

Naszódi László:

Menj Amerikába!

Második, javított kiadás

Copyright: Laszlo Naszodi ☺

SCRIPTWELL.NET
2008

Előrebocsátás

A műben szereplő események és személyek – beleértve magamat is – kitaláltak. A valósággal való tökéletes egyezés a szerencsétlen véletlen műve, amiért nem vállalok felelősséget.

Ajánlom magamat ismét Katinak, Marinak, Zsuzsának, Áginak, Annának, Mártinak, Ildinek; valamint a könyvet magyarul elolvasni nem tudó Kathynek, Neidának, Marilynnek, Jesseenek, hogy csak azokat említsem, akik – remélhetően – még mindig szeretettel gondolnak rám.

Továbbá ajánlom könyvemet Moldova Györgynek és Ungvári Tamásnak, akikkel nem szeretkeztem ugyan, de írásaik révén sok élvezethez jutottam, és aiktól szépírástechnikát és őszinteséget tanultam.

N. L.

Előszó

Világéletemben nagyvárosi gyerek voltam. Negyvenéves magyarországi pályafutásom során a belvárosi bérlakásból az örmezői lakótelepen át a Rózsadombig jutottam el, még hozzá a nehezebbik úton, ahogyan a hülyék teszik: agyondolgoztam magam. Aztán Los Angeles-be kerültem, de az elegáns Beverly Hills és a korlátlan lehetőségekkel átitott Hollywood számomra a kudarcok színtere volt. Kaliforniai éveim során sokat dolgoztam, amikor dolgoztam, még többet munkanélküliként tengődtem. A végén Rózsadomb helyett Koreatownban kötöttem ki, ahol minden olcsó a lakásbérléstől kezdve az emberélethez. Bár sok barátom hitt ismerősöm határozottan lebeszélte arról, hogy otthagyjam a napos Kaliforniát és a világvárosi nyüzsgést, hároméves Los Angeles-i kallódás után elfogadtam egy kolorádói kisvárosban adódó munkalehetőséget. A marasztalók érve, a *being at the right time at the right place*, azaz a megfelelő időben a megfelelő helyen lenni, rossz tanácsnak bizonyult. A nagyváros adta nagyobb statisztikai esély ellenére rossz helyen és rossz időben vártam, hogy rám mosolyogjon a szerencse.

A kolorádói környezetet az első pillanatra megszerettem. Nem csak azért, mert szeretni akartam, és mert az embernek a saját választását muszáj szeretni (lásd még feleség), hanem mert valóban egy normális életre alkalmas helyre csöppentem. A város 4700 láb – körülbelül 1500 méter – magasan van, egészséges az ivóvíz, kristálytiszt a levegő (vö. *smog* Los Angeles-ben, füst-köd Budapesten). Az időjárás szinte közép-európai. Nyáron meleg van, *wind surf*-re, teniszezésre, lovaglásra alkalmas idő és vidék. Az ősz is tisztességesen, őszként viselkedik. A reggelek hidegek, a fák hullajtják a leveleiket, nem úgy, mit a számomra unalmas kaliforniai pálmák; újra élvezhettem az esőt, akárcsak Magyarországon. Nevetséges, öreges gondolatok? Hát igen. Az ember kora nem a születésnapján ugrik egy évet, az öregedés folytonos folyamat. Mégis, negyvennegyedik születésnapomon döbbentem rá, hogy ideje megválnom a csikófogaimtól. *The party is over*. A bulizásnak vége. A városi főiskola diáklányaival reménytelenül flörtölök, a szupermarket fiatal pénztárosainak bácsi vagyok, aki kétértelmű kijelentéseivel meg tudja nevetetni a hallgatóságát, de valószínűleg csak a szája nagy. Vicces gondolataim egy részét már meg sem ereszttem, itt csak értetlenség fogadna. Nem idevaló a humorom. Túl magyar (illetve túl intellektuel, csibész, monarchiabeli, kelet-európai, zsidó, proli, új hullám, nosztalgia, lázadó, simulékony; minden, amit az Egyetemi Klubból, kedvenc íróimtól, barátaimtól és sportklubbeli link társaimtól felszedtem), a belvárosi és kültelki hatások egyvelege. Pesten van keletje, Amerikában nem megy el.

Tulajdonképpen azért ragadtam tollat, illetve számítógépet, mert szükségét éreztem annak, hogy az angol nyelvi tengerben a magyar szó mentőövembe kapaszkodjam. Először csak egy könnyebb ujjgyakorlatra gondoltam. Egy itteni profi teniszedző könyvét akartam áttenni magyarra. Németből már fordítottam szakkönyvet, valamennyi gyakorlattal rendelkezem. A szerző szimpatikus ember. Egy apró megjegyzésével lopta be magát a szívembe. Magányos óráimban egy falra festett hálónál gyakorlom, amit a teniszedzésen tanultam. Egy ilyen elkeseredett falazás után olvastam az említett könyvben: *Let me tell you a secret. Elárulok egy titkot. A falat még sem MacEnroenak, sem Navratilovának nem sikerült megvernie*. A könyv egyébként meglehetősen forradalmi. Arra tanít, hogy az évszázados *watch the ball, hit the ball*, azaz "nézd a labdát, üsd a labdát" dogma hamis. Valami lehet a tanításában, ha a szerzőt előadóként meghívták a *US Open*-re. Kipróbáltam az általa ajánlott módszert, és néha bevált, nem beszélve arról a mentális állapotról, amit alkalmazása közben tapasztalhat az ember. A lényege az, hogy egy üvegfalat képzel el közvetlenül maga előtt az ember és azt nézi. Így nem kell a szemet pillanatról pillanatra fókuszálni, a labda majdnem végig a perifériális látás terében mozog, és csak akkor válik a képe élessé, amikor meg kell ütni. Pontosabban, akkor is a virtuális falat kell megütni, a labda csak arra való, hogy a megfelelő időzítést adja. Ez a valóságba képzelt álmovilág végül is valóságként és eredményesen működik, ha koncentrálni tud az ember a képzelt világra. *Reality is for people who can't deal with drugs*. A valóság azoknak való, akik képtelenek kábítószerrel élni.

Ez a gyakorlat azon kevés dolgok közé tartozik, amely el tud varázsolni. Ilyen hatású még a marihuána és Simon és Garfunkel zenéje. Meg a szeretkezés, marihuánás állapotban, Simon és Garfunkel zenéjét hallgatva. A fordításról később lemondtam, mert a barátaimmal és rokonaimmal végeztetett piackutatás alapján kiderült, hogy ma Magyarországon nem lehet teniszkönyvet eladni. Pornót, 56-os visszaemlékezést, asztrológiát inkább. Ennek ellenére szívesen elpepecselnék valamin, ami a magyar nyelvhez kapcsolódik. (Talán az írói áltevékenység helyett egy jó stílusú magyar barátnőre volna szükségem, akinek volna kedve Amerikában élni, jól tud angolul és franciázni.) A fordítás kútba esett, de elhatároztam, hogy írok amerikai életemről. Pornó helyett szerelmekről. 56-os visszaemlékezés helyett – amelyben a többi íróval kórusban bizonygatnám, hogy már kilencévesen is fejlett politikai érzéssel megáldva a tízmillió ellenállóhoz tartoztam – árnyaltabb politikai nézetekről. Csillagióslás helyett bemutatnám, hogy egy természettudományos gondolkodással megáldott (vagy megvert) egyén is lehet idealista. Megígérem, hogy könyvem letétele után felsóhajt a kedves olvasó: "Jó volt, kár, hogy ilyen rövid volt!" Higgye el, nekem is jónak és rövidnek tűnt ez az utóbbi harminc év, amiről a könyv szól.

Első közelítésben minden korombeli magyar férfi élete egyforma. Megszületsz, 12-17 évig iskolába jársz, egyszer-kétszer megnősülsz, gyereket csinálsz. Közben kisebb-nagyobb anyagi és/vagy szakmai karriert futsz be, közben észrevétlenül megöregszel, megbetegedsz, a végén meghalsz. Az egyik végállomáson felszállsz a vonatra, a másikon leszállsz. Ugyanonnán indultunk, és ugyanoda jutunk. A befutott pályák azonban messze nem azonosak. Ha megnézzük a vonat egy-egy utasát, a viselkedésük gyökeresen eltér egymástól. Az egyik felhúzza az ablakot, nehogy korom menjen a szemébe, a másik még a tetőre is fölmászik, hogy többet lásson az elfutó tájból, a vidék embereiből. Az egyik, amikor víz- és szénvételezés miatt áll a szerelvény, sietve bevonul az étkezőkocsiba, megpróbál mások előtt egy menetirányba néző, a konyhához nem túl közeli, de nem is távoli helyet elfoglalni, hogy lehetőleg rázkódás és zavaró hangok, szagok nélkül fogyaszthassa el a gyorsan felszolgált ebédjét. A másik közben lovat bérel, és felszáguld a szomszédos csúcsra, hogy a veszteglés közben se álljon. És hiába vigyáz az egyik, hogy menetiránnyal szemben üljön, és a másik, hogy jó erőben maradjon, a végállomásra mindketten holtan érkeznek. (Ettől vég a végállomás.) Az egyik romlott rántott májat kapott útközben, amit a túlkímélt szervezete nem tudott megemészteni, a másikat meg levetette a ló, és a kényszermegálló óta már csak összeroncsolt holtteste utazik. Én a másodikhoz hasonlítok. Hogy az első egy kicsit tovább élt? Milyen értelemben?

Az életet legalább olyan értelmetlen években mérni, mint pintben, versztában vagy kilowattórában. Erről szól a történet. Meg arról, hogy az élet szép, még akkor is, amikor reménytelenül pocséknak tűnik. Minél komolyabbra fordul az ember sorsa, annál kevésbé szabad és érdemes komolyan venni.

A keményfedelű kiadás címlapterve szerint a borító egy megpörkölt amerikai zászló lesz. A könyv elolvasása után aztán eldönti az olvasó, hogy lengesse a zászlót, vagy hagyja a könyvön porfogónak. Egy dolgot nem ígérek: bár a művem *survival kit*, túlélési egységcsomag lehet egy Amerikában szerencsét próbáló számára, hiszen helyismeretet, tanácsokat, viselkedési mintákat ad, ne várd, nyájas olvasó, hogy egyértelműen bátorítsalak: menj Amerikába!

Írásom elsősorban nem a kivándorlás gondolatával játszó honfitársaimnak szól. Mindazoknak ajánlom művemet, akiket érdekel korosztályom, a közvetlenül a Második Világháború utáni években született nemzedék észjárása, gondolatvilága. A velem hasonzorűek együttérzését szeretném elnyerni, bennük az aha-hatást kiváltani. Remélem, nem csupán a szexbolond, bajkeverő provokátort látják meg bennem, mint az ideákból vallási és politikai ideológiát kovácsolók serege. Ha melleleg a politikai palettán tölem jobbra és balra álló -isták, -ánusok, -aták ellenszenvét is kivívom, akkor sikeresnek tartom könyvemet.

Első rész: Európa

Az élet olyan, mint a lavina. Egyszer fent, egyszer lent.

(Ádám Róbert)

1.1.

– Menj Amerikába! – Ezt akkor mondta párizsi nagynéném, amikor házasságom első válságát úgy akartam megoldani, ahogy a pszichiáterek ajánlják: környezetváltoztatással. Elutaztam Franciaországba, csak hogy a feleségemmel, úgy hogy a környezetem nem változott igazán. A drága párizsi lakásban politizálgatott a balos fiatal magyar fiú a mérsékelt konzervatív idős magyar-francia hölgygel.

– Lacikám, hidd el, se Kelet-Európának, se Nyugat-Európának nincs jövője. Menj Amerikába! – mondta Klári néni. (Azóta már tudom, hogy Amerikának sincs jövője. Akkor miért szeretek itt élni, és egyúttal miért vágyódom vissza? Mert Amerikának van jelene, és mert Európának van múltja.)

Feleségem a szokott módján "társasági" lényként viselkedett, a pesti bölcészek gyakorta felvett extravagáns magatartásával élénkítette a hangulatot és éltes rokonaim vérkeringését: lexikális tudásának szilárd bástyái mögül eregette megbotránkoztató kitételeit. Az utazásról beszélgettünk. 84 nyara volt, a magyar hatóságok háromévente viszonylag könnyen adtak útlevelet, ennél sűrűbben amúgy sem engedhettük meg magunknak, hogy nyugaton portyázzunk.

– Menj Amerikába! – folytatta Klári néni – Európa elfáradt, megöregedett.

– Nem hiszem. – kontrázott Márti – Mindenki a saját lényéből kiindulva ítéli meg a világot. Szerintem Európa második virágzása előtt áll.

Feleségem kijelentését inkább otrombának, mint szellemesnek éreztem. Klári néni lakást adott nekünk a világ egyik legdrágább városában, én nem bántottam volna meg az idős hölgyet egy ilyen szurkáló vélemény-nyilvánítással.

– Dehogy megyek Amerikába, nagyon jó nekem Pesten. A kutatóintézeti munkámat élvezem, az ott megkeresett vajás kenyérré téliszalámit is tehetek gémkázásom eredményeként. Autóm van, bár a magas benzinárak miatt inkább a kombinált villamos- és autóbusrészt koptatom. Saját lakással rendelkezem, és hajnalban vagy munka után annyit úszhatok a Lukácsban, amennyit akarok. Kell ennél több!?

Eszem ágában sem volt változtatni a helyzetemen. Az Amerikai Egyesült Államok messze volt, a hidegháború emlőin nevelkedett kelet-európai számára az ismeretlen veszedelmek világa. Amerikáról képzett image-ünk a négerverés, az elnökgyilkosság, a munkanélküliség és a gátlástalan kapitalisták farkastörvénye töredékeiből állt össze. A kép vonzóbb részletei elhalványultak a több évtizedes ellenpropaganda által festett sötét alaptónushoz képest. Nem sokkal párizsi utunk előtt jöttem vissza egy hosszútávútnak induló szovjet kiküldetésből, pontosan tudtam, milyen lelki nyomással jár Magyarország határain kívül élni.

Turistaként sokat csavarogtam Európában. Először piros útlevelemmel és a haverokkal bejártam az öt szocialista országot. Diákként a zakopanei piacon árultuk az orkáncabátot és a nejloninget, hogy összeszedjük a síelésre valót. Autóstoppal jutottunk el az elérhetetlenül messzinek tűnő bolgár tengerpartra. Sátorban, strandfövényen aludtunk, az államilag dotált kenyéren és tejen éltünk. Minden héten szerelmesek lettünk. Örültünk az ajándékba kapott napsütésnek, a tavak és a lányok simogatásának. Az élet egyszerű és nagyszerű volt.

Az egyetem után Tamás barátommal elhatároztuk, hogy "igazi", kék útlevelet kérünk. Úti célunk Görögország, Törökország és az akkor még virágzó turistaparadicsom, Libanon volt. Közben kitért a nem-tudom-hányadik ciprusi válság, a már megkapott vízumok ellenére mondtam Tominak, hogy nem vagyok hajlandó hadban álló országokon átutazni. Ő makacsul kitért eredeti úti célunk mellett, és élményekkel tele tért haza délről. A legizgalmasabb az volt, hogy a törökök görög kémnek nézték, és majdnem falhoz állították.

Én szelídebb tájakra indultam. A már érvényes útlevelembé kértem egy skandináv vízumot, és

utamat északnak vettem. Egyhónapos magányos csavargás után egy svéd diáklánnyal beszélgetésbe elegyedtem egy stockholmi hídon. Fél óra múlva ágyban voltunk, de a forró test mögött egy ijesztően rideg, érzéketlen lelket találtam. Az aktus jobban emlékeztetett egy egészségügyi beavatkozásra, mint szeretkezésre. Pontosan elmondta, hogy hol vannak az erogén zónái, és mitől élvez. Ezek között nem szerepelt a csókolózás. "Köszönöm, nekem ennyi elég volt a szexuális forradalomból!" Amilyen gyorsan tudtam, stoppal, vonattal hazautaztam, és megkértem egyik akkori barátnőm kezét.

Néhány évnyi boldog házasság után a diplomamunkám témavezetője kihívott maga mellé a Dubnai Egyesített Atomkutató Intézetbe dolgozni. A Szovjetunióban is csavarogtam még, akkor már pénzzel, autóval, szállodákban alva. Néha még vagánykodtam, útvonalengedély nélkül eljutottam a külföldiek számára zárt városokba is. De a fiatalkori hátizsákos, autóstapos boldog idők már nem jöttek vissza. Nem tudtam megfogalmazni, mit szeretnék, de valami nagyon fontos hiányzott az életemből.

Pedig Dubnában nem is voltam úgy elárvulva, mint magányos skandináviai utamon. Negyven magyar család lakott ott egy időben, és sok érdekes alak került a kolóniába. Mégis, idővel a dumapartik ellaposodtak és egyre gyakrabban abba az irányba terelődtek, hogy hol lehet bűvárszivattyút vagy színes televíziót kapni, meg hogy ki kivel bújít ágyba. Aztán kiütköztek a kiküldetés súlyosabb betegségei: az irigység keltette gyanúsítgatások, szakmai furkálások, hátba döfések és nyílt rágalmozások. Amennyire szerettem az elején a külföldi életet, a kiválasztottak státuszát, annyira utáltam a vége felé. Örültem, hogy megfelelő indokot találva felbonthattam kiküldetési szerződésemet.

1.2.

Örültem, hogy megfelelő indokot találva felbonthattam kiküldetési szerződésemet. Először próbáltam a valódi indítékaimra hivatkozni; gyerekeim születtek, akiknek Magyarországon sorban állás nélkül tudok tejet és zöldséget vásárolni; a szovjet fél több mint három éve ígéri, hogy beindítja azt a nagyteljesítményű reaktort, amin a tervezett kísérleteimet elvégezhetem; a budai lakásépítkezésem ára rohamosan emelkedik, ha nem vagyok a helyszínen, a szememet is kilopják.

– Nem értem magát. Százmillió szovjet családnak nincsenek ilyen problémái! – mondta a külföldieket kezelő iroda vezetője.

– Jó nekik! – válaszoltam. A magyar kolóniából öten kérvényeztük csaknem egy időben, hogy hazatérhessünk. A szovjet hatóságok szervezett összeesküvést sejtettek, pedig egymástól függetlenül, különböző okokból kifolyólag kezdtük perspektívátlanak érezni ottlétünket. Ugyanakkor Magyarországon megélnékült a gazdasági és társadalmi élet, az egyéni vállalkozások korszaka kezdődött. A hazavágyódás normális volt, nem értettük, hogy a hivatalnokok mit akadékoskodnak.

– A rendszer tudathasadásos – mondta Gyuri barátom. – Ne azt mondd, amit gondolsz, hanem amit szeretnének hallani! Az egyszerű és természetes érvek gyanúsak.

A szerződésfelbontási eljárás során az adminisztráció személytelen és áthatolhatatlannak tűnő falaiba ütköztem. Végül mellékes, de a rendszert nem sértő indokaim alapján visszatérhettem Magyarországra. Mostani, az utóbbi négy-öt év során Amerikában formált eszemmel már felfoghatatlan, de akkor Dubnában gazdagnak éreztem magam. A moszkvai magyar diplomaták és a dubnai kutatók között kemény rivalizálás folyt. Hol egy gazdasági tanácsadó háborodott fel, hogy egy mérnök több pénzt kap, mint ő, hol egy kandidátus kérte ki magának, hogy a diploma nélküli követségi előadónak magasabb a fizetése, mint neki. A civakodás eredményeként évente harminc százalékkal nőtt a jövedelmünk. Kaptuk a kiemelten magas fizetést, a tudományos címmel rendelkezők az akadémiai hozzájárulást, és az oroszok is adtak egy százötven rubel körüli havi bért, aminek fejében a kutatási eredményeket illett a helyi intézet sorozatában leközoelni. Ez nem jelentett

különösebb megterhelést; akinek nehezebb esett oroszul fogalmazni, az angolul is írhatott. Aztán, ha valakinek tényleg érdekes és újszerű tudományos gondolata volt, leközlte egy nagyobb tiszteletet élvező nyugati lapban is. Szovjetunióbeli tartózkodásom második hónapjában megvettem a legjobb hűtőszekrényt, néhány hónap múlva a legnagyobb színes televíziót, egy év múlva az új Ladát. És ezzel ki is fűjt nagyjából ottani beszerzéseink sora. Az áruhiányt még azzal sem tudták elkendőzni, hogy a külföldiek számára külön élelmiszerboltot tartott fenn a város, és hogy a magyar szakszervezet helyi csoportja néha szőnyeg-, szamovár- meg televízió-kiutalást kapott a kutatóintézet szakszervezetétől, amely cikkek elosztása csak újabb sértődést és irigységet szült.

Lehet, hogy igénytelen vagyok, de az első időkben fel sem tűnt az áruhiány, legalább is nem éreztem elviselhetetlennek. Nyugodt volt az életem, feleségem a Moszkvai Műszaki Egyetemen volt ösztöndíjas kutató, hét közben élveztem az agglagények gondtalanságát, Dezső és Gyuri barátommal átsakkoztuk és átbeszélgettük a hosszú orosz éjszakákat. Ha untam az intézet menzájának a kosztját, ebédidőben elbicikliztem a város egyetlen előkelő helyére, és a szálloda éttermében dőzsöltem néhány rubelért. Hétfvégén Márta felvonatozott hozzám Dubnába, volt családi élet meg magyaros rakottkáposzta. Aztán jöttek a gyerekek, és minden megváltozott.

1.3.

Aztán jöttek a gyerekek, és minden megváltozott. A fiam születését még nem bírta feleségem a fejlett szovjet orvostudományra. Szülés előtt hazautazott, hogy nyugalmas semmittevő estéinket felcserélje Budapest izgalmával. És izgalom jött csöztül. Először is örmezői másfél szobás öröklakásunk három bérlője nem volt hajlandó kiköltözni. Márti kétségbeesetten telefonált, hogy azonnal jöjjenek haza, és segítsék kipaterolni őket. A bérlők túl magabiztosak voltak a dolgukban. Egyikük a Pártintézetben volt tizennegyedik senki. Letagadták az időben elküldött felmondást és a figyelmeztető telefonokat. Azt hitték, a kilencedik hónapban lévő terhes anyát könnyen lerázhatják. Még nem ismerték Mártit kellően. Sem százkilós öcsémet, aki szelíd természete ellenére borzasztó erővel rendelkezett. A bérlő lányok által lezárt bejárati ajtót egyetlen válltaszítással nyitotta ki. Attól kezdve mi is bent laktunk. Egy pár napig folyt a huzavona. A hivatlan lakók bért nem fizettek azon a címen, hogy vitában állunk, nem takarítottak maguk után, rongáltak és lopkodtak, amit tudtak. Estéinként rendőri kísérettel jöttek haza, mert e nélkül nem nyitottunk nekik ajtót. A rendőr minden alkalommal kötelezett minket arra, hogy beengedjük őket a személyi igazolványba bejegyzett ideiglenes lakhelyükre.

– És mi történik, ha nem eresztem be őket? – kérdeztem az eljáró közeget, akiről lerítt, hogy a saját lakásában háborgatott terhes anyának ad igazat, de vigyázott arra, hogy jogszerűen járjon el.

– Azt nem lehet! – mondta, de nem részletezte a következményeket.

Általában érzékeny vagyok arra, hogy minden helyzetben tisztázzam a jogaimat. Magyarországon ez véresen komoly küzdelmet jelentett, itt játékszámba megy. Az utóbbi években többször előfordult, hogy egy kaliforniai vagy kolorádói rendőr leállított gyorsajtásért. Ilyenkor beülök mellé, megkérdezem, hogy radarral, vagy más módon mért-e be, megkérem, hogy mutassa meg a készülék működését, megtudjam, van-e dokumentum a kezében. Kérdéseimre kötelesek válaszolni, és készségesen válaszolnak is. Ezután eldöntöm, hogy elismerjem-e a kihágást, vagy fellebbezzek. A fellebbezést dupla vagy semmi alapon játsszuk. A rendőr gyakran nem megy el a tárgyalásra, ekkor a büntetés megfizetésétől automatikusan mentesülök. Ha viszont elmegy, nagy valószínűséggel megnyeri az ügyet, a gyorsajtónak a megemelt büntetést és a bírói költségeket is állnia kell.

Otthon nehezebb volt az egyéni jogokat tisztázni, de kritikus helyzetekben mindig egy vitorlástársam tanítása jutott eszembe. Az eset úgy kezdődött, hogy a siófoki kikötőből, szembeszélben próbáltam kivitorlázni, amikor egy motoros hajó jelent meg a kikötő szájánál, és teljes sebességgel felém tartott. Úgy tűnt, mintha szándékosan rám akart volna hajtani, de gyorsan "leejtettem" a kalózt, és a háromnegyedes szélben a mólóhoz húzódtam. Egy sporttárs a parti kövekről átugrott a hajóba és segített ijedtségemből összeszedni magamat és átázott holmimat.

– Ügyesen csináltad, haver. Ez az állat engem is maga alá akart gyűrni tegnap. Be is törte a hajómat.

Egy perc múlva ott volt a vízirendőr.

– Tudja, hogy menetrendszerű hajónak mindig előnye van kisvitorlással szemben!?

– Igen, de ...

– Itt írja alá, hogy elismeri a kihágást. Száz forintra megbírságolom.

– Ne írd alá, neked van igazad! – mondta ismeretlen ismerősöm.

– Magát nem kérdeztem!

– Akkor sem írom alá! – bátorodtam fel.

– Akkor feljelentem, és a büntetés kétszáz forint lesz.

A sporttársra néztem, ő bátorítóan intett a szemével, mintha azt mondta volna: "Ne szarj be, haver, egyezz bele a feljelentésbe!" Amikor elment a rendőr, megnyugtatóan:

Viselkedj úgy, mintha jogállamban élnél, és a hatóság is úgy fog viselkedni!

1.4.

– Viselkedj úgy, mintha jogállamban élnél, és a hatóság is úgy fog viselkedni!

Egy hét múlva idézést kaptam, amelyben újra felszólítottak a kihágás elismerésére, ellenkező esetben kilátásba helyezték a bírság négyszáz forintra való emelését, vagy háromnapos elzárást. Akkori egyetemi ösztöndíjam havi kétszáznegyven forint volt, azzal az elszántsággal mentem el az idézésre, hogy inkább leülök a három napot, de nem ismerem el, hogy vétkeztem. A kihallgató rendőrnőnek előadtam, mi történt, előre elkészített rajzon megmutattam a hajók helyzetét, a szél irányát. Legfőbb érvem a motoroshajó megengedhetetlenül nagy sebessége volt.

– És ezt magának el is higgyem? – kérdezte.

– Ha nem hiszi, hívja fel a Siófoki Meteorológiai Állomást. Ha a hajók sebességét nem is, de a szél irányát és erősségét nyilvántartják.

– Az ENSZ főtitkárát ne hívjuk fel a maga ügyében!?

– Ez nem az én ügyem, a maguk rendőre kezdte az egészet! Tőlem akár el is felejtethetjük.

– Szóval nem ismeri el a kihágást?

– Nem.

– Menjen ki a folyosóra, és várjon!

Egy óra múlva egy őrnagy hívott be. Nem köszönt, csak elém tett egy jegyzőkönyvet:

– Ezt alá fogja írni. Elég, ha csak az utolsó mondatot olvassa el.

Az irat azzal fejeződött be, hogy a kihágási eljárást bizonyítékok hiányában lezárják.

– Ez azt jelenti, hogy a büntetés kiszabásától eltekintenek?

– Igen.

– Akkor miért nincs ideírva?

– Ne akadékoskodjon! Ha aláírja, semmi folytatása nem lesz az ügynek.

Bár nem nyugtatott meg teljesen a válasz, aláírtam. Éreztem, hogy tehetetlenek velem szemben. Nem lett folytatása az ügynek.

Egy másik esetben is követtem az ismeretlen sporttárs tanácsát, és úgy viselkedtem, mintha jogállamban élnék. Házasságom elején feleségemmel ki akartunk utazni Csehszlovákiába síelni. Mártitól megtagadták az útlevelet azon a címen, hogy a bátyja évekkal korábban disszidált. A fellebbezést én fogalmaztam, közvetlenül a belügyminiszternek címezve. (Ha a madám nem tud rendet tartani a kuplerájában, dolgozzon maga!) A szokásos töltelékszöveg (a kérelmező büntetlen előéletű, becsületes, hasznos tagja a társadalomnak, stb.) után így fejeztem be a kérvényt: Kérem a Belügyminiszter Elvtársat, hivatkozzon a törvény azon passzusára, amely Magyarországon jogerőre emeli az olasz maffia "szemet szemért, fogat fogért" gyakorlatát, és amely alapján egy nagykorú egyén cselekedetét egy rokonán meg lehet torolni.

Egy hét múlva Márti két útlevelet kapott. Egyet a Belügyminisztériumból, egyet a körzeti rendőrségtől.

– Ennél jobban nem is sülnhetett volna el a dolog! – mondtam neki. – Te még azután is kiutazhatsz az országból, miután bevonják az útleveledet!

Visszatérve Örmezőre, egy ismerős ügyvédől jogi tanácsot kértem, aki megerősítette, hogy a törvény szerint köteles vagyok a lakókat beengedni, de megjegyezte:

– Én nem buzdíthatlak szabálytalanságra, de emlékszel, mit játszottunk a téren húszegynéhány évvel ezelőtt? Aki először felszaladt a homokdombra, az elkiáltotta magát: "Enyém a vár, tiéd a lekvár!" Hát csinálj, amit jónak gondolsz!

Megértettem a célzást. Az elkövetkező délutánokon mindig kiszórtam az illetéktelen társbérlok holmiját a folyosóra. Esténként ugyan jegyzőkönyvet vett fel a visszazsuppoló rendőr, de az egyik önkényességre válaszoló másik nem járt törvényes következményekkel. A harmadik kipakolás után a lányok nem próbálkoztak többet, szitkozódva összeszedték kidobált kacatjaikat, megfenyegettek azzal, hogy eltűnt értékeiket perelni fogják rajtunk. Soha többet nem hallottunk róluk. A lakást rendbe hoztuk, eladtuk, és újszülött fiúnkkal visszautaztunk Dubnába.

1.5.

A lakást rendbe hoztuk, eladtuk, és újszülött fiúnkkal visszautaztunk Dubnába.

A lányom megszületéséhez már nem repült haza az asszony.

– Most már tudom, hogy kell szülni, még orvos nélkül is végig tudnám csinálni! – mondta.

Nem is volt jelen orvos a szülésnél! A kutatóváros kórházában járvány ütött ki, aki bent volt, nem engedték ki, aki kívül volt, mehetett a szomszéd város kórházába. Az orvos által kiírt napon bepakoltam Mártit a Ladába, és átvittem a szomszédos, húszegynéhány kilométerre fekvő Ivankovoba. Másnap elkeseredett hangon telefonált, hogy azonnal vigyem haza, a kórházban a fertőzésveszélyre hivatkozva nem engedik, hogy lefűrödjön, és már nem bírja elviselni a saját szagát. Hazavittem, kádba ültettem, mosni kezdtem a hátát, mire megszólalt:

– Azt hiszem, elkezdődött.

– A kurva anyját! – gondoltam magamban, de a kitétel a lehetetlen szituációra, semmint lehetetlen anyósomra vonatkozott. Rohangáltam, mint a kerge birka. Vizet forraltam, tiszta törülközőket készítettem elő, pontosan nem tudtam, hogy mit miért teszek, de ezt láttam egy tanyán játszódó filmben. Márti a helyzet ura volt, utasított, hogy segítsek neki felöltözni, és vigyem vissza Ivankovoba. Nem nézte ki belőlem, hogy egy szülést le tudok vezetni a természettudományi doktorátusommal. (Hogy milyen a sors szeszélye: azóta Amerikában a szülés is egy tananyagom része volt. De erről később.) Kemény februári tél volt, az országúton méter magasan állt a teherautók által fényes-jegesre taposott hó, közvilágítás semmi. Néha le kellett állítanom a kocsit, és ki kellett szállni, hogy a sűrű hóesésben megtaláljam a sík vidéket átszelő utat. Márti a hátsó ülésen fekve vajúdott, hol azt üvöltötte, hogy gyorsabban, hol azt, hogy álljak meg. Én persze hajtottam, ahogy a látási viszonyok megengedték. A távolban végre feltűntek a Volga folyó alatt kivájt alagút fénycsípei, túl voltunk az út nehezebbik felén.

A kórházban újra akarták kezdeni a felvételi eljárást, a fehér, rózsaszínű és kék kérdőívek kitöltését, de feleségem hibátlan oroszszággal üvöltözni kezdett a betegfelvételi ablaknál trónoló nővérrel, hogy pár órája jött ki ideiglenesen a kórházból, és nem hajlandó éjfél után papírokkal bíbelődni, amikor a magzatvíz a combján folydogál. A közbeiktatott káromkodást, személyes becsületsértéseket és a szovjet rendszerre vonatkozó kritikát a nővér rezzenéstelen arccal tűrte, és felengedte Mártit a szülőszobába. Hamarosan megszületett Panni lányom. A szülésnél egyetlen bába volt jelen, aki aznap éjszaka túlteljesíthette a tervét, mert párhuzamosan két vajúdó anyának segített világra hozni magzatját.

A kórházból visszafelé újra áthajtottam a híres alagúton. Az építmény egy megalomániás terv része volt. A főváros, Moszkva vízellátásának javítása érdekében a tőle több mint száz kilométerre lévő folyók szintjét megemelték, így az országút a meder alá fűrt alagútban futott. A kialakított víztároló betonpartjára hosszú lépcsősoron lehetett felmászni. A létesítményt hatalmas Lenin és Sztálin szobor őrizte jóval a sztálini korszak átértékelése után is. A Sztálin szobor eltávolítása után a talapzatnak komoly szerepe volt a helyi hegymászó szakosztály edzéstervében. Mivel a város többszáz kilométeres körzete sík vidék, az alpinista csoport ott gyakorolta a sziklamászást. A mesterséges tó gátja szilárd volt, de fölötte és alatta néhány kilométerre már a természet erői diadalmaskodtak a tájat újratervező szellem ereje fölött: a környék amúgy is puha talaja tovább mocsarasodott a rettenetes víznyomás eredményeként.

1.6.

A környék amúgy is puha talaja tovább mocsarasodott a rettenetes víznyomás eredményeként. De abban az időben egy másik természeti változás jobban foglalkoztatott: a feleségem természete változott erőteljesen. Ideges volt, veszekedős, nem találta a helyét. Haza akart menni Pestre. A Brezsnjev-éra végén jártunk, a politikai hangulat nyomasztó volt, az élelmiszerhiány egyre feltűnőbb. Némi huzavona után felbontottam dubnai szerződésemet, és beköltöztünk félkész rózsadombi lakásunkba.

A csillebérci kutatóintézet visszafogadott régi állásomba. Szerettem ott dolgozni. Mindjárt az egyetem befejeztével, nagy szerencsével kerültem oda. Diplomaosztás utáni nyaramat Polgár Tomival átcsavarogtam Bulgáriában, augusztus végén tértem haza, nem akaródzott állást keresni. Évfolyamtársaim nagy része egész nyáron állás után rohángált, többnyire eredménytelenül. Apám kijelentette, hogy ha szeptembertől nem kezdek dolgozni, minden támogatást megvon. Könnyű volt mondani. Az ELTE TTK-n negyvenen végeztünk, a debreceni és a szegedi egyetem is termelt néhány tucat fizikust, és Moszkvában, Kijevben is végzett néhány magyar "nagybögő". (Így neveztük őket a vicc alapján: Mi a különbség egy hegedű és egy nagybögő között? Alapvetően semmi, csak a nagybögő a SZU-ban végzett.) Meghirdetett fizikusi állás talán kettő volt százunknak. Szerencsére ez időben indult be a számítástechnika Magyarországon; aki kutatói, tanári, mérnöki diplomával rendelkezett és hajlandó volt programozónak menni, az nem maradt állás nélkül. Az Izotóp Intézetben 72 szeptemberében alakult meg a Számítástechnikai Csoport, az Akadémiának maradt néhány fillérje és késve, nyár végén meghirdetett egy doktori ösztöndíjat ahelyett, hogy egy állandó státuszt teremtett volna. Évfolyamtársaim többsége már elhelyezkedett különböző kompromisszumra kényszerítő állásokban, az ösztöndíjat csaknem verseny nélkül elnyertem. Csupán 1200 forintot kaptam havonta, de tudományos környezetben dolgozhattam az elkövetkező tíz évben.

Eddigi életem a szerencsés véletlenek sorozata volt. Semmit sem erőltettem, de amit megpróbáltam, az jól sült el. A gondviselés mindig kihúzott a magam által keresett veszélyes helyzetekből. Egyszer katonai börtönben is végezhettem volna.

Egyetem előtt, előfelvételiként vonultam be. Az első naptól megaláztatásokban volt részünk. Civil ruhánkat levetettük, egy zacskóba tettük, lezuhanyoztunk. Ezek után egy bunkó, második évét szolgáló katona előtt meztelenül le kellett hajolnunk, hogy tetvetlenítő porral beszőrjon.

– Jobban dőljön be, kopasz! – üvöltötte a kapott hatalmát élvező fertőtlenítő baka. Amikor már annyira lehajoltunk, hogy a lábunk között néztünk hátra, egy marék fehér port csapott hozzánk röhögve, vigyázva arra, hogy a többség az arcunkba és ne az ágyékunkra kerüljön. Azután válogatás nélkül kiosztották az egyenruhát.

– Ha nem jó a méret, cseréljék ki egymás közt! – mondta a ruhaosztó őrmester. Nekem való csizmát egy szakasztársam sem ajánlott cserére. A kisméretűt nagy nehezen elcseréltem egy, a megfelelőnél két számmal nagyobbra. Ez is feltörte a lábam, de legalább fel tudtam húzni.

Délután betelereltek a hodályszerű étterem-kultúrterembe. A pódiumon vörös posztóval leterített asztal mögött ült egy sor tiszt. A középső, egy tábornok ruházatú felállt, és a mikrofonba dörögte:

– A hadbírószáki tárgyalást ezennel megnyitom. Kis Pál honvédot a következő mulasztások elkövetésének ügyében vizsgáljuk ki: szolgálat alatti italozás, őrhely elhagyása, gépfegyverének elvesztése.

A beállított helyzet túlságosan oktató jellegűnek tűnt ahhoz, hogy komolyan vegyük. Az egyik tanú, egy parasztnéni vallomása közben az egész hallgatóság hahotázott. A néni izes tájszóval adta elő mondandóját:

– Möntem ki a határba, teccik tunni, az András dülön szokok átvágni, amikor a Bodri kutya valami szíjszerűséget hútt ki a bukorbul. Hát a szij másik végén egy puska vót. Én úgy mögijedtem, hoccsak na!

– Összefoglalva: Ön elhagyott állapotban találta meg a Kis honvédra bízott és a Magyar

Néphadsereg tulajdonát képező géppisztolyt az András-dűlői bozótban? – kérdezte a főtiszt uniformisba bújt szereplő.

– Aszt kéröm nem tudom, hogy milyen pisztol vót, meg hogy kié vót, mer én nem mörtem mögnézni, van-e rajt névtábla. Ugye nem lösz neköm bajom abbul, tiszt úr elvtárs, hogy nem néztem mög?

Az állomány röhögését a szünet kihirdetése szakította félbe. Kisétáltam a folyosóra. Egy padon ült a főszereplő, lehorgasztott fővel, két egyenruhás, fegyveres társa által közrefogva.

– Nagyon jól adjátok elő! – vetettem oda nekik.

– Te fasz kopasz, ez nem színi előadás, engem tényleg futkosóra fognak vágni!

Megpróbáltuk komolytalanul kezelni a húsbavágó valóságot. A húsbavágást szóról szóra kell érteni. Sokunknak véresre törte a lábát a rossz méretű csizma, a helytelenül tekert kapca. A traktoristából tankistává avanszált kiképző örvezető nem engedte, hogy az otthonról kért zoknikat viseljük kapca helyett.

– Egyemista, mos maj mektanujja, milyen a parasztélet! – mondta elégedetten.

Ha valakit zsebre vágott kézzel látott, annak bevarratta a zsebet. Enni eleget kaptunk, de a minőségi ételekből mindig ellopták a javát. A politikai tiszt biztatott minket, hogy ha problémánk van, neki jelentsük. Egyszer húsos tészta volt ebédre, fél savanyú paprikával, a másik felét nyilván ellopta a hadtáp. Előbbi a szénhidrát és a fehérje utánpótlásra volt hivatott, utóbbi a C-vitaminéra. Úgy éreztem, hogy nem etetnek, hanem üzemanyaggal töltenek fel. Ebéd után kihallgatást kértem a politikai tiszttól.

– Nincs meglegedve a koszttal? – kérdezte.

– Jelentem, nem vagyok.

– Nem lakott jól?

– Jelentem, jól laktam, de a húsos tésztában csak nyomokban volt hús, és nem hiszem, hogy fél paprika volt a hivatalos fejadag.

– Álljon meg, honvéd! Itt nem hinni kell. Ez nem templom, ez a Magyar Néphadsereg. Nézzük meg az étlapot! Első fogás: halles. Megkapták a hallevest?

– Jelentem, megkaptuk, de utána ugyanabba a csajkába, amiben a szálkás maradék volt, kaptuk a tésztát. Nem volt időnk és lehetőségünk elmosogatni a két fogás között.

– Nekem ne "de"-zzen! Szóval megkapták. Második fogás: húsos tészta savanyú paprikával. Megkapták?

– Igenis, őrnagy elvtárs, de túl sok tésztát és túl kevés húst, és csak fél paprikát kaptunk.

– Mondtam, hogy ne "de"-zzen. Itt az szerepel, hogy húsos tészta savanyú paprikával. Ki mondta magának, hogy egész paprikával?

– Jelentem, senki.

– Akkor ne panaszkodjon, maga szarkeverő! Leléphet.

Az első idők annyira megviseltek, hogy elhatároztam, nem várom ki a tizenegy hónap végét, és korábban leszereltetem magam. Az 56-os események tizedik évfordulójára készült az ezred. Tanultuk, hogyan kell a tömegbe ék alakban benyomulni és tüntetést szétverni. A politikai tiszt azt hazudta, hogy Kecskeméten polgári személyek megpróbáltak egy lőszerraktárt kirabolni, résen kell lennünk. Október 23-ára tökéletesen fel voltunk készítve pszichésen. Engem őrségbe küldtek a puszta közepén álló lőszerraktárhoz. Éjszaka be voltam ijedve. A szabályzattal mit sem törődve, nem járőröztem, hanem az első adandó alkalommal hasra vágtam magam a mély fűben, kibiztosítottam a géppisztolyomat, és odébb kúsztam, hogy a rám leselkedő ellenség ne tudja megállapítani holléteimet. Váltásig ott lapultam volna, ha előtte nem hangzik fel egy hosszú géppisztolysorozat a raktár szomszédos oldala felől. Kiderült, hogy egy katonatársam még nálam is jobban be volt csinálva, és egy fűben elsurranó kóbor macskára eresztett egy tárnai lövedéket. Elegem volt a katonásdiból. Hogy nekem, a pacifista hippiszimpatizáns virágfiúnak esetleg emberre kelljen fegyvert emelnem?

Szerencsémre összejött néhány tünet, amivel vérzékenységet szimulálhattam. Aranyerem és enyhe fogínyorvadásom volt, és ha egy kicsit megpiszkáltam az orrom, már alul, felül véreztem. A pesti Honvédkórházban vizsgáltak ki. Régi osztálytársammal, a későbbi omegás Mihály Tomival feküdtem egy kórteremben. Sakkoztunk, zenét hallgattunk, hülyéskedtünk, néha még ki is szöktünk egy-egy házibulira. Egyszer lejátszott nekem magnón egy orgonaszólót.

– A srácot Presser Gábornak hívják, óriási beatzenész, rajtam kívül talán az egyetlen igazi Magyarországon. Még hallani fogsz róla.

Az ártatlan szórakozás mellett néha kegyetlen tréfákat is kiagyaltunk. Egy vidéki fiú került a kórtermünkbe, valószínűleg tényleg beteg volt. Vizit előtt a nővér behozott egy tálcát, tele orvosi műszerekkel, köztük egy literes ürméretű fecskendő, amit fül- és orröblítésre használnak. Az új fiú rémülten nézett a fecskendőre:

– Hát emmeg mire jó? – kérdezte.

– Nem mondták neked? Minden új beteget beoltanak veszettség ellen. A vizitet letolt nadrággal, terpeszben a falhoz állva kell várnod, hogy az orvos ne töltsön el sok időt a rutinfeladatokkal.

A gyerek elfehéredett, de követte utasításunkat. Az ajtó nyitásakor már úgy meg volt rémülve, hogy ájultan összecsuklott.

– Ez meg mit csinál itt a földön, meztelen fenékkal? – kérdezte tőlünk a vizitelő orvos.

– Nem tudjuk, mi olvastunk.

A Szilvesztert még a kórházban, illetve ideiglenesen elszökve egy házibuliban töltöttem. Amikor a kórház fala felé futottam a sötétben, hogy dobbantsak, a rendész észrevett, nehézkesen utánam szaladt. Versenyszerűen sportoltam, nem sok esélye volt arra, hogy utolérjen. Szuszogva felszólított, hogy álljak meg, de akkor én már a kerítés tetején voltam. Pisztolylövést hallottam, az ő valószínűleg csak a levegőbe lőtt, de akkor éreztem rövid időn belül másodszor, hogy az élet még halállal is végződhet.

Az új évben kezdett élesedni a helyzet. A vérzési és alvadási idő vizsgálatok negatívak voltak, csak amiatt tartottak a kórházban, mert az éjszakai nővér mindig azzal fogadta a reggeli ügyeletes orvost, hogy a Naszódi honvédnek megint vérzett az orra. Az egyik orr-fül-gégész megunt a totojázást, behívott a rendelőbe, kiégette az orromból az ereket, és azt mondta:

– Többet nem fog vérezni.

Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy szimulálok. Már beleegyeztem volna, hogy büntetlenül, "gyógyultként" visszaküldjenek Kalocsára az ezredéhez, de kéthavi kórházban lebzselés után már nem számíthattam ilyen enyhe döntésre. Vagy leszerelnek, vagy hadbíróvágra kerülök. Egy főviziten megjelent a Néphadsereg főbelgyógyásza, átnézte a leleteimet, belenézett a számba és a fenekembe (hányan mondhatják el magukról, hogy tábornok nézett a seggükbe), kezet mosott, és odavetette az osztályos orvosnak: szimuláns, vissza kell küldeni a csapatához.

– Igenis, vezérőrnagy elvtárs! Kérem, írja alá az elbocsátási parancsot.

– Maga a kezelő orvosa, maga írja alá! – és kifordult a kórteremből.

Az orvos, fiatal hadnagy majd megpukkadt mérgében:

– A kibaszott tábornokja nem hajlandó aláírni a saját véleményét! Katona, maga szerintem is szimuláns. De ha most visszaküldöm Kalocsára, magát hadbíróvágra állítják, évekre büntetőszázadba kerül, utána le kell szolgálnia a hátra lévő idejét. Az egyetemi előfelvételijét persze elveszti, a tizenegy hónap helyett huszonnégyet kell lehúznia. Még öt év múlva is a seregben lesz. Ha akkor az ujjára csapódik a harckocsi ajtaja, és vérezni kezd, engem előszednek. Ha leszerelem, soha többé nem találkozunk.

Ismét boldog civil voltam.

1.7.

Ismét boldog civil voltam. Aztán boldog egyetemista, boldog kutató, boldog házasember. De Dubna után valahogy elmúlt a boldogságom.

Mire visszatértem az Izotóp Intézetbe, az absztrakt kutatással szemben előtérbe került a "tudomány termelő erővé válása". Az intézet csökkenő állami támogatással, egyre inkább szerződések hajkurászásával tartotta fenn magát. Megindult a kiszorítási, a hajsza a pénz után. Kiszövetkezetek, GMK-k lopták el anyavállalataik jövedelmezőbb üzleteit, a veszteség meg az állam nyakán maradt. A vállalatvezetők is követték az idők szavát. Leányvállalatokba mentették a menthetőt, az alapcéget pedig hagyták elsüllyedni a csődtengerben. Az ügyesek elvitték a mentőcsónakot a tartalékokkal, a többiek a léket kapott hajóval elmerültek. Beindult a gazdasági pezsgés, ezzel együtt az állami szféra szétilálása és az infláció. A fizetésem viszont alig volt több a Dubna előtti, négy évvel korábbinál. Egy barátom felhívott, hogy szüksége van egy jó programozóra, menjek át hozzá dolgozni. Fizetési igényemet is kérdezte. Szégyenlősségemet félretéve egy nagy lélegzetvétel után akkori fizetésemre húsz százalék emelést kértem. Könnyedén megkaptam, és ezzel befejeztem kutatói pályafutásomat. Hivatalnok lettem a Mezőgazdasági Minisztérium Növényvédelmi Intézetében.

Nyolc órát dolgoztam a főállásomban, mellette gémkáztam és a lakást építettem. Napi húsz órát voltam talpon. Néha már a kimerültségtől nem tudtam aludni. A túlfeszítettség levezetésére egy dolog segített. Lefekvés előtt minden este megittam egy üveg sört. Amikor végre elkészült a lakás, Márta rávett, hogy megmaradt néhány tízezer forintunkból vegyünk egy balatoni telket. Aztán, hogy töltsük fel földdel, mert az egész a talajvíz szintje alatt állt. Aztán építsek oda is egy házat. Aztán alakítsuk át a rózsadombi lakást. Aztán vezessem be a villanyt, a vizet, a csatornát a balatoni házba. Aztán újra alakítsuk át a rózsadombi lakást. Ezekből az évekből csak arra emlékszem, hogy földet lapátolok, betont, maltert keverek, téglát cipelek. Aki azt állítja, hogy a betonnál létezik nehezebb anyag, az ismerheti a fizikát, de soha sem építkezett önerőből. Márta a legkisebb ellenkezésemet is visszaverte, hol szelíd rábeszéléssel, hol konok erőszakkal. A fizikai kimerültségtől és a szellemi túlterheltségtől félig impotens voltam. A félig azt jelentette, hogy a házastársi ágyban már alig-alig tudtam helytállni, csak az nyugtatott meg, hogy házasságon kívüli kapcsolatomban tudtam bizonyítani magam és barátnőm előtt, hogy még férfi vagyok. Márta is külső kapcsolatokat tartott fenn, kimondva, kimondatlanul nyílt házasságban élünk, rövid időre új színt és izgalmat keverve az életünkbe. Egy éjszaka fáradtan érkeztem haza egy számítógépes különmunkámból, nyúlok a fridsziderbe, hogy az elalvás előtti sörömet bevegjem. Az előző nap vett hat üvegből egy sem volt. Tudtam, hogy Márta nem iszik sört.

– Engem nem érdekel, kivel dugatod magad – mondom Mártinak – de a sörömet nem ihatja meg!

Márta kikérte magának, hogy ilyen hangon beszéljek vele, de akkor már üvöltöztem, vagdalkoztam, mint egy sarokba szorított vadállat. Másnap próbáltam nyugodtabb hangon beszélni vele, hogy hagyjuk abba ezt az anyagiakra és szerelmi sikerekre való hajtást, próbáljuk a korábbi szelídebb mederbe visszaterelni az életünket. Felajánlottam, hogy azonnal megszakítom házasságon kívüli kapcsolatomat, ha ő is ugyanezt teszi.

– Kicsit később! – mondta.

– Mikor később? Két nap, két hét, két hónap múlva? – kérdeztem.

– Azt nem tudom megmondani.

– Magyarul azt várod tőlem, hogy várjak rád addig, amíg már nem kellesz másnak!? Hátha akkor már nekem sem kellesz! – fakadtam ki újra.

– Tartózkodjunk az éles fogalmazástól! – mondta Márta.

Hétvégén lementünk a balatoni telekre. Előre kijelentettem, hogy sem tapétázni, sem festeni, sem vízvezetéket szerelni nem vagyok hajlandó.

– Jól van – egyezett bele Márta. A ház mögött méteresre nőtt a fű, belevetettem magam egy

félreeső részen, hogy kialudjam az elmúlt öt év fáradalmait. Egy óra múlva Márta felébresztett:

– Megértem, hogy fáradt vagy, de legalább a füvet nyírd le!

– Semmit sem értesz, és nem nyírom le a füvet. Viszont hétfőn beadom a válási keresetet. Addig gondolkodj, hogy megegyezéssel válunk fifty-fifty alapon, vagy perre megyünk, és még egyszer utoljára összecsapunk. Ha az utóbbit választod, egyet megígérhetek. Most az egyszer nem leszek engedékeny!

– Akkor ne nyírd le a füvet! Nem tudom miért kell ennyire bedühödni egy üveg sör miatt!

– Mondom, hogy semmit sem értesz. Itt nem egy üveg sörről vagy a füről van szó. Csupán az életemről.

1.8.

Itt nem egy üveg sörről vagy a füről volt szó. Csupán az életemről. Nem bírtam tovább a nyomást, kipukkadtam, mint a túlpumpált gumielefánt. A munkahelyemen is nagy volt a felfordulás, kiütköztek a szocialista központi szervezés korlátai. A minisztérium hatalmas pénzeket fektetett abba, hogy az ország növénytermesztésének egy gépesített központi nyilvántartása legyen. Az óriási adatbázis működtetése és továbbfejlesztése viszont egyre több pénzbe került, amit már nem tudtak kipasszírozni sem a költségvetésből, sem az adatbázist használni hivatott gazdaságokból. A szerkezet recsegett-ropogott a fejünk fölött. Két főnökömmel megbeszéltük, hogy egyikünk sem ugrik ki az omladozó épületből a másik kettő tudta nélkül. Ők mentek el először, én még maradtam volna dupla fizetésért, de osztályvezetői kinevezés és felelősségvállalás nélkül, de erről a főigazgató hallani sem akart.

A lakásom közel volt a Távközlési Kutató Intézethez. Egy délelőtt ismeretlenül felkerestem a számítástechnikai fejlesztés vezetőjét. Kérdeztem, nincs-e tudományos munkatársi állás egy jó programozó számára.

– Dehogyan nincs! Tudsz átviteli protokollt írni?

– Nem!

– Nem baj! Tudsz gépi nyelven programozni?

– Igen, de lélekölőnek tartom, nem szívesen csinálnám.

– Nem baj! Jó vagy real-time programozásban?

– Soha sem próbáltam.

– Párttag vagy?

– Nem.

– Tulajdonképpen miért gondolod, hogy épp a TÁKI lenne számodra a legmegfelelőbb munkahely? – kérdezte.

Most kezdem el magyarázni, hogy nosztalgia, az életem addig volt nyugodt, amíg a csillebérci kutatóintézetben dolgoztam, és az akkori fizetésem mellett szóba sem jöhetett egy tulajdont hajkurászó, önromboló életmód?

– Nézz ki az ablakon! – kértem – Látod szemben a domb tetején azt a háromszintes fehér házat? Ott lakom.

– Megdumáltál. Fel vagy véve! Van kérdésed?

– Igen. Úgy tudom, a TÁKI katonai projekteken is dolgozik. Nem szívesen mondanék le emiatt a háromévenkénti nyugatra rándulásaimról. Korlátozzák az itt dolgozók utazását?

– Nem tudom, én még mindig megkaptam az útlevelet, amikor kértem. Csak azt mondhatom, hogy próbáld meg.

– Akkor mint új főnököm, légy szíves írd alá az útlevélkérelmemet. A nyáron az Egyesült Államokba szeretnék látogatni.

Így kerültem életem harmadik munkahelyére. Azt hittem, az új állással újra bérletet váltottam a boldogságra, stabilizálom az életemet és a minisztériumi hivatalnokság volt szakmai utam mélypontja. Tévedtem. Azóta tizenhárom munkahelyet is megjártam. Voltam kifutófiú, betonozó, segédmunkás, szobafestő Los Angelesben.

Második rész: Los Angeles

Life is like an avalanche. Once up, once down.
(Ádám Róbert, N. L. fordításában)

2.1.

Voltam kifutófiú, betonozó, segéd munkás, szobafestő Los Angelesben. (Köszönöm Márti, hogy az építkezések erőltetésével szakmát adtál a kezembel!) Negyvenes éveimet taposva, kandidátusi minősítéssel a zsebemben alkalmi munkával kerestem a kenyeremet. Néha úgy meg volt tépázva az önbizalmam, hogy amikor azt mondta valaki, itt az ideje, hogy magadra zárd a vévétetőt, egytettem vele. Csak egyet nem érttem. Hogy kerültem én ide? Céltalanul, többnyire munkanélküliként csavarogtam Hollywoodban, és szerettem volna azt képzelni, hogy egy filmforgatáson vagyok, és az egész csak egy szerep, felvétel után hazamehetek. Néha legszívesebben beleüvöltöttem volna a képzeletbeli forgatásba:

- Nem tudátok szinkronizálni magyarra ezt a kurva életet?!

Nem is a nyelvvél volt a nagyobb bajom, hanem amit mondtak, és ahogy mondták. Annyira idegen volt a kultúra, és még nekem kellett faragatlan tahónak éreznem magam az európai allűrjeimmel. Képtelen voltam a kötelező "minden nagyon jó, minden nagyon szép, mindennel meg vagyok elégedve" attitűdöt felvenni. Az amerikaiak értékrendje számomra tökéletesen kifacsarodott volt. Miért kell mindig mosolyogni és azt hazudni, hogy jól vagyok, amikor néha a pokolban is kellemesebben éreztem volna magam. Az amerikaiak többségével ellentétben viszont késsel, villával eszem, kézfogással köszöntöm embertársaimat, és kinyitom a nők előtt az ajtót.

A gyakori munkátlansági időszakok semmittevése, az amerikai televízió bárgyúsága és a nagy ritkán elszívott marihuána együtt gyorsan hülyít. Ha fele olyan sebességgel fejlődött volna az angoltudásom, ahogyan az anyanyelvemet felejtettem, sokkal könnyebben megtaláltam volna helyemet az Újvilágban. Az amerikai utcai angol egyébként primitív: minden *come* vagy *go*. Az elvitelre szánt étel neve: *to go*. A közvetítő: *go between*. Folytatni valamit: *to go on*. Valamit csinálni fogok: *I'm going to do something*. Szórakozni, randevúzni, kikapcsolódni: *to go out*. Elmúlt, vége, befejeződött, már késő: *It's gone*. Üzletbe kezdeni, vállalkozásba fogni: *to go into business*. És a *come* is megjelenik minden sarkon. Győzni: *to overcome*. Vendégségbe átjönni: *to come over*. Ugyan már: *Come on!* Hát az hogy lehet? *How come?* Elélvezek: *I'm coming*. A *come* és *go*-n kívül használnak még néhány igét, de a többire nem nagyon volt szükségem az első évben.

A mindennapi nyelv igen szabadszájú. Kulturált főnököm egyik kijelentését először furcsálltam. Egy szoros határidő betartását követelve azt mondta: *I put my ass on the line!* Az *ass* segget jelent, a *line* itt frontvonalat, és csak annyit mondott, hogy ő viszi a bőrét a vásárra. A tévében is közönségesebben beszélnek, mint egy brit kocsmában, bár bizonyos szavakat álszemérmesen kicenzúráznak. Az *ass* még nem szerepel a száműzendő testnyílások között, talán mert csak a négybetűs szavakra pikkelnek.

Érdekes módon bevált az öreg emigránsok jóslata. Amerikai életem elején mindig arról beszéltem, hogy miről ír a Magyarország meg az ÉS. A tapasztalt régi amerikás magyarok csak mosolyogtak rajtam.

– Negyed év múlva már nem fog foglalkoztatni a magyar belpolitika és irodalmi élet. Annyira érint majd, mint a szomszéd onanizálása – mondták – Ha nem rád spriccel, akkor magánügy!

Ha nem is múlt el, de lassan csökkent az érdeklődésem Magyarország iránt. Persze hiányoztak a gyerekeim, anyám simogatása, apám kioktatása, a Kárpátia Söröző, a Lukács uszoda, Péter barátom bölcs és szellemes megjegyzései, a már csukott szemmel is síelhető Mátra Déli, a koszos Balaton, az Eötvös Gimnázium büdös tornaterme, ahová öregdiákként visszajártam kosárlabdázni. Annyira szerettem a légkörét, hogy még utolsó magyarországi csütörtök estémet is ott töltöttem ahelyett,

hogy másnapi tengerentúli utamra készültem volna.

Haza akartam menni, de természetesen mindig akkor talált meg a honvágy, amikor a legrosszabb anyagi helyzetben voltam, és nem tellett repülőjegyre. Ha akkoriban utolsó pesti szerelmem, Ildi visszahív, úszva hazaindultam volna. Aztán lassan, alattomosan lekenyerezett Amerika a mindennapok ezer apró kényelmével, a nyugodt élet és a jólét lehetőségével. Az emberek jó szagúak, és nem táskával, cekkerrel járnak. Az állandó mosollyal azt akarják kifejezni, hogy összetartozunk, nem vagyunk egymás ellenségei. (A pesti közértben vagy villamoson nem éreztem ezt a mindent körüllegő szeretetteljes légkört. Ha ott a tülekedésben valaki elejtett egy mosolyt, könnyen megkaphatta: "Ez meg mit akar? Biztos buzi, vagy látja, hogy folyik a zacskós tejem!") A temérdek igazolvány helyett egy vékony kártya, a jogosítvány az egyetlen irat, amit magánál tart az ember. Még zsebkendőt sem kell hordanod, mert mindenütt kéznél van a papírzsebkendő. Akkor meg minek a táska? Könyvet nem hordanak magukkal, mint mi, hogy gyorsabban teljen a tömegközlekedésre, sorban állásra szánt idő. A többség kocsival jár és nem áll sorba. Néhány dollárnál több pénz sincs az embereknél, ahelyett ott a csekkfüzet vagy a hitelkártya. A bankban kávé vár, a boltokban általában nem kell sorban állni, a megvett élelmiszert becsomagolják, és kocsin kitolják az autómhoz. Hivatalokkal ritkán van dolgod, de akkor is többnyire telefonon elintézheted. Ha véletlenül mégis sorba kell állni, akkor a sor lazán és több lépéssel az ügyintéző embertárs mögött alakul ki. Senki sem tart attól, hogy valaki elévág.

A pénz nem jött könnyen, de amikor volt munkám, el tudtam magammal hitetni, hogy jó életem van. Az alapvető szükségleteimet (lakás, kocsi, étkezés, ruha, némi szórakozás) mindig tudtam fedezni. Az autózással soha sem kellett spórolom. A benzin gallononkénti (kb. négy liter) ára néha kilencven cent alá is lement, és soha sem haladta meg a másfél dollárt. Lakásból túlkínálat van, és bár nem olcsó, de dolgozó ember számára megfizethető, szemben a Magyarországi árakkal, ahol másfél havi átlagfizetésért bérelhettem volna egy lakást egy hónapra, vagy lakhattam volna elvált (azóta újra férjhez ment) feleségemmel.

Talán akkor értem el ahhoz a kritikusi ponthoz, ahonnan már nem nézelődtem állandóan visszafelé, amikor első amerikai barátnőmet, Kathyt megismertem. Sejtettem, hogy az amerikai nők anatómiai felépítése azonos a magyarokéhoz, otthon generációmmal végigcsatáztam a szexuális forradalmat, de itt nagyon nehezen tudtam megközelíteni az ellentétes nemet. Nem tudtam elképzelni, milyen reakciót váltok ki belőlük, ha megdicsérem a lábukat, vagy tánc közben megsimogatom a feneküket. Állandó mosolyuk a világgal való tökéletes elégedettséget sugároz, pedig biztosan nekik is van hülye főnökük, emésztési zavaruk vagy csöpögő vízcsapjuk. Egy Los Angeles-i magyar orvos barátom, aki még tízévi amerikai élet után is Magyarországról importálta barátnőit, panaszkodásomra azt mondta:

– Ugyanez a problémám volt velük nekem is. Szakmai tapasztalatomnak ellent mondott, de egy évig azt hittem, hogy az amerikai nőknek nincs anyagcseréje. *Another species*. Más faj. *You know what I mean*. Tudod, mire gondolok. Nem izzadnak, nem pisilnek, nem kakálnak. Állandóan pornó filmeket kellett néznom az első évben, hogy meggyőzzem magam, ezek nem csak attól élveznek el, hogy egy bárgyú televízió-kvízben megnyerik a tízezer dolláros fődíjat. László, ez a tévhit talán csak akkor oszlik el, ha legalább egy hónapig együtt laksz egy példánnyal. De akkor sem biztos.

Komoly kapcsolatra én nem voltam lelkiileg alkalmas, könnyű kalandra ők nem voltak rávehetőek. Kathyval való ismeretségem elején teljesen reménytelennek tűnt, hogy valaha is zöld ágyra vergődöm vele. Egyszerűen féltem tőle. Aztán, ki tudja, melyik fél mondatomtól vagy fél mozdulatomtól, váratlanul ő lelkesedett be, de akkor éppen nagyon tisztelettudóan viselkedtem, pedig már a padlóra is letepert, egyik fülemet ő nyalogatta, másikat a macskája. Akkor úgy éreztem, hogy csak magyar nővel érezném jól magam, vagy mondjuk egy frissen bevándorolt ázsiaival, akivel szemben magabiztosabb lennék, mint egy, a hazai pálya előnyeit a végtelenségig kihasználó amerikaival szemben.

2.2.

Akkor azt hittem, hogy csak magyar nővel érezném jól magam, vagy mondjuk egy frissen bevándorolt ázsiaival, akivel szemben magabiztosabb lennék, mint egy, a hazai pálya előnyeit a végtelenségig kihasználó amerikaival szemben. Bár minden kívánságom ilyen könnyen teljesülne. Nem sokkal később egy tanfolyamon összejöttem Neidával, egy fülöp-szigeti szépséggel.

Azért iratkoztam be esti iskolába, mert rájöttem, hogy gyenge angoltudásom a legfőbb akadály annak, hogy tisztességes álláshoz jussak. Magyarországon sokat írtam, olvastam angolul, szókincsemet az amerikaiak két-három ezer szavas átlagánál magasabbra becsültem, de az az angol nem ez az angol volt. Az amerikai szleng, a szóhasználat, mondatfűzés, kiejtés gyökeresen eltér attól, amit Európában angol nyelvnek neveznek. Az élő nyelvtani szerkezetekre meg legtöbb otthoni angoltanár azt mondaná, amit Pistike, amikor először látott zsiráfot: Ilyen állat pedig nincs! Amikor az első amerikai, a Bevándorlási Hivatal tisztviselője megszólított New Yorkban, azt hittem, hogy csak azért nem értem, mert nagyon fekete és nagyon déli akcentussal beszél.

– *'Tcsané szá?'*-szegezte nekem. (Egy év után rájöttem, hogy a mondat így hangzott volna artikulálva: “What’s your name sir?”) Értelenségemre többször is megismételte a kérdést, majd megváltoztatta a hanghordozását, mintha idiótához beszélne:

– *Do you speak English?* Beszél angolul?

– *I do. Do you?* Én igen. Hát maga?

Nem volt humorérzéke. A beléptetés elhúzódott, a Los Angeles-i csatlakozást lekéstem. Besötétedett és a következő járat másnap reggel indult. Gondoltam, életemben először és talán utoljára vagyok New Yorkban, meg kell nézнем a *Big Apple*-t. Csomagjaimat nem tudtam megőrzőben hagyni, az akkori terrorista akciók miatt a repülőterek biztonsági szolgálatai mindenütt plasztikbombát sejtettek, nem volt csomagmegőrzés. Kicipekedtem a repülőtér előtti placra, mindjárt odajött egy taxis, hogy van már ugyan egy utasa, de bevisz a városba. Még örültem is, legalább megosztjuk a taxiköltséget. A sofőr gyorsan elrendezett mindent, bőröndömet, táskáimat a hátsó csomagtartóba dobálta, a másik utast, egy hatalmas kiszökített *body builder*-t a hátsó ülésre, engem maga mellé tessékelt. Az út elején kedélyesen beszélgettünk, honnan jöttem, mit csinálok, stb.

– Ó, nekem is van egy magyar barátom, klassz fickó. Már több emberbe kést vágott, még mielőtt azok felemelték volna az öklüket. – Aztán rátért a lényegre:

– Pénzed van?

– Persze, van kétszáz dollárom.

– Az biza' kevés lesz!

– Miért, mennyibe kerül, hogy bevigyen a városba!

– Kétszáz tíz dolcsi!

– Ember, ez egyhavi fizetésem Magyarországon! Ennyit nem fizetek!

A szőke embertenyészet hátulról rácsúsztotta könyökét a vállamra, és finoman megszorította a nyakamat:

– Dehogyan nem!

– Hát persze, hogy fizetek!

Rövid alkudozás után megegyeztünk, hogy nyolc dollár híján önként odaadom az összes pénzemet, ha kitesz annál a buszmegállónál, ahonnan nyolc dollárért visszautazhatok a repülőtérre. Egy kivilágított, de félelmetes alakokkal zsúfolt utcában lefékezett, kidobálta cuccaimat a járdára, elvette a pénzemet, gálánsan egy tízest az úttest aszfaltjára dobott, és gázt adott. A kipufogó gáz és a felpörgetés miatt égő gumi füstfelhőjéből kimutatva egy adott irányba intett:

– Erre, két sarok.

Nem nagyon bíztam kirablóm útbaigazításában, de végül is mindegy volt, merre indulok, csak el innen, mielőtt az engem méregető rongyos részegek, strichelő kurvák és láncokkal teleaggatott bőrruhában tetszelgő stricik egyikének megtetszik a bőröndöm. Meglepetésemre a második sarkon tényleg feltűnt a tábla, egyben megértettem, miért sajnálta a sofőr megtenni velem azt a két sarkot a

húszegynéhány mérföld után. A BUS TERMINAL kiírás alatt ez állt: POLICE STATION. *Welcome to America!* A szabadság földjén voltam, kirabolva.

A rendőrségen jelentettem az esetet, de se a sofőr nevét, se a kocsis rendszámát nem tudtam megadni.

– Akkor mi a francot akar? New Yorkban tízezernyi taxi van.

– Ha én azt tudnám, mit akarok.

A buszvégállomáson szerencsére volt csomagmegőrző, beadtam a cuccaimat. Csomagok nélkül, pénztelenül mennyivel könnyebb az ember karja és szíve! Voltam már ilyen helyzetben, még is mindig hazajutottam gond nélkül. Csak az nem volt világos ott és akkor, hogy hol van a haza. Kicsit összekuszáltam a hajamat és öltözékemet, hogy hasonuljak a környezetemhez. A szakállam amúgy is kiserkent a 15 órás repülés alatt. A lábam kéznél volt, elindultam felfedezni az éjszakai New Yorkot. Önkéntelenül is Kern Andris lemezét kezdtem dúdolni:

"Rossz volt, de annyira mégse rossz ...".

Azt hiszem, rendelkezem a vándormadarak hetedik érzékével. Térkép és útbaigazítás nélkül megtaláltam a Broadwayt. Addigra a "Minden úgy van, ahogy van, minden jól van, ahogy van, főbe nem lövöm magam..." szövegű Kern-szám szólt a fejemben. A színházakban épp befejeződtek az előadások, néhány percig jól öltözött emberek nyüzsögtek körülöttem. Aztán, mintegy varázsütésre kiürült az utca, az úri közönséget elnyelték az éttermek forgóajtói és a taxik. Újra csak lézengő szegényeket láthattam. Belső lemezjátszóm a "Látlak Amerika" dalt adta elő. Automatikusan a 44-edik utca felé vittek a lábaim, amelynek "a sarka olyan, mint a Kresz Géza vége, ahol fordul a villamos". Egyre sötétebb utcákkal és alakokkal kerültem szembe. Egy szemeteszsák kupacból nyáron is sísapkát viselő csövesek bújtak elő, és Zombi-módra lassan közeledtek. Jobbnak tartottam visszafordulni és rohanni amíg a biztonságot sugárzó BUS TERMINAL. POLICE STATION tábla fel nem tűnt. Másnap a napfényes Kaliforniában voltam.

2.3.

Másnap a napfényes Kaliforniában voltam. Ott kiderült, hogy a fehérek szövegét sem értem. Választhattam: elmegyek egy gyakorlatilag ingyenes nyelviskolába, és együtt nyökögök a frissen érkezett dél-amerikai és ázsiai bevándorlókkal, vagy beiratkozom egy szakiskolába. Az utóbbi mellett döntöttem, bár annak a tandíja 6000 dollár volt. A felvételinél megnyugtattak, hogy a pénzt az iskola megszerzi számomra kölcsön formájában. Biztos voltam benne, hogy nem fog nekik sikerülni, hát aláírtam a szerződést. Gondoltam, egy-két hónapig ingyen járok az órákra, addigra kiderül, hogy az én *credit history*-mra, hitelfelvételi előéletemre egy bank sem ad kölcsönt, akkor megvonom a vállam, hogy ők vállalták a hitel felhajtását, és kísértálok fizetés nélkül. Nem így történt. A New York-i CITIBANK bizalmat szavazott nekem, és a nevemben átutalta az iskolának a 6000 dollárt. *Welcome to the club*. Beléptem az amerikaiak örökké törlesztő társadalmába. Azóta is fizetem a havi 100 dollárt. A magas kamatok miatt majdnem annyival tartozom, mint a hitelfolyósítás kezdetén.

Az iskola Amerikához nem illő módon különösen szigorú volt. Az életben és az amerikai filmekben látható oktatási intézményekre általában az óra közben pofázó, sétáló, rágógumizó diák jellemző. A fegyelmezés leghalványabb kísérlete is a diák személyi szabadsága korlátozásának vagy egyenesen testi fenyegetésnek minősül. A középiskolai tanárok meg vannak félemlítve, emiatt már le is mondtak arról, hogy akár csak a negyedét megtanítsák annak, amit egy japán, orosz, német diák elsajátít. (Az Egyesült Államokban naponta átlagosan 6250 oktatót fenyegetnek meg a diákok, ebből 260-at fizikailag inzultálnak.) Ezzel szemben az általam választott Computer Learning Centerben fegyelem uralkodott. Nyakkendősen, borotváltan kellett megjelenni, ahogy azt majdani munkahelyünk megköveteli. Persze a nyakkendő munkahelyeket a fene se kívánta magának. Én még valahogy bírtam a dresszúrát, hiszen a pesti iskolák porosz oktatási rendszeréhez, a Vörös

Zászló Érdemrenddel kitüntetett báró Eötvös József Gimnázium fegyelméhez szoktam, de a bennszülöttek rémesen szenvedtek. Pedig minden amerikai diáktársam álma az volt, hogy az iskola után egy bankba, az IBM-hez, vagy egy biztosítási céghez kerüljön, ahol nem tűrik a tornacipős, T-trikós hobókat. Létezik azért lezserebb munkahely is Kaliforniában. Elmentem például a NanTuckethez, akik akkoriban a software iparban élen jártak. (Azóta megszűntek.) Akikkel tárgyaltam, csupa szakállas, sportosan öltözött fickó volt, beleértve a fejlesztési osztály vezetőjét. A hangulat is jónak tűnt, a munka is érdekesnek ígérkezett, "mindössze" 25 mérföldre volt a lakásomtól. Csak az volt a bökkenő, hogy az állásra húszan pályáztunk. Így van ez mindenhol. Még a legrosszabb helyekért is versenyezni kell, legfeljebb szűkebb és gyengébb mezőnyben. A szocialista langyos vízben elpuhult harci készségemmel semmi esélyem nem volt arra, hogy legyőzzek egy amerikai jelentkezőt, aki óvodás kora óta versenyszellemben nevelkedett. Az USA-ban az erőszakos pozitív jelzőnek számít a munkaerőpiacon. Sok álláshirdetésben az agresszivitás követelményként szerepel.

Visszatérve az iskolára, az első hetek könnyűek voltak. A bevezető kurzus egy kis számítástechnikai történelem volt. Nekem, aki átélte az "őskort", furcsa volt, hogy a tanár úgy beszélt a lyukkártyáról, ferritgyűrűs memóriáról, mint mi a mamutokról. A hallgatóságból senki sem látott csöves rádiót, úgy hogy számukra üresen hangozott az a kijelentés, hogy az első számítógépek vákuumsövek voltak. Az sem tetszett, hogy Neumann János – akit mi a számítógép atyjának tekintünk, ők a nevét sem tudják rendesen, és "van Numen"-nek ejtik – sokdrangú "futott-még" szereplője az amerikai számítástechnika történetének.

Zavart, hogy magyar származásomat említve mindenkinek Gábor Zsazsa jutott az eszébe. Zsaszával semmi bajom, éles eszű, szellemes nőnek tartom, de talán hordozott már nála nagyobb magyart is e földrész a hátán. Persze innen minden és mindenki más. Kossuth egy szabadságharcot kihasználó szerencselovag volt, aki a teljes magyar államkasszát Amerikába síbolta, és fel is élte. Jedliket, Irinyit nem is ismerik. Bartók egy lefutott divathullám. A magyarokról az a vicc járja, hogy mögöttes lépnek be a forgóajtón és előttes lépnek ki. A sztereotípiá annyira elterjedt, mint a Los Angeles-i ügyvédekről szóló sablon-vicc: – Honnan ismered fel, hogy az ügyvéd hazudik? – Mozog a szája!

Napközben változatlanul munka után rohangáltam, vagy alkalmi segédmunkát végeztem. Öreg Oldsmobilommal autós küldöncként futkostam. Kifogtam Kalifornia legmelegebb hetét, és mivel a légkondicionáló berendezés nem működött a kocsimban, a *Mexican air condition*-t alkalmaztam: letekertem az összes ablakot és nagyon gyorsan hajtottam. Így is a hóguta kerülgetett minden leálláskor. A kocsni egy országúti cirkáló volt, az első héten leégett a motorja, 870 dollárért kicserélték egy "újra", amiben csak 48-ezer mérföld volt. Valószínűleg nem hazudott a motor eladója, mert beszerelése után úgy húzott, hogy a karosszéria alig tudta követni. Próbaként fölpörgettem nyolcvanöt mérföld/óra, könnyedén követte pedáljátékomat. Automata sebességváltója volt, de a régi beidegződések még működtek, néha bekapcsoltam az ablaktörlőt vagy a fényszórót sebességváltás gyanánt. A küldönc munkával majdnem megkerestem annyit, amennyibe a benzin, az üdítőitalok, a telefonok és a parkolójegyek kerültek. Viszont megismertem Nagy-Los-Angelest. A környezet álomszerűnek tűnt. Majdnem mindig úgy adódott, hogy reggel keletre, délután nyugatra autóztam, nappal szemben. Ahogy vezettem, a sugarak golyószórószerűen villóztak az utakat szegélyező hatalmas pálmák levelei közül. Sötét szemüveg nélkül nem bírtam volna a napfényt elviselni. Egyszer felraktam a napszemüvegem, és a Lövölde tér jelent meg szemem előtt fekete-fehérben, "... hol sosincs nyár, csak ősz meg tél ...". A rikító színes valóság és a szürke álmokép úgy váltogatta egymást, ahogy fel-lehúztam a szemüveget. Le kellett húzódnom a járdaszegélyhez, hogy fáradt agyamból kiverjem a látomást.

Július vége volt, 110 fok Fahrenheit. (Át kellene számolnom Celsius fokra, de akármennyi is adódna számszerűen, ez már túl van a magyar "gatyarohasztó" tartományon.) Egy nap anyagmérlege: kerestem 33 dollárt, vettem nyolc és fél gallon benzint 10 dollárért, 4 dollárért *power steering fluid*-ot, kormány folyadékot, mert mindig elfolyt, és olyankor rásegítés nélkül működött a

kormány, ami egy többtonnás amerikai kocsinál már komoly erőfeszítést igényel, 5 adag hűtő folyadékot a személyi állománynak, azaz magamnak (1 Coca Cola, 2 Sprite, 1 kaktusz kivonat, 1 kávé), összesen 3 dollár; 3 fontot leadtam a testsúlyomból izzadás által. Otthon újabb 4 üveg úgynevezett Cooler utántöltése, (enyhén alkoholos, rém elegáns ital, valójában palackozott hosszúlépés), mindössze 1,50 dollár, mivel nagy tételben, nagykereskedelmi áron jutottam hozzá.

Az egyenleg (eltekintve a kocsi és a vezető amortizációjától) még pozitív, de ha beleszámítom a minimális, egy napra vetített kikerülhetetlen költségeket (lakbér, villanyszámla, biztosítás; élelmiszerről már ne beszéljünk, az luxuskiadás), akkor a napot mintegy 20 dollárral zártam, a TARTOZIK rovatban. Hála az itteni pénzrendszernek, a kreditkártyáknak meg a néha bejövő jobb napoknak, ezt az életet még hosszasan lehetett üzni anélkül, hogy az ember az adósok börtönébe kerülne. (Ami még mindig nem olyan szörnyű: színes televíziós magánzárka, sok szabadidővel, kulturális és sportolási lehetőséggel. Persze ettől a könnyű élettől messze voltam, a börtönbe jutásért százazreket kell nem visszafizetni.) Könnyű munka is beesett néha. Egyszer kimentem egy cég nevében egy könyvelőhöz rendbe szedni a számítógépét, 8 óra munkáért 500 dollárt számláztam, szó nélkül kifizették. Fele a kiküldő cégé lett, de így sem volt rossz bér. Máskor hónapokig nem jutottam ennyi pénzhez. De mondhatod-e, hogy az oroszlánszelídítő 3000 dolláros órabérben dolgozik, mert ennyit kap egy órás fellépésért? Előtte esetleg évekig ingyen etette, idomította állatját.

Az autórádióm mindig szólt, de a mellettem haladó kocsik hangszórói túlharsogták az enyéimet. Rengeteg adó van, minden csatorna szűk koncepció szerint sugároz. Egy időben komoly zenét hallgattam, de az egyetlen ilyen zsánerű adó az általános iskolák zenetanításának didaktikájával próbált magához láncolni, ebből már kinőttem. Később az *Oldies but goodies*-nál kötöttem ki. Ez az adó kiszemel egy évjáratot, mondjuk 1965-öt, és órákig nyomja a korabeli beatzenét: Byrds, Kinks, Sonny and Cher, Beach Boys, Searchers. Középiskolás boldog napjaimat idézték.

Az emberek nagyon közvetlenek, egyszer rá is éreztem a stílusukra. A Sunset Boulevard-on izzadtam egy forgalmi dugóban, amikor a szembevánszorgó sávban Liza Minelli került mellém. Ő nem izzadt, üde volt, és egy csodaszép *convertible*-t, lehajtható tetejű kocsit vezetett.

– *Hi, Liza!* – szóltam át neki.

– *Hi, honey!* – mosolygott vissza, kivillantva 64 gyönyörű fogát. Erre felbátorodtam, de még mindig a szigorú etiketten belül maradván egyszerűen közöltem vele:

– *I love you!*

– *I love you, too* – mondta, majd úgy otthagytott a közben meglódult autósor után száguldva, mintha nem is az előbb vallott volna szerelmet. Hát őszintén. Lehet hinni a nőknek?

Szerencsém volt, egy *rent-controlled*, azaz ellenőrzött bérű körzetben szereztem egy lakást West-Hollywoodban. Itt évente csak 3,75 százalékkal emelheték a lakbért, ezért tízévenként, ha felszabadul egy ilyen lakás. Volt benne javítani való, ami a háziúr kötelessége lett volna, de megígértem, hogy mindent rendbe hozok saját költségen, ha nekem adja ki a lakást. Gyakorlatban voltam, *handiman*-ként, mindenféle fizikai munkásként is dolgoztam, amikor tudtam. A lakás körülbelül száz négyzetméteres volt, két fürdőszobával, két hálószobával, tágas nappalival, konyhával, beépített szekrényekkel. A telefont egy nap alatt, a gáz és villany bekötését két napon belül elintézték. Még csak otthon sem kellett maradnom. Ha ezt otthon a Klubban elmesélném!

A környék viszonylag nyugodt, főleg szelíd homokosok, hollywoodi hobók és orosz zsidók lakják. Szinte otthon éreztem magam, amikor egy reggel arra ébredtem, hogy a szomszédasszony kiabálva próbálta visszahívni elbitangolt kutyáját:

– *Tyígr, ígyi ko mnye! Komú já govorjú!* Tigris, ide gyere! Kinek beszélek!

Ugyanazért a havi 470 dollár bérért csak olyan körzetben lehetett volna (kiseb) lakásom, ahol foglalkozás nélküli vagy kétes foglalkozású fehérek, koreaiak, feketék és mexikóiak honosak. Az előbbieket angolját egyáltalán nem értettem, a mexikóiak többsége csak spanyolul beszél, és mivel a spanyol Kalifornia második hivatalos nyelve, jogosan elvárták, hogy én beszéljek az ő nyelvükön.

Azokon a környékeken a boltokban is minden spanyolul van kiírva. Sok a koldus, a csavargó, és este nem tanácsos kimenni az utcára, mert könnyen kirabolhat egy ételre, italtra vagy kábítószerre kiéhezett embertárs.

Beverly Hills számít a legjobb lakóközrnek, drága is, szép is, és olyan sűrűn járőröz a rendőség, hogy háromhetes ottlakásom idején legnagyobb óvatosságom ellenére is két parkolási büntetőcédulát kaptam. Ott ugyanis mindenütt korlátozzák a várakozást, hogy csak az álljon meg az autójával, aki nem sajnál húszpercenként másfél dollárt fizetni a parkolóhelyért. Egyébként demokrácia és egyenlőség van, csak álljad anyagilag. Nem sokáig laktam West-Hollywoodban sem. Befogadtam néhány, még nálam is nyomorultabb újonnan jött magyart, például a Zorán fiát, akiknek a bulizós életformája kihívta maga ellen a *landlord*, a háziúr haragját. Hamarosan ismét költözni kellett.

Rövid ideig East-Hollywoodban laktam. A ház előtti park tetszett meg. Utóbb kiderült, hogy a park a hajléktalanok kedvenc pihenőhelye. A csavargók inkább szelíd hobók, mint mindenre elszánt utcai rablók voltak. A bűnözés azonban jelen volt. Egy éjszaka arra ébredtem, hogy a mennyezetem és az ablakom dübörög; a ház tetejétől alig pár méterre egy rendőrségi helikopter lebegett nagy zajjal, fényszóróit a szomszédos házra irányította, és hangszórója percenként megismételte:

– Gyertek elő feltett kézzel, fegyver nélkül!

Egy másik alkalommal egy rendőrosztag a mi házunkat szállta meg, és percek alatt ki lettünk ürítve. Az engem evakuáló szép szőke rendőrnőtől udvariasan megkérdeztem, miért vonultak ki. Azt mondta, hogy állítólag bomba van az épületben. Mindjárt számoltam, hogy robbanás esetén mennyit inkasszálhatnék a biztosítótól. Mondtam, hogy meg vagyok illetődve. Amióta itt lakom, még nő nem lépte át a küszöbömet. A kék szemek elsötétültek, a sima arc eltorzult, és a bájos nő férfit is meghazudtoló hangerővel és stílusban rám üvöltött:

– *Get the fuck out of here! Now!* Most azonnal húzd el a beledet!

Nem történt detonáció, megint nem gazdagodtam meg.

Meleg éjszakákon a fárasztó iskola után sem tudtam aludni. Be voltam sózva, éjfél után is sétálnom kellett. Megpróbáltam forgalmas utcákon tartózkodni. Egy mindig mozgalmas sarkon, a Hollywood Boulevard és a La Brea találkozásánál be akartam térni egy pizzára. Egy sovány, de csaknem kétméteres fekete elém állt, kést tartva a nyakamhoz:

– *Gimme yoh money!* Adide a pénzed!

– *Okay, Okay* – mondtam remegve.

A néger idegesen rázta magát, biztosan kokain hatása alatt állt. Késének éle hagymaszeletelőként táncolt a nyakamon. Benyúltam szűk farmerem zsebébe, kínlódva kihúztam a benne levő néhány dollárt. Hogy akarva, vagy akaratlanul, nem tudnám megmondani, de valószínűleg félelmemben elvesztettem mozdulataim fölötti uralmamot, és elejtettem a zsebemből kiforduló pénzt. A fekete mohón a még levegőben szálló bankjegyek után nyúlt, késes kezét is leeresztette. A feje kissé előredőlve a mellem magasságában volt. Anélkül, hogy a következményeket átgondoltam volna, lógó kezem ökölbe rándult, és teljes erőmből felütöttem az arcát. Abban a pillanatban már sajnáltam is áldozattá átvedlett támadómat. Jól találhattam el, a szerencsétlen hátra tántorodott, a reccsenő hangból ítélve sokszáz dolláros fogorvosi számlát okoztam neki. Rohantam a La Brea lejtőjén, magam mögött hallottam támadóm társának futó lépéseit. (Dehogy mertem volna ütni, ha tudom, hogy ketten vannak!) A félelem borzasztó teljesítményeket hoz ki az emberből. Másodpercek alatt a Sunset Boulevard-hoz értem, ott elfordulva már lazán, magányosan futottam hazafelé. Ujjaim még sokáig fájtak az ütéstől, de nem törtek el.

Lihegve, izzadtan értem haza. Ingem fele betúrva, másik fele kilógott a nadrágomból. A lépcsőmön, mint majdnem mindig, egy csavargó ült. Néha felugatott, és amikor az ember odanézett, simogatni kezdte a mellette heverő láthatatlan ebet. Ő már túl volt azon a stádiumon, hogy erőszakot kövessen el azért, hogy pénzhez, kábítószerhez jusson. Leültem mellé, rám nézett zavaros szemével, és a nemzetközi kézmozdulattal rákérdezett, tudnék-e adni neki cigarettát. Megráztam a fejem.

Sohasem dohányoztam. A némaságot meg akartam törni azzal, hogy megkérdezem, harap-e a kutya, mert én is megsimogatnám. Csak éppen nem tudtam, hogy mondják angolul, hogy simogatni. A harapás, zsarolás, rúgás, köpés, kíntás, gyilkosság szavakat már ismertem. A simogatást, hízelgést, féltést, odaadást még nem...

Következő lakásomról mindig a viccbéli boszorkány jutott eszembe, aki az óperenciás tengeren túl, meg az Üveghegyen is túl, meg ahol a kurta farkú kismalac túr, azon is túl lakott. (A viccben a boszorkány egyszer kézbe vette a tükrét, belenézett, és azt mondta: De kibaszott messze lakom én mindentől!). Nagy-Los-Angeles északi részét *valley*-nek hívják, mert egy hatalmas völgykatlanban terül el. Hogy pontosítsam akkori lakhelyemet: a térképnek ezt a részét már nem szokták kiszínezni. Bűnözéstől, veszélyektől mentes, csöndes *coul de sac*, azaz gombaszerűen kiszélesedő zsákutca végén laktam. A környéknek olyan forró a mikroklimája, hogy nyáridőben csak az öngyilkosjelöltek tartózkodnak az utcán. Hajléktalanok nem maradtak meg ezen a környéken, inkább a Belvárosban vagy az Óceán-part közelében csavarogtak. Downtown munkahelyemre 32 mérföldet kellett vezetnem. A *valley*-ben húzódnak Los Angeles alvóvárosai. Reggelente mindenki onnan, esténként odafele autózik. Az autópályákon néha olyan dugók képződtek, amelyeket filmekben láttam otthon, de akkor nem hittem el, hogy a valóságban is létezik órákig tartó araszolás. Mire nagy nehezen hazaporoszkáltam, már semmihez sem volt kedvem. Akkoriban folyt az Olimpia, csak ahhoz volt erőm, hogy az ágyba roskadjak, és a távirányítóval bekapcsoljam a tévét. Tudathasadásos állapotomra jellemző volt, hogy amikor amerikai-magyar vízilabda-mérkőzést közvetítettek, meccs közben elaludtam, utolsó gondolatom még az volt: most verik meg a mieink a mieinket. Észrevétlenül kezdtem amerikaivá válni.

2.4.

Észrevétlenül kezdtem amerikaivá válni. Égve hagytam a villanyt, amikor elmentem otthonról; "hány-varjúztam", azaz találkozáskor mindenkit megkérdeztem, hogy van (*How are you*), és bármilyen pocskul éreztem magam, mosolyogva jólétemről biztosítottam mindenkit, aki engem kérdezett. Mint legtöbb amerikai, megpróbáltam üzletelni, persze csak Magyarországgal.

Az amerikai sikervállalkozások lényege: eladni a levegőt! Én vattacukor-üzletnek nevezem őket. Nagy, rózsaszínű és édes dologért még a szegényebbek is hajlandóak egy dollárt kiadni, még ha csupán egy fél kanál feltupírozott kristálycukrot kapnak is érte. A levegőárusításnak persze vannak rafináltabb módjai is. Egy itteni emigráns eladta Magyarországon a kocsik szélvédőjére rakható, egyébként harmonikaszerűen összehajtható árnyékoló kartonlap ötletét, pedig nem is az övé volt. A fickó a legyártott darabonként két forintot kapott, amiből nyaranként összejött a repülőjegye Los Angeles és Budapest között.

Gyorsan kiderült, hogy bár rengeteg igazi termékre is volt otthon igény, fizetőképes kereslet nem létezett. Oké, akkor importálni kell. Ott a híres magyar mezőgazdaság, meg az ország valutahiánya, csak az amerikai igényeket kell feltérképezni. Kapcsolatba is léptem egy élelmiszer nagykereskedővel, aki olyan mennyiségű sonkát átvett volna, amennyi disznó nem is létezik Magyarországon. (A háziállatról beszélek.) A korábbi "szakterületemen", a növénytermesztés táján is felhajtottam egy jónak ígérkező üzletet. A koleszterinhisztéria miatt felugrott az örölt zabpehely ára. Minden mennyiséget át tudtam volna venni, tizenhat unciás (kb. fél kilós) celofáncsomagolásban, darabonként legalább huszonöt centes áron, ami a nyolcvanas évek végén sok pénznek számított. Közvetítő, megvesztegetendő, akadémuskodó honfitársam bőven akadt, de áru sehol. Magyarországi tárgyalópartnereim mindegyike "garantálta", hogy csak a pénzt adjam oda, és ő megszerzi a kívánt terméket.

– Hogyan garantálja? Van egy háza vagy tőkével rendelkező cége, amit megterhelhetek, és a szállítás elmaradása esetén kisajátíthatok?

– Na nem! Úgy garantálom, hogy tutira meglesz.

– OK. Hozza az árut, és akkor én garantálom, hogy a pénz tutira meglesz – mondtam. Még a beviteli engedélyekhez szükséges mintákhoz sem jutottam hozzá.

A magyar üzlettel kapcsolatban egy volt KFKI-s kollégám jut eszembe, aki egy zacskónyi trágyát akart kivinni az intézetből, és egy jóakarója besúgta az őrségnél:

– A Kovács most ássa elő a szajrét a kertben!

A kapuban már széles mosollyal várták a rendészek:

– Na, Kovács elvtárs, mi van a táskájában?

– Lószar – volt a válasz.

– Mutassa! – így az őr, mire a mérnök kiöntötte táskája büzlő tartalmát a rendész asztalára.

– Na jól van, tegye gyorsan vissza!

– Most már nem is kell! – így a kolléga, és kivonult a kapun. Ennyit a magyarokkal való üzletelésről.

Csibészek persze itt is élnek. Az amerikai élethez megtanulandó első lecke, hogy hogyan navigáljon az ember az össznépi átverősdiben. A kikerülendő zátonyok egészen más jellegűek, mint a magyar simliskedés vagy hivatali korrupció. Szó sincs becsapásról, csak ellenállhatatlan reklámrükről, gimmickről. Mindent legálisan, asztal fölött, nyílt lapokkal játszanak. Ha fizetsz, többnyire megkapod, amit ígértek. (Néhány magyar megpróbálta itt is az "ígérünk, inkasszálunk de nem szállítunk" műsort előadni, de mind börtönben végezte. Amerikában a gazdasági büntetett súlyosabban ítélik el, mint az emberölést. Al Capone sem a gyilkosságok, zsarolások és az alkoholcsempészés miatt került a rendőrség horgára: kiderítették, hogy hamisan töltötte ki az adóbevallási ívét.) Hogyan ráznak át mégis? Gazdasági büntetnek nem a szokásost lényegesen meghaladó, úgynevezett "tisztességtelen haszon"-hoz való jutás számít. Los Angelesben a legritkább esetben volt üres a postaládám. Sokszor kellett lakhelyet változtatnom, de szinte be sem költöztem az új lakásba, már el voltam halmozva számos, jobbnál jobb ajánlattal, amit személyesen nekem (a 15-ös apartment lakójának) címeztek. Lassan rájöttem, hogy a rengeteg *free offer* sohasem ingyenes. Ha mást nem, az idődet elrabolják. Kétszer kaptam két személyre szóló ingyen utat Las Vegasba (3 nap szálloda plusz oda-vissza repülőjegy), de egyiket sem használtam ki. Az ajándék fejében órákat kellett vezetni a város másik végébe, és előadásokat hallgatni arról, hogy például egy-egy hotellánc milyen kedvezményeket ad azoknak, akik előre fizetett tagságot váltanak. Előadás után vissza kell verni az erőszakos eladó rohamait, mert a meggyőző bemutató után egyértelműen hülyének tűnik az, aki a Holyday Inn 200 dolláros szobáját nem akarja 99 dollárért élvezni. A profikkal szemben gyenge az általam felhozott érv, hogy nekem nagyon megfelelnek a tagsági nélkül 50 dollárért elérhető motelszobák is. Ha kitartó vagy, végül megkapod a beígért ingyen utazást egy számodra alkalmatlan időszakra. Hosszas levelezés, fenyegetés után tiéd lesz a körülbelül egykarátosnak ígért, de valójában 0,98 karátos drágakő, és később megtudod, hogy az a kétszázad hiánya a nehezen szerzett kincs értékét a negyedére csökkenti. Egy centért kapsz három-négy könyvet vagy kompakt diszket, de ennek fejében elfogadod, hogy folyamatosan érkezik a hónap könyve vagy lemeze rendes áron, hacsak nem küldesz havonta egy levelet, hogy nem kéred a hónap külön ajánlatát. És egy idő után rájössz, hogy akkor jársz a legjobban, ha a postád kilencven százalékát olvasva, olvasatlanul a szemétkosárba dobod. És ezt az irdatlan méretű papíráradatot információs forradalomnak nevezik. Én információs ellenforradalmár vagyok. Visszataszítónak tartom a pazarlást, az objektív hangú ámitást és a nagyüzemi dezinformálást, a reklámetika semmibe vételét.

Hát ezért kezdem a postabontásomat úgy, hogy a lábam közé veszek egy szemétkosarat. Megpróbálom helyre tenni a dolgokat ebben az értékeket fejre állító világban.

2.5.

Megpróbálom helyre tenni a dolgokat ebben az értékeket fejre állító világban. Ami a tárgyi értékeket illeti, lassan hozzászoktam, hogy ami Magyarországról nézve nyugati luxus volt, az Amerikában gyakran a bővli. Miért? Mert ezt tudtuk megfizetni az elmúlt évtizedekben. Így aztán kaptunk drágán LUX szappant, amit itt a 99 centes boltban árulnak négyesével összekötve; PALMOLIVE mosogatószer, ami az egyik leggyengébb a többi száz mellett; és MacDonaldsot, ami itt a szemét eledel (*junk food*) egyik szimbóluma. Nem mintha a többi gyorsbüfé hálózat nem ugyanolyan egészségtelen ételválasztékot nyújtana, de közülük a Mac a legelterjedtebb. Érdekes, hogy ahelyett, hogy jobb alapanyagból dolgoznának, kifizetődőbb nekik, ha milliókat költenek reklámra. A Kentucky Fried Chicken nevű hálózat például agyon fűszerezi a rántott csirkecombot, hogy leplezze a nagyüzemi csirke rossz ízét. Emellett felbérelte Magic Johnsont, minden idők legnagyobb kosarasát, hogy egy reklámban hirdesse étküket. A reklám kiváló, a csirke ehetetlen.

Ami az emberi értékeket illeti, ugyancsak fejére állt a világ. Azt már tudtam, hogy a rendőrség is részben egy gazdasági vállalkozás. Újabb és újabb helyeken tesznek ki ok nélkül parkolást korlátozó táblákat, amelyeknek egyetlen értelme, hogy pénzt szedjenek be parkolási díj és bírság címén. Fogcsikorgatva, de elfogadom. Ezt az országot a pénz élte, emeli, működteti. (De jó volna tudni, hogy Magyarországot micsoda!) De mindeddig feltételeztem, hogy a rendőrség az a szervezet, ahova védelemért fordulhat az ember. Bárki, bárhol, bármikor. Los Angelesben egy néger gyorsan hajtott, a rendőrség üldözőbe vette, ő nem állt meg, utolérték, és elkapták. Ez rendben van, megérdemelte. Csakhogy ezután keményen megverték, összerúgták, szadista módon gumibotozták a fejét, veséjét, talpát. Négy rendőr aktívan, tíz másik meg nézte. Ez már nincs rendben. A rendőrök pechére egy amatőr videós felvette az ütlegetést, a képeket már aznap este leadta a legtöbb országos TV állomás. Az áldozat ötvenhétmillió dollárt követelt, mert hogy ötvenhétszer bántalmazták, és ő ütésenként egymilliót számol fel. Állampolgári joga. A fekete közösség lelkesen támogatta, és a városi rendőrfőnök lemondását követelte. A főrendőr biztosan tehetett volna annak érdekében, hogy a brutalitást száműzze a testületből, de végül is nem ő rúgott, gumibotozott. Mellesleg komoly érdemei vannak a kábítószer-kereskedelem elleni harc terén, emiatt fekete bárány a feketék szemében. De erről nem esett szó. Az áldozat egyébként rablótámadásért el volt ítélve, és most feltételes volt szabadlábon, de a verés szempontjából ez nem számít. A rabló-pandúr játékbán Magyarországon is a rabló Rózsa Sándort kiáltja ki hőssé a nép. Az igazságot követelő tömeg nagy része nem dolgozik, nem fizet adót, szociális segélyen él. Az ötvenhétmillió dollárból egy tízest az én adómból fizetnének ki, és ez már nincs rendben. Baloldali felem szeretné, ha tisztességesebbé és demokratikusabbá válna a rendőrség. (A luxuskocsiból kiszálló Gábor Zsazsát valahogy nem kalapálták el, pedig ő még meg is ütötte a jogosan eljáró hatósági közeget. Nem tudom, én mit tettem volna a rendőr helyében, de egy biztos. Életemben egyszer ütöttem meg nőt, mert a tettelegességet kezdeményező partnerem azt hitte, hogy az emancipációba belefér, hogy büntetlenül szájon vághat. Nem, asszonytársak, ha egyenjogúság címén pofozkodni akartok, ne várjátok, hogy a megszegényített férfi a gyenge nemet tisztelje bennetek, és nem üt vissza.)

Zsazsa esetében az amerikai demokrácia leszerepelt. A rendőr azt tette vele is, mint bárki mással, aki egy lejárt rendszámú kocsit vezet jogosítvány nélkül, nyitott italosüveggel az oldalán. Bilincsbe verte, és bezáratotta a rendőrségre. A védelemnek volt egy aduja: a tiszt ellen korábban jártak már el erőszakos fellépés miatt, az orra alá dörgölhették: Te csak hallgass, a múltkor sem voltál szabályszerű, miért pont most lettél volna! Zsazsát az esküdtszék ártatlannak nyilvánította első fokon, a bíróság ennek ellenére kitarthatott az elmarasztalás mellett. Zsazsa sosem kerül börtönbe, bár a televízióban azt nyilatkozta, hogy ott legalább lenne ideje megírni a könyvét. (Talán nekem is a dutyi hiányzik!?)

A négerverés ügyében nem azonosulok a rendőrfőnök bőrét követelő plebsszel. Egy fekete munkatársammal össze is veszem, mert azt találtam mondani, hogy a rendőröknek részben igaza volt: 40 percig üldöznek egy ámokfutót, akiről a rendőrautó fedélzeti komputere a rendszámotábla

alapján elmondja, hogy bűnöző; amúgy is veszélyes az életük, ebben a városban minden héten lelőnek egy-két rendőrt; ha nem is jogos, de érthető, hogy a győztes jogával (vissza)éltek. És a sértettet nem sajnálom, hanem irigylem. Ha megnyeri a pert, vehet magának egy államot, ahol ő lehet a király és a rendőrfőnök egyszemélyben. (Kingnek hívják a szerencsés áldozatot.) A tízesemet pedig sajnálom beleadni az ő királyságába.

– Egy fajúldozó disznó vagy! Máshogy beszélnél, ha fehér lett volna az áldozat! – zárta le a beszélgetést a néger kolléga.

Azután összevitatóztam a szélsőségesen konzervatív főnökömmel, aki az egészből csak azt bánja, hogy az a fránya videofelvétel készült. Csak totyogok közében, mint Kohn bácsi Brüsszel főterén a német megszálláskor: – Hát mi, becsületes belgák most hova álljunk?

2.6.

Csak totyogok közében, mint Kohn bácsi Brüsszel főterén a német megszálláskor: – Hát mi, becsületes belgák most hova álljunk?

Szeretném magyarságomat tartani, de ha itt akarok gyökeret eresztetni, el kell felejtetni a múlt során berögződött reakciókat, társasági formákat. A bennszülöttek nyelvét kell beszélnem konkrét és elvont értelemben egyaránt. És valahová tartoznom kell. A magyar emigrációs kolónia nem vonz igazán, a kivándorlók egy része kontraszelekció alapján került ide, többen közönséges bűnözők, akik köztörvényes priuszukat átfestették és a politikai menekült szerepében tetszelegnek. Nem érzek velük közösséget. A szakmai, tudományos körökbe soha sem jutottam el. A zsidó közösség talán befogadna. De az amerikai zsidók elsősorban amerikaiak, és csak másodsorban zsidók, én meg származásomat tekintve magyarnak tartom magam és vallásos sem vagyok. *Equal Opportunity Employment* ide, egyenlő esélyű alkalmazás oda, az amerikai egyházak tagjai számon tartják felekezeti társaikat munkaadás, szerződés-kötés vagy a szabadidő eltöltése idején. Fontos lett volna a zsidó közösséghez csapódni, de nem tudtam beilleszkedni. Én sohasem voltam elkülönülő, legfeljebb elkülönített. Zsidótudatom leegyszerűsödött arra a gyerekkori kérdésre, hogy miért nincs nekem egy nagyszülőm sem, amikor a játszótársaimnak négy is van...

Amerika megtanít hazudni. Ahhoz, hogy az egyenes, becsületes mintapolgárhoz hasonlíts, először is gazdagnak kell lenned. A szegénynek luxus az őszinteség. Első tisztességes munkámat is blöffölve szereztem. Kérdezték, programoztam-e COBOL-ban, ALTOS nevű gépen, többfelhasználós környezetben. Határozottan igent mondtam, pedig a három követelményből egynek sem feleltem meg. És mit tesz a rutin, nem derült ki a hazugság, pedig kevésen múlt. Majdnem megkérdeztem, hogy az eladási riportokat nyomtató programot nem magyar írta-e előttem, mert tele van FILLER-rel. (Ezt a magyar váltópénznek hittem, pedig a COBOL-ban egy töltelékkel jelentő kulcsszó.) Korábban azért futott zátonyra minden munkavállalási próbálkozásom, mert a számomra új dolgokra azt mondtam, hogy nem ismerem, de még semmilyen új rendszer megtanulása nem tartott nekem két napnál tovább. Soha senki nem adott két napot, felvettek mást, aki jobban specializálódott vagy jobban hazudott nálam.

A munkaerőpiac többnyire pangott, néha pillanatokra fellendült. (Ez a pillanatokra biztosan nem ideillő időhatározó. Már angolul ugrott be a *momentarily* kifejezés. Hány év múlva válik az én magyar beszédem is élvezhetetlenné, mint a többi, korábban ideszakadt honfitársamé?)

Az amerikaiak kampányokban gondolkodnak, cselekszenek. A tízévenként esedékes népszámlálás bevezetőjeként megszámlálták a hajléktalanokat. Persze csak közelítőleg, de addig csak azt tudták, hogy a Los Angeles-i utcalakók száma harmincezer és százharmincezer között van, most ennél pontosabb számot kaptak. (Hogy ezt mire használják, az más kérdés. Az adatok jó alapot szolgálnak majd egy újabb kampányra.) Állítólag a csavargók nagyon együttműködően viselkedtek, talán abban bíztak, hogy több segílyt kapnak, ha meg vannak számlálva. Mindenesetre egy népszámlálót sem öltek meg, noha a városbeli napi öt gyilkosság nagy részét az ő nyakukba akarják

varni, pedig az erőszakos cselekedetek többségét a gengék követik el, amelyek állandóan megsértik a maguk közé vont láthatatlan határokat. A feketepiac uralmáért folyó harcban sokszor nyírják egymást a különböző etnikumhoz tartozó bűnözők: feketék a latinokat, fülöp-szigetiek az örményeket, stb. Legveszélyesebbek állítólag a koreai gengszterek, Amerika és a Szovjetunió jóvoltából ezek az emberek háborúban nőttek fel, és semmitől sem félnek, sokkal könnyebben elsütik a fegyvert, mint mások. Utolsó Los Angeles-i lakásomat Koreatownban béreltem. Akkoriban meglepően nyugodt volt, pedig rossz híre miatt a fehér emberek kerülték. Elköltözésem után pár hónappal lángban állt a volt lakásomtól délre eső környék. A négerek fellázadtak, mert a korábban említett Rodney Kinget megverő rendőröket felmentette a bíróság. A többnyire koreai kézben lévő üzleteket kifosztották, felgyújtották, a fehér autóvezetőket kicibálták kocsijukból, és megrugdalták. Egyik percről a másikra megbukott az a tévhit, hogy bár gazdasági problémák vannak, az Egyesült Államok belpolitikailag stabil.

Visszatérve a hajléktalanokra, jelentkeztem a népszámlálási munkára. Elkeseredésemben beírtam a kérdőívre, hogy 7 nyelven beszélek; a német, magyar, angol, orosz mellé téve a *bergengots*, *totian* és *Jaszai-Mary-terrian* nyelveket. A vizsgalapot *multiple choice* alapon kellett kitölteni. (Ha megfeszülök, sem tudom magyarul annak a tesztnek a nevét, amelyben a helyes választ több hamis közül kell kiválasztani.) A vizsgáról elkéstem, a rendelkezésre álló rövid idő miatt az utolsó lapot már olvasás nélkül, vakon töltöttem ki, mint egy bolgár totószelvényt. Meglepetésemre egy üzenet várt a masinámon, hogy elfogadtak, mehetek népet számlálni. Azt hiszem, a tótok, bergengócok és Jászai Mari tériek nem lettek megszámlálva, mert közben tisztességes álláshoz jutottam, és lemondtam a közreműködésemet. Második viszonylag tartós munkámat is füllentéssel szereztem. Szokásos vasárnapi időtöltésemnek megfelelően a Los Angeles Times hirdetéseit böngészttem. A COMPUTER után ábécé szerint a CONSTRUCTION (építkezési) állásajánlatok következtek. Ácsot kerestek 15 dolláros órabért ígérvé. Jelentkeztem, de talán túl választékosan fejeztem ki magam a felvételin, mert a főmérnök megkérdezte:

– Rendben van, itt ácsként dolgozik. De mit csinált Európában?

– Amióta az eszemet tudom, építkezem. – mondtam, és nem is hazudtam nagyot.

Ácsként építettem a kapitalizmust. Az elején azt hittem, hamar kiderül a turpisság. Nehézkesen használtam a mérőszalagot, amely tizenhatod hüvelykenként volt vonalkázva. Még a kalapács is más formájú volt, mint amit megszoktam. Az anyagok és munkamódszerek is újak voltak számomra. Furcsállották, hogy kézi fűrész használó, és gyorsan el kellett költenem ötszáz dollárt motoros szerszámokra. Ha kettőnél több csavart kellett ki- vagy behajtani, már a változtatható sebességű elektromos csavarhúzózt kellett használni. Mindenki a saját szerszámaival dolgozott, az én készletem még olcsónak számított, a falszerelők kétezer dolláros szögbelövő pisztolyt használtak. Bár ezt a masinát inkább géppisztolynak nevezném, a szögek társzerűen össze vannak fogva, betöltése emlékeztet egy automata fegyverére. Hogy fogok én itt helyt állni?

Először egy fiatal, de igen ügyes és tisztességesen dolgozó fiúval garázsajtókat állítottunk be. Neki elárultam, hogy eredetileg fizikus és nem fizikai munkás vagyok. Mivel meg tudtam emelni a kétszáz kilós ajtókat másik végét, és képes voltam átvenni iszonyatos munkatempóját, nem merült fel konfliktus köztünk, és segített szakmabeli hiányosságaimat palástolni. Később magamra maradtam, mert társamat kipenderítették a szemtelen viselkedése miatt. A fiú a kimagasló teljesítményének megfelelően magasabb bért akart. Amikor nem kapta meg, délután leállt a munkával, és bevárta, amíg a többiek megközelítőleg annyit végeztek, mint ő. A főnök saját érdekében addig tűrte a kölyök követeléseit, amíg a telep összes garázsajtóját beépítettük. Akkor indoklás és előzetes figyelmeztetés, felmondási idő nélkül kirúgta. Negyed órával a munkaidő befejezése előtt kezébe nyomta a fizetési csekket, és csak annyit mondott:

– *I don' wanna see ya anymore!* Ne kerüjj többet a szemem elé!

Igyekeztem, hogy az én munkámban és viselkedésemben ne találjon kivetnivalót. Nehezemre esett, a megjátszós simulékonyság nem az én formám. Néha felmerültek nyelvi problémák. Egyszer

odaszólt a főnök, hogy állítsam be a *Lazy Susan*-t. Talán a titkárnőt kell leitatnom? Kiderült, hogy a konyhaszekrény alsó sarkában lévő forgatható polcrendszert hívják Lusta Zsuzsának. Máskor csempét kellett felraknom. Másnap reggelig izgultam: ha a *mortar* csemperagasztót jelent, ha vízzel lehet hígítani, és ha ragad a gipszkartonhoz, akkor a csempe megmarad a falon, és én megmaradok az állásomban. Mindenesetre kiírtam a lakóknak, hogy három napig ne nyúljanak hozzá.

Egyre gyakrabban olyan állapotú lakáson kellett *touch-up*-ot, utolsó simításokat végezni, amilyeneket Magyarországon az osztályon felüli mesterek is befejezettek tekintenek. Ha festékcsepp maradt a kilincsen, legtöbb tulajdonos kicseréltette a teljes zárszerkezetet. A szegélyléceket nem csak odaszögelni, de alul-felül tömíteni kellett egy olyan anyaggal, amilyent otthon csak ablakbeépítésnél használnak. És képesek szétszedetni egy falépcsőt azért, hogy 5 hüvelykkel rövidebbre alakítva az egyébként óriási garázsban több hely legyen. A dolgomat megnehezítette, hogy néha egy román vagy lengyel "szakember" dolgozott előttem, aki KGST szinten gányolt. Kapaszkodtam ebbe az állásba, mint kutya a postás nadrágjába. Mivel nem kértem fizetésemelést, és semmire sem mondtam, hogy nem tudom megcsinálni, maradhattam, amíg csaknem befejeztük a telep építését. De végül én is követtem el hibát. Egyik nap a főnök egy, a padlóból kifűrészelt vastag furnérlapra mutatott:

– Lezlow, gyorsan szögeld vissza, mindjárt jönnek a burkolók.

A falapon két ceruzavonalat láttam, gondoltam, ezek mentén kell szögelnem. Hatalmas, 4 hüvelykes szögeket használtam, és büszke voltam arra, hogy jól fognak. Mint kiderült, azért tartottak olyan keményen, mert a vonalak mentén futó rézcsövekbe vertem őket. A munka befejeztével hallom, hogy az alattam lévő garázsban zuhog a víz. Csak ültem az üres lakás padlóján a szétdobált szögek, szerszámok és faforgács között, percekig rázott a fékezhetetlen harsány röhögés, és üvöltöttem keverék nyelven, hogy *fuck you all*, a kurva életbe! Aztán lementem, elzártam a ház főcsapját, és a nevetéstől még mindig könnyező szemmel, de lehorgasztott fejjel odamentem a főnökhöz:

– *Boss, I'm afraid I made a mistake!* Főnök, attól tartok, hibát követtem el.

Elmondtam, mi történt.

– *Never mind, son, everybody makes a mistake. Once in a lifetime.* Sose bánd, kisfiam, mindenki követ el hibát. Egyszer az életben.

Egy hét múlva ismét az utcán voltam.

2.7.

Egy hét múlva ismét az utcán voltam. Akkor nem is bántam igazán, hogy elvesztettem az állásomat. Ha jó fiú maradok sem tartott volna a munka két hétnél tovább. Bár otthon hozzászoktam a napi többműszakos melóhoz, a 8 óra főállás utáni lakásépítéshez, a kaliforniai tűző napsütésben hamar elfáradtam. Az esti iskolába néha félholtan vánszorogtam be. A többiek sem voltak fitteek. Egy előadáson hétből négyen elaludtunk. Hong Kong-i származású tanárunk ázsiai udvariasságát tartva finoman felkeltett minket. Paul, alias Pao megkérdezte, hogy nagyon nem szeretjük-e az előadását. Mondtuk, hogy szeretjük, de csak este tízig, utána nincs erőnk szeretni. Megköszönte a választ, és közölte, hogy azért ő szeret minket, mert olyan őszinték vagyunk. Az ő állása a mi véleményünkön múlt. Az iskola vezetősége havonta felülbírált a tevékenységét a mi *feed-back*-ünk, véleménylapunk alapján.

Elérkezett a záróvizsga napja. A kérdések kilencven százalékára válaszoltam, amikor néger padtársam felugrott, és azt mondta:

– Na, ebből elegendem van! – és beadta a válaszlapját félig kitöltve.

– Ennél már többet csináltam – gondoltam, és én sem folytattam. Perceken belül mindenki abbahagyta az agytornát, felkerekedtünk, és elmentünk a már törzshelyünknek számító filipín étterembe. Itteni szokásnak megfelelően, hatan hat kocsival.

Szeretem a fülöp-szigeti kosztot. Az iskolában megismert odavalósi barátnőm – akiről a fejezet eleje óta írni akarok, de mindig a saját szavamba vágok – néha főzött, amikor nem volt kedve ruhába bújni, és kilépni a lakásból. Az étteremben hatalmasat ettem, a többiek inkább ittak, közben zene szólt. Egyszer csak egy vendég elkérte az énekes mikrofonját, hogy előadjon. A pofa nagyfenekű, kopaszodó ötvenes lehetett, erős dioptriás szemüveggel és lúdtalppal. Nadrágszóján egy csipogó, (kis doboz, ami sípol, ha telefonhívása van a gazdájának). Ilyent csak nagyon alacsony beosztású vagy nagyon fontos emberek hordanak az éjszaka. Előbbi például azért, hogy mint sofőr, állandóan előkeríthető legyen, utóbbi például azért, hogy ha a londoni tőzsde nyitásakor érdekes változás tapasztalható az árfolyamokban, akkor a tulajdonos megelőzhesse azokat az amerikai versenytársait, akik képesek az éjszakát inkább alvással, mintsem biznisszel tölteni. Szóval a csipogós kipenderült, és kiderült, hogy az otromba test egy fantasztikus hangú énekes tartozéka. A kezdetben gúnyos megjegyzésekkel kísért műsor őszinte tapsorkán kíséretével zárult. Az exhibicionistának tűnő mitugrász önkifejezésre vágyó művésszé avanszálódott. Az amatőr előadó szerényen köszönetet mondott, majd visszaült a sőre mellé. Az élmény azért döbrent meg annyira, mert az eset nem Amerikába illő. Egyrészt itt nem marad tehetség kiaknázatlanul. Ahol különlegesség sejthető, oda lecsap a pénz, a média, a szórakoztató-ipar. Másrészt a szerénység ismeretlen ebben az országban. Harmadrészt ez a csodálatos hangú bácsi végül is igényét érezte annak, hogy tehetségével szórakoztassa embertársait. Akkor miért nem csinálja hivatasosan, hogy egy rendes ruhát vehessen magának? Lehet, hogy mégis a gazdag csipogósok egyikéhez volt szerencsém, aki megengedheti magának, hogy ingyen szórja tehetségét a nép közé és csak az inkognitó miatt viselt kopott nadrágot?

Hogy mennyire fontos az USA-ban a szórakoztató-ipar, itt közlöm az aznapi újságok két címlaphírét. Mindkettő halállal kapcsolatos, de egyike sem a polgárháborúzó vagy idegen megszállás alatt álló országokból érkezett. "Meghalt Sammy Davis Junior!" "Hosszas betegség után elhunyt a Muppet show (Breki és a többiek) alkotója!" Amerikának a hollywoodi álmvilág a valóság. Amerika gyászban állt.

Előtte való héten meg arról adott hírt a televízió és az újság, hogy immár negyedszer megrendezték a hagyományos(!) tehénlepénydobó versenyt. Nekem más fogalmaim vannak a tradíciókról, de biztosan bennem van a hiba. De hát nem jogos a lenéző megvetésem, amikor levelet kapok egy antikvárius cégtől, amely legalább tizenöt éves tárgyakat vesz, ad!? Európában valahol a századfordulótól visszafelé kezd egy tárgy antik lenni. Rendben van, nem tehetnek arról, hogy Kolumbusz lekéste a korábbi hajójáratot, de legalább ne lennének annyira büszkék arra, amivel

legfeljebb röstelkedni lehet!

2.8.

Legalább ne lennének annyira büszkék arra, amivel legfeljebb röstelkedni lehet! A statisztika szerint Kaliforniában több regisztrált autó van, mint ahány vezetőképes felnőtt lakos.

– Azannya! – gondolja a naiv olvasó. – Ez aztán a bőség. A polgár este frakkot vesz fel, lesétál a garázsba, és morfondírozni kezd: Vajon az acélkék, a bézs vagy a vörös kocsik áll jobban a frakkomhoz? Saját bőrömmön tapasztaltam, hogy a "több autó, mint ember" nem a gazdagság mutatója. A General Electricnél a munkám megkövetelte, hogy üzembiztos autóm legyen. Miután megjavult a *credit history*-m, és elromlott a kocsim, hitelre vettem egy új Hondát. A régi csak gyűjtötte a port és a parkolási büntető cédulákat, mert néha elfelejtettem a tiltott órákban arrébb állítani. Végül rendbe hoztam. Légkondicionálás nélkül nehéz autót eladni, a szakember ötszáz dollárért akarta megjavítani a berendezést. Kimentem egy autóbontóba, kiszereztem egy azonos típusú kocsiból az alkatrészt, huszonnégy dollárért elvihettem, betettem a magaméba. Szerencsém volt, a harmadik szét- és összeszerelés után működött.

Évekkel azelőtt tudományos cikkeket írtam rangos nemzetközi folyóiratokba: TECHNOMETRICS, Nuclear Instruments and Methods, stb. Ismét publikációs tevékenységbe kezdtem, először szerényebb kereteken belül. Az egyik Los Angeles-i magyar lapban jelent meg kis írásom, amit itt teljes terjedelmében közkinccsé teszek:

**Számítógépes szakember programozást, tanácsadást,
rendszerek üzembe helyezését vállalja
óránként 20 dollárért.
Hívja Lászlót (213) 353-8613**

Második miniatűröm már angolul jelent meg, 2 millió példányban. Nem túl mélyenszántó, de igen tanulságos. Beleadtam apait, anyait, lássák, hogy tudom pontosan, mit akarok. Semmi köntörfalazás, mellébeszélés. A szívem vérével írtam. A megjelentető kiadvány címe: RECYCLER. A fejezeté: **82 domestic autos**. Íme a gyöngyszem:

*82 PLYMOUTH RELIANT, 2 dr, cln, stick, slvr/gray, radio,
rr dmg, looks & runs gd, \$2200*

Magyarul:

82 PLYMOUTH RELIANT, 2 ajt, tszta, sebv, mtl/szrk, rádió, hátsó srlt, jól néz ki, jól fut, 2200 \$

Tudom, az eleje homályos, csak az érti, aki benne él, de a végére kitisztul minden, és, bár az utolsó szó kicsit erős, az ember *happy end*-et sejt.

A *happy end* elmaradt. A hirdetésre egyetlen válasz sem érkezett. Később ezerötért újra meghirdettem a kocsit. Fel sem hívtak. A következő héten feladtam egy hirdetést, amelyben már egy ezresért ígértem egy motorikusan rendbe hozott autót. Semmi válasz. Hónapokig két kocsim volt, javítva az egy főre jutó autók statisztikáját és rontva anyagi helyzetemet. Végre jelentkezett egy vevő, akinek felajánlottam, hogy ha kifizeti az ezer dollárt, félévi garanciát vállalok, és minden javítási költséget állok. Nem ment bele, végül is ötszázért odaadtam neki egy olyan kocsit, amelyet a havonta megjelenő, szaktekintélynek elfogadott **Blue book** 2600 dollárra értékelt. Az eladási szerződésbe beírtuk a bűvös *AS IS* kifejezést, amely szerint a vevő elfogadta az árut úgy, ahogy van. Egy ösztönös megérzés alapján, amint megkaptam a csekket, készpénzre váltottam az ő bankjában. Ezt az eljárást bealapálásnak (*to hammer the check*) nevezik. A pénz szokásos felhasználása úgy történik, hogy mindenki a saját számlájára teszi a kapott csekket, és onnan költ saját csekk

kiírásával. Ha az eredeti csekk fedezetlen, akkor az összegét a betétes számlájáról veszik le, nem a csekket kiállítójáról. Gyanús papír esetén az ember odamehet a csekket kibocsátó fél bankjába, és ott követelheti a pénzét. A bankok ezt nem szeretik, hiszen akkor a beváltás pillanatában csökken a betétállomány, nem tudnak a már elköltött pénzekkel játszani még néhány napig a betétesek rovására. Mindent kitalálnak annak érdekében, hogy a bekalapálást megghiúsítsák. Igazoltatnak, megkérdézik, miért nem a saját bankomnál váltom be a csekket. Ilyenkor játszani kell a naivot, és olyan kérdéseket feltenni, amelyekre kötelesek válaszolni.

– Ez a csekk az önök ügyfelétől származik?

– Igen.

– Érvényes a csekk?

– Igen.

– Van a csekknek fedezete a számlán?

– Igen, van.

– Ellenőrizte a személyazonosságomat. Rendben találta?

– Igen.

– Akkor mi a francot akadékoskodik!? Azonnal adja ide a pénzt, vagy panaszt teszek a Bankszövetségnél!

Ez mindig használ, néhány perc után zsebemben a csekk ellenértéke.

Másnap felhívott a vevő, hogy a fék nem fog rendesen, majdnem megöltem őt, de nem jelent fel, ha kifizetem a javítását. (Azzal elkésett, hogy letiltsa a csekk beváltását.)

– Idefigyeljen! – mondtam neki dühösen. – Ennek a kocsinak a légkondicionálója legalább 500 dollárt ér a szerelő szerint. Vegye úgy, hogy vásárolt egy légkondicionálót, és kapott hozzá ingyen egy autót. És többet ne hívjon fel!

Többek közt azért vettem Hondát, mert orientalista korszakomat éltem. A magyar fogorvosomat lecseréltem egy japánra, jóga gyakorlatokkal kezdtem és fejeztem be a napot, kínai és thaiföldi étterembe jártam vacsorázni és filipinát szerettem. Az iskolában találkoztam vele.

2.9.

Az iskolában találkoztam vele. Koromfekete haja, enyhén vágott szeme, és az ázsiaiakra jellemző kortalan, gyermekes arca és rejtélyes mosolya megigézett. Mindig olyan nők vonzottak, akik egyszerre voltak kislányosak és asszonyosak. Én azzal a "varázslatos" képességgel hódítottam meg Neidát, hogy meg tudtam oldani a bináris számkörben kijelölt számtani feladatokat. Szerettem vele lenni, a másság meghitté és érdekessé tette kapcsolatunkat. A hiányos kommunikáció miatt mindketten olyannak képzeltük a másikat, amilyennek akartuk. Idillünk nem tartott sokáig. A lány egy buta vallási vita után otthagytott. Mindig is toleránsnak és előítélet-mentesnek tartottam magam faji, vallási kérdésekben, nem hittem, hogy ez velem megeshet. Vasárnaponként vitorlázni jártam az óceánra, Neidát sohasem lehetett rávenni, hogy misézés helyett velem jöjjön. Végül nem erőltettem a dolgot, de ő kezdett provokálni, és lenézően firtatta, hogy hogyan tudok imádkozás és gyónás nélkül élni. Egy ideig kitértem a vita elől, türelmesen magyaráztam neki, hogy attól még gazdag lelki életet élek, mert nem járok templomba. Sokat meditálok, pap előtti gyónás nélkül is rendszeresen megvizsgálom, hogy tiszta-e a lelkiismeretem. Mondtam azt is, hogy talán túl sok természettudományos ismerettel rendelkezem ahhoz, hogy a körülöttem zajló események megmagyarázásához egy felsőbb hatalom létét kelljen beiktatnom. Pláne nem egy papot, akinek az ájtatosság jövedelmező üzlet, ráadásul ő kibújhat az adózás alól, a hasonló foglalkozást űző tanárral ellentétben.

Utolsó beszélgetésünk teljesen ártatlanul, meghitt körülmények közt kezdődött. Én a hátamon feküdtem, ő a mellemen, és a nyakamat cirógatta.

– *Do you love me?* – kérdezte.

- *I do.*
- *And do you love God?*
- *I love you.*
- *But how about God?*
- *You are my Goddess*
- *But you do love God, too, don't you.*
- *I'm monogamous. Can't love two at the same time.*

A cirógatás abbamaradt.

- *Don't you believe in God? Te nem hiszel Istenben?*
- *Do you believe in Santa Claus? Te hiszel a Mikulásban?*

Felült az ágyban.

- *That's another story. You got to believe in something. Az más tészta. Valamiben hinned kell.*

– *Same story. Ugyanaz a tészta. Nem hiszem, hogy az a valami éppen a Biblia kell legyen. Számomra a Könyvek Könyve ugyanaz, mint számodra a Mikulás. Szép mese tíz éven aluliaknak. Felőttél, jöjjenek a tények, az izotópos vizsgálatokkal bizonyított evolúciós elmélet, a fizikai törvényeknek engedelmesskedő csillagrendszerek matematikai leírása, a tudomány. Azt pedig nem hinni kell, hanem megérteni.*

Akkor már öltözködött.

- *Az ilyen, csak magában bízó embert előbb-utóbb megveri az Isten.*
- *Még a végén megátkozol! – mondtam.*
- *Hát megérdemelnéd! Ha nem adod át magad Istennek, akkor az ördögé lesz a lelked.*

Erre – talán igazságtalanul – rátámadtam:

– *Engem Te ne fenyegezz! Azt hiszed, hogy a Te vallási meggyőződésednek tiszteletreméltó alapja van? A dédnagyapád még boldog emberevő lehetett, és csak azért vált megnyomorított lelkű katolikussá, mert a spanyol gyarmatosító katonák addig verték az öreget, amíg meg nem keresztelkedett! Hogy tarthatsz helyesnek egy olyan hitet, amit néped egyik felének lemészárlásával kényszerítettek a megmaradt másik felére? Ha annyira lelki támaszra van szükséged, legalább egy amerikai keresztény egyházhoz csatlakoznál, amelyik a szeretetet hangsúlyozza a félelem helyett! Ezer közül választhatsz.*

- *So, such is a case with us. Hát így állunk.*
- *Who us? Kik azok a mi, akik így állnak?*

Nem tudott mit felelni, de többé nem bújt az ágyamba. Istentől jobban félt, mint amennyire engem szeretett.

Harmadik rész: Még mindig Los Angeles

*Sometimes you're the windshield
Sometimes you're the bug
Sometimes it all comes together ...*

(Dire Straits)

*Néha te vagy a szélvédő,
Néha meg a bogár
Néha mindez összejön ...*

(N. L.)

3.1.

Istentől jobban félt, mint amennyire engem szeretett. Barátnőm elhagyott, de nem keseredtem el. Találkozásaink száma amúgy is drasztikusan lecsökkent volna. A gyermekeimet vártam, akiket kihívtam látogatóba. Az első naptól úgy viselkedtek, mintha el sem szakadtunk volna egymástól. Pimaszok voltak és aranyosak. Itt-tartózkodásuk három hónapjában én is önfeledt gyerek voltam. Az idő olyan gyorsan szaladt, hogy az első hétvégétől tervezett Disney Land-i látogatást csak az utolsó vasárnap tudtuk megejteni. Előtte azért voltunk más vidámparkban, végigutaztuk a világ legnagyobb és leggyorsabb hullámvasutait, amelyek egyike-másika spirálvonalon robog, és a végén azt sem tudod, merre van fent, merre lent.

Elmentünk a San Diego-i Sea Worldbe. Láttuk Samut és fiát fellépni. Samu egy *killer whale*, gyilkos bálna, de nevéből eltérően egy szelíd delfin. Egy hét szabadságot is kivettem. Ezt aztán mindenféle kifogás alapján nem fizették ki, noha a munkaszerződés szerint járt volna. Amerikában addig érvényesek az ígéretek, amíg be nem akarod váltatni őket. (Egy hatalmas gazdasági szféra, a biztosítás-ipar ezen az elven prosperál. Mindaddig biztosítva vagy, amíg fizeted a havi díjat, és amíg nem ér baleset.)

Azt hiszem, a legnagyobb amerikai élményüket mégsem a Tenger Világában élték át a gyerekek. Öt államon át elmentünk Kolorádóba. Arizonában megmutattam nekik a Grand Canyont. Utahban mindkettőnek megengedtem, hogy vezessen. A tizenkét éves Marci többet, tizenegy éves húga kevesebbet. A kősvatagon keresztül ugyanis alig van forgalom az autópályán. Nevada államban Las Vegasban szálltunk meg, és a gyerekek játszottak egy kiskorúaknak fenntartott kaszinóban. Panni megnyerte a főnyereményt, egy nála kétszer nagyobb plüss jegesmedvét. Utah államban igazi indiánoktól vásároltunk köcsögöt. A sátor előtt ki volt írva: *plastic money accepted*, vagyis hitelkártyát elfogadnak. Az útszéleken táblák figyelmeztettek: *Buckle up. It's the law of the Navajos!* Kapcsold be a biztonsági övet! Ez a navahó törzs törvénye! Tetszett az anakronizmus. Az már kevésbé, hogy az őslakosok nyomorultabb putrikban laknak, mint a magyarországi cigányok...

Las Vegasban elbeszélgettem egy rongyos zakójú emberrel, aki egyetlen éjszaka alatt 14800 dollárt veszített a testvére tudta nélkül, a báty hitelkártyáit használva. Az aprót már nem is számolta.

A gyerekeket beírtam egy-egy Los Angeles-i iskolába. Marcit mindjárt az első hónapban ki akarták rúgni, mert az apjára ütött, és provokálta a környezetét. ESL (*English as Second Language*) osztályba járt, harminc spanyol ajkúval, egy filipinnel, egy iránival és egy pakisztánival. Utóbbinak a fiam mutatta meg a glóbuszon, hol van Pakisztán. A tanár kiadta, hogy mindenki rajzolja le a nemzeti zászlaját, a többségnek piros-fehér-zöld színű volt. Marci, hogy megkülönböztesse sajátját a mexikóitól, egy vörös csillagot rajzolt a közepébe. A tanárt elöntötte az antikommunista düh, és közölte, hogy holnaptól nem járhat a gyerek iskolába. Nesze neked *freedom of speech*, szólásszabadság, nem is beszélve a humorérzékről.

Panni az osztályával minden reggel felesküdt az amerikai zászlóra, csak azt nem tudta, mit. Neki csak egy angol órája volt naponta, amikor Mrs. Murray hintaszékből mesét olvasott fel. A diákok közben divatlapokat, magazinokat nézegettek, néha felálltak, átsétáltak egymáshoz, és szórakoztatták egymást. Gyermekeimre a spanyol káromkodásokon kívül nem sok nyelvismeret ragadt.

Az oktatási rendszer egyik túllihegett kérdése, hogy hogyan tartsák a nemi felvilágosítás órákat. Egy nőismerősöm elmesélte, hogy ő egyházi iskolába járt, ahol apácák adták elő a *sex education* című tárgyat is. Az oktató irulva-pirulva olvasta fel a fogamzásról szóló fejezetet, de bizonyos részleteket kihagyott. A történetet nekem mesélő akkoriban már túl volt az első randevúján, és nem áttalott rákérdezni: Minden világos, csak az nem, hogy hogyan kerül a férfi ivarsejt a női szervezetbe? Az apáca válasza tömör volt: *Class dismissed!* Vége az órának!

A gyerekekkel együtt vettem meg az új kocsit. Az autószalonok Los Angelesben éjfélig nyitva tartanak. Egy esti séta során megálltunk egy Honda bolt előtt.

– Tetszik az a fehér Civic? – kérdeztem a srácokat.

– Igen, vegyük meg! – így Marci.

Bementünk. Mindjárt kávéval, üdítőitalal kínáltak minket. Beszélgetni kezdtem a tulajdonossal árákról, műszaki adatokról, hitelfeltételi lehetőségekről. A Colát szűrőcsőlyő gyerekeknek odavettem:

– Most azt játszom, hogy autót veszek, ő meg azt, hogy elad. De ő még nem tudja, hogy csak játszunk.

Meglepetésemre a tulajdonos zalai tájszólással megszólalt:

– Magyarul is beszélhetünk, ez megkönnyítené a kocsvásárlást.

A hülyéskedésnek az lett a vége, hogy új kocsival tértünk haza. Marci ragaszkodott ahhoz, hogy a másikat ő vezesse haza, de nem egyeztem bele. Más dolog az üres Utah-i autópályán vezetni, és más az örültekkel zsúfolt kaliforniai utakon evickélni. Inkább visszautaztam másnap reggel a régi Plymouthért.

Anyjuknak tett ígéretemnek megfelelően Karácsonyra visszaküldtem a gyerekeket. Anyagilag megterhelt a látogatás, de szerencsém volt. Idő közben a General Electric Computer Service-e alkalmazott. Itt is hazudnom kellett, de akkor már könnyen ment. A felvételi beszélgetésen jövődő főnököm megkérdezte:

– Dolgozott már ICOT-tal?

– Igen, dolgoztam, és igazán értek hozzá! – vágtam rá azt a mondatot, amit odafelé menet a kocsiiban magamba sulykoltam. Csak azt tudnám, mi az az ICOT! Mivel felvettek ideiglenes státuszba, a következő hétfőn megtudtam. Egy buta, 8088 alapú számítógép, a dobozában mindössze egy katódsugárcső, egy logikai alaplap, egy videokártya és egy tápegység található.

A műhely az American Airlines helyfoglalási székházában volt. Fő feladatomból állt, hogy a repülőtársaság mintegy ezer gépét üzemben tartsam. Az első napokban hazaloptam néhány műszaki dokumentációt, éjszaka azokat tanulmányoztam nagy keservvel, napközben pedig úgy csináltam, mintha könnyedén, a kisujjamból kirázva oldanám meg a felmerülő feladatokat. Egy hét múlva már tényleg magabiztosan nyúltam a hálózathoz és a nagyteljesítményű nyomtatókhoz is. Ezek OCR-ral, optikai karakter-felismerési képességgel is rendelkeztek. Jegyeket nyomtattak, a jegy nyelvnyújtogatásszerűen előjött a gépből, majd visszahúzódott, hogy az OCR egység ellenőrizze, mielőtt végleg kiköpésre kerül. A típus még Amerikában is újdonságnak számított, nagyot nőttem a magam és főnökeim szemében, amikor tréning nélkül meg tudtam javítani egyet, amely a nyelvnyújtás után végleg elnyelte és nem volt hajlandó kiadni a jegyet.

– Mit csináltál, hogy köpött? Oroszul beszéltél hozzá, és azt hitte, hogy a KGB-től vagy? – kérdezte egy kollégám.

Már egy fél éve dolgoztam ott szerződéses alapon, néha külső munkára is kiküldtek, amikor szabad fixállású technikus hiányában rám voltak szorulva. Utazási irodákban kellett ugyanazt csinálnom, mint az American Airlines központjában. Bántott, hogy nem akarnak állandó státuszba venni, pedig a többiekkel egyenrangú munkát végeztem. Gyanítottam, hogy az új főnök tudatalattijában él az idegen-ellenesség. Nem volt egyetlen gyűlölködő megnyilvánulása sem – egyetlen fajra, nemre, vallásra, származásra vonatkozó rossz megjegyzésért sokezer dollárral lehet perelni a munkáltatót – de simán el tudtam volna képzelni Ku Klux Klán csuklyával a fején. A

technikusok körében a kisebbségek voltak többségben: két néger, három fülöp-szigeti, egy brazil, egy indián és én, akit magam sem tudtam, hová soroljak. Mindenesetre nem voltam WASP, fehér angol-szász protestáns.

Egyszer cégrekordot állítottam fel, és 13 számítógépet illetve perifériát javítottam meg egy nap alatt. Láttam a sok lerobbant gépet, a részben megbénult hálózatot a központban. Kértem a főnököt, hogy hívjon be valakit segíteni, mert kicsúszunk a vállalt normaidőből, ha egyedül rám hagyja az egészet. Ez több ezer dollár veszteséget jelentett volna a General Electricnek.

– Nincs kit – intézte el röviden. – Tegyel meg minden tőled telhetőt.

Asztalok alatt kúsztam, örült iramban, megállás nélkül, étlen-szomjan kábeleztem egyedül egész nap. Normaidőn belül kijavítottam mindent, de utána alig tudtam hazavezetni a fáradtságtól. A főnök egy *thanks*-et sem volt képes megereszteni.

3.2

A főnök egy *thanks*-et sem volt képes megereszteni. Másnap én is külső munkával kezdtem. Az első kiszállásból vezettem vissza Beverly Hillsben, ahol fejevadász stílusú rendőrök tenyésznek. Az egyik mögém vágatott, és villogva, szirénázva leállásra szólított fel. Rendszám táblám még nem volt, ideiglenes engedéllyel vezettem az új kocsit, így leolvasni nem tudott. Egy pillanatra megfordult a fejemben, hogy elhúzom a csíkot, de a meglógásra nem volt sok esélyem. Bár mindketten Hondát vezettünk, és nekem volt vagy két kocsihossz előnyöm, de amíg az enyém egy 1500 köbcentis autó volt, az övé egy 2000-es motorkerékpár. Szóval leállított a *BH cop*, a Beverly Hills-i zsaru, és közölte, hogy telizöldben fordultam balra, nem várva meg, amíg a szembeforgalom elmegegy, vagy zöld nyílra vált a lámpa. Nem volt igaza, mert nem veszélyeztettem a szembeforgalmat, de nem lehetett vitatkozni. Felolvasta jogaimat és lehetőségeimet: ha nem értek egyet, elmehetek a bíróságra; ha igen, kifizethetem a bírságot, és a nyilvántartásomba kerül a kihágás, ami önmagában nem zavart volna, ha emiatt nem emelkedik meg az amúgy is magas biztosításom. Harmadik választás: befizetni és végigülni egy egy napos közlekedési tanfolyamot. Ezt választottam, bár pillanatnyilag többre, hosszú távon kevesebbe került. A rendőri igazoltatás közben a csipogóm megszólalt, ami azt jelentette, hogy azonnal fel kell hívnom a központot, pedig egy órán belül teljesítettem azt a feladatot, amire háromórás normát adnak. Sürgősen vissza kellett térnem. A diszpécser azzal várt, hogy azonnal vezessek Downtownba, aztán vissza Century Citybe, két mérföldre attól a helytől, ahonnan jöttem, onnan hívjam őt fel, mi a következő helyszín. Az igazságtalan bírságolás miatt még mindig forrt bennem a méreg. Mondtam, nem megyek se Downtownba, se Century Citybe, én arra lettem felvéve, hogy az American Airlines gépeit szervizeljem. A régi kocsimmal szó nélkül vállaltam azt a rizikót, hogy a csavargók feltörik Downtownban, mert tele van a General Electric értékes cuccaival, az új kocsival azonban nem vállalom. Menjen oda olyan, akinek ez a feladata, vállalati kocsival jár, és háromszor annyi a fizetése, mint nekem. Szegény diszpécsernő elküldött a főnökhöz, aki úgy meglepődött azon, hogy megtagadom a külső munkát, hogy egy szót se szólt, csak bevonult az irodájába. Pedig csak annyit kellett volna mondania, hogy most nincs idő alkudozásra, de ha elül a vihar, beszélgethetünk a dologról, és már boldogan rohantam volna a legveszélyesebb körzetekbe is. Én ücsörögtem a munkapadom mellett, semmi dolgom nem volt bent. Az előző napi hajtás meghozta gyümölcsét, kint viszont elszabadult a pokol. Az öt talpon lévő technikus fel-alá száguldozott a Pest-megyényi városban, de sorra túllépték a normaidőt, aminek következtében az ügyfeleknek nem kellett kifizetniük a javítási átalányt erre a hónapra. Ezerdolláros szerződéses pénzek úsztak el egy nap alatt.

Amikor mindkét főnököm az irodában kávézott, kérdeztem, van-e számomra pár percük.

– El vagyunk foglalva – mondták, és magukra zárták az ajtót, hogy először egymás közt kitérjöljenek. Ez itt nem szokás, öt perc múlva rájuk kopogtam:

– Ha nem bánják, szeretnék részt venni az engem érintő beszélgetésben és elmondani a történetet az én szemszögemből.

Elmondtam, hogy szeretek a cégnél dolgozni, szívesen végzek külső munkát is, de másodosztályú polgárnak érzem magam, mert az ideiglenes szerződéses státusz miatt a fizetésem minimális, a költségeim fedezésére szolgáló mérföldpénzemet utólag és későn kapom meg, amíg a többiek a General Electric kocsiját vezetik, és General Electric hitelkártyával tankolnak. Azonos feltételekkel természetesen hajlandó vagyok azonos munkát végezni.

– Értse meg, hat technikus városon kívül van vagy beteg. Be kell ugrania helyettük.

– Attól tartok, nem vagyok abban a helyzetben, hogy pénzt kölcsönözzek a General Electricnek, és többletfelelősséget vállaljak többletfizetés nélkül.

– Szóval megtagadja a munkát?

– Igen, megtagadom. – Ez utóbbi megjegyzésem nagy hiba volt.

Megtanulhattam volna, hogy akármit mondhatok, de Kaliforniában csak pozitív kijelentéseket lehet tenni. Máshogy hangzik, ha azt mondom:

– Dehogyan, én szeretném a munkámat végezni, de engem azért vettek fel, hogy a helyfoglalási központ gépeit javítsam!

Már sajnáltam, hogy kiborítottam a bilit, de nem lehetett visszakanalazni.

Az American Airlines háza tájékán az én piti ügyemnél sokkal nagyobb botrány tört ki, mert Karácsonyra a pilóták tizenöt százaléka beteget jelentett, ami miatt járatokat kellett elhagyni. Magyarországon éreztem magam, a kisstílusú táppénzcsalók hazájában. De még ez is apróság volt ahhoz képest, hogy közben hadviselő fél lettünk.

3.3.

De még ez is apróság volt ahhoz képest, hogy közben hadviselő fél lettünk. Csapataink elindultak Kuvaitot felszabadítani az iraki megszállás alól. Az American Airlinesnál biztonsági intézkedéseket hoztak. "Szeretett" főnököm behívott, hogy álljak a falhoz, mert minden idegent le kell löni. Zavarba jöttem, mert túl komolyan csinálta az egészet, nem néztem ki belőle, hogy tréfál.

– Ugye viccel? – kérdeztem, és néztem, melyik széket vághatom hozzá, ha tényleg fegyvert fog rám. Ő komótosan benyúlt a fiókba, és pisztoly helyett egy fényképezőgépet vett elő. Tudhattam volna régi hollywoodi létemre, hogy a film- és fényképfelvételeket is *shooting*-nak mondják, mint a lövést. A fényképből csináltak egy személyi kitűzőt, bárcás technikus lettem.

Sokan elvárták, hogy Izrael Szaddam Husszein fenyegetőzéseire, rakétatámadásaira válaszolva népiertő akcióval, akár taktikai atombomba bevetésével zárja le a háborút. Az amerikai ideál akkoriban Indiana Jones volt, aki egy filmbeli verekedési jelenetben a vele szemben álló kardvillogtató arabot egyszerűen hasba lőtte. *Nuke'em! Nuke'em!* "Irtsátok ki őket" üvöltözte a csöcselék az utcán. (A *nuke* ige a *nuclear bomb*, az atombomba szóból ered.) Amikor hatvanéves jogatanárnóm részt vett egy háború elleni tüntetésen, lefújozták, hazafiatlannak nevezték.

– Hazaárulók, nem támogatjátok katona fiainkat! – harsogták a pacifistákat kísérő ellentüntetők.

– Dehogyan, sőt! Azt szeretnék, ha épségben, most azonnal hazajönnének, és nem később, csillagos-sávos zászlóval leterített fekete ládában.

Az egyik érdekcsoport azt követelte, hogy a televízió ne mutasson háborús képeket, mert az romboló hatással van a fiatalságra. Pedig távolról sem láthattunk véres képsorokat. Az iraki hadsereg alig tanúsított ellenállást a szövetséges csapatokkal szemben. Ütközet nélkül előretörő harcokocikat, a visszavonulók által felgyújtott olajkutakat, magukat megadó tízezernyi iraki katonát és az őket kísérőket láthattuk. Izraelt próbálták ugyan bombázni, de többnyire csak annyi látszott a képtudósításokban, hogy Tel-Aviv éjszakai légterében megjelent egy iraki támadó rakéta, amit a kilőtt ellenrakéta nagy villanással sikeresen elfog és megsemmisít. Mások viszont fegyvergyölyök által szétroncsolt hullákat, szénné égett emberi testeket, kínlódva fetregő sebesülteket akartak

látni. Szerencsére Izrael önmegtartóztatást tanúsított, és nem hagyta, hogy egy támadó háborúba belehecceljék, amely polgári lakosság pusztításával járt volna. Ha belemegy, később ugyanazok a hergelő amerikaiak vonultak volna fel antiszemita táblákkal, akik korábban Izrael keményebb fellépését követelték.

Az amerikai átlagpolgárnak nincs sok személyes háborús tapasztalata. Az utolsó, hazai területen zajló harc több mint száz éve zajlott. A játékfilmek hamis képei alapján képzelik el a legyőzhetetlen és halhatatlan amerikai katonák tevékenységét. Túl kevesen haltak meg közülük Vietnamban és a Második Világháborúban ahhoz, hogy a háborút borzalmasnak és mindenképpen elkerülendőnek tekintsék. A mostani beavatkozást is úgy vették, mint egy baseball meccset. Esténként úgy ültek a televízió elé a közel-keleti képsorokhoz, mintha folytatásos *soap operát* néznének. És elvárták, hogy mindig történjen valami. Kétpercenként jár egy poén. Az adófizető show-t akar a pénzéért.

Engem legjobban az lepett meg, hogy az egyik fő olajszállító ország területén folyó háború idején negyven százalékkal esett a benzin ára. Az amerikai pénzvilág szilárdan bízott az amerikai fegyverek sikerében és a papírformával ellentétes pénzügyi mozgások indultak meg. A németek és a franciák húsz éve mondják, hogy az USA gazdasági katasztrófa előtt áll, mert amatőr kampányhuszárok intézik a gazdasági ügyeket. A szószólók egyváltozós rendszerként állítják be az egyébként bonyolult gazdaságot és politikai rögeszméjüktől függően választják a szerintük meghatározó paramétert, a nekik tetsző síkra vetítik a sokdimenziós teret. Egy Golden Globe díjas színész nagyon értelmesen fejtette ki a televízióban, hogy a Bush adminisztráció népes tanácsadó gárdája nem rendelkezett azzal a minimális ismerettel, amit minden turista tud, aki valaha arab bazárban megfordult. Az arab azt mondja, hogy száz dollár a portéka ára, de a végén odaadja ötért. Szerinte, ha az elnök egy kicsit is ismerte volna a lelki világukat, alkudozással többet elérhetett volna, és nem kellett volna a végső eszközhöz, a fegyverekhez nyúlnia. De Bushnak *image*-váltásra volt szüksége, meg akarta cáfolni a ráakasztott "puhány" jelzöt, kerül, amibe kerül...

Találtam a vasárnapi Los Angeles TIMES-ban négy jó álláshirdetést, ezekre megírtam négy különböző önéletrajzot, csak a név volt közös, egyébként az egyikben tudományos múltamat hangsúlyoztam, a másikban programozói adottságaimat, a harmadikban öt éves kiterjedt szerelői gyakorlatomat. Már épp ki akartam dobni az újságot, előtte még lapoztam egyet benne, és megakadt a szemem egy hirdetésen: munkáltatóm, a General Electric Computer Service *field service representative*-eket (szerelőket, akik szervizkocsival járják a várost) keres. De hiszen ezt csinálom, kinevezés nélkül! Megírtam az ötödik *resumé*-t, pontosan tudtam, hogy mit kell benne kidomborítani, és hétfőn megkérdeztem a szimpatikusabb főnökömet, hogy tényleg vesznek-e fel embereket, ha igen, akkor engem hajlandók-e az ideiglenes státuszból állandóba tenni, és hogy elküldjem-e a szakmai önéletrajzomat Georgiába a hirdetés szövegének megfelelően a központba, hogy az ottani személyzeti osztály szűrőjén keresztül visszajusson Los Angelesbe, vagy átadhatom-e neki személyesen. (Hogy lássa, nem a 25 cent bélyeget akarom megspórolni, felbélyezett nyitott borítékot adtam át neki). A főnök átvette, és megígérte, hogy támogatásával ellátva továbbítja az illetékesnek, de sajnálattal közölte, hogy nem tud sokat tenni az érdekében. Itthagya a céget, többek közt az ilyen irracionális központi vezetői allűrök miatt, miszerint egy Los Angeles-i állás pályázatait Georgiába kell elküldeni. Ennél persze komolyabb szervezési hibákat is elkövettek. A főnökségnek halvány gőze sem volt arról, hogy egy információs rendszernek hogy kell kinéznie. Messze voltam attól, hogy ezt megmondhassam nekik, de számomra világos volt, hogy a dollármilliókért fenntartott rendszer kutyagumit sem ér. Egyszer ki kellett gyűjtenem, hogy a már említett OCR nyomtató – amiből ötszáz volt Amerika-szerte, és csak mi szervizeltük – hol volt már átalakítva, és hol nem. Az adatokat két különböző hálózatra kötött két gépen még meg lehetett találni, az egyik adatbázisból ki kellett szednem a nyomtató helyét, egy másikkól a *service history*-t, azaz munkatörténetet, papírra leírni az adatokat, majd egy harmadik gépen, amelyiken volt szövegszerkesztő program, elkészíteni a listát. Nemhogy a relációk nem léteztek, de még a software eszközök sem, amelyekkel a két adatbázist összeköthettem volna, információt vihettem volna

egyikből a másikba, stb. A munkaszervezést látva meg szinte otthon éreztem magam. Szeretem az American Airlines egyik gépét, szól a mellettem dolgozó helyfoglaló lány, hogy az övén torz a kép, be tudnám-e állítani. Mondom, persze, két perc múlva rá is érek, csak szóljon a főnökének, hogy legyen munkalapom. A főnök is azonnal béütötte a hibajelentést a gépbe, és már lehetett volna kezdeni a munkát, ha nem lett volna "megszervezve" az ügymenet. A hibajelentés ugyanis megjelenik Norcrossban a központi diszpécser gépén, az felülbírálja, mi történik az országban, mintha jobban ismerné a Los Angeles-i helyzetet, mint mi helyben. Kiszignálja a feladatot az itteni diszpécsernek, aki kiosztja nekem, mint a hibás géphez legközelebb álló technikusként. Georgiában éppen ebédszünetet tartott a diszpécser (más időzóna), másfél órával később jött ki a munkalap, két másik feladat kíséretében. Közben egy hálózati kábel zárlatos lett, és 32 gép állt, a többi technikust szétküldték a városba, mert ügyeletes semmittevőnek elég vagyok én. A hátamról csurgott a víz, úgy hajtottam. Sajnáltam, hogy megígértem a torz képernyő beállítását, mert egy kiszignált munkát már muszáj két órán belül megcsinálni, de legalább is pontosan indokolni a teljesítés halasztását. És a bajok időbeli besűrűsödésének egyetlen oka volt: a központosítás. Lenin tévedett, amikor a kommunizmus gyermekbetegségeiről írt. A diagnózis jó volt, de a betegek köre szélesebb.

3.4.

A diagnózis jó volt, de a betegek köre szélesebb. Hogy a marxizmus nagy klasszikusánál maradjak, elvegyültem a munkásosztály körében, mint Lenin elvtárs. A kollégákkal elmentem sörözni. Nem volt kifejezetten Kárpátiás este, nem keveredtünk komoly eszmei vitákba, a kitárgyalt események lokálisak voltak: *another asshole in the management; real estate; gas prices; increasing rents, etc.*; új seggfej a vezetésben, ingatlan- és benzinárak, növekvő lakbérek, stb. És persze a nemzetiségekről szóló viccek, amelyeket otrombaság volt más körben elsütni, de mi tehattuk, magunk között voltunk. A csapatot a vegyes származás kovácsolta egybe. Senki nem sértődött meg, csak én a skót kolléga viccén, aki a fajtájára ragasztott sztereotípiát követve nem fizette ki a számláját. Az ő fogyasztása az én hitelkártyámra került.

A régi főnököt elbúcsúztattuk, új boss jött, aki megígérte, hogy fix státuszba vesz. Megkapom az előkelő West Los Angeles, Santa Monica, Culver City, Beverly Hills és Century City körzeteket; egy vállalati kocsit biztosítással, a cég által kiegyenlítendő benzin hitelkártyával, szervizzel. Már ez önmagában évi 4000 dollár extrát jelentett volna. A fizetési igényemet kérdezve szolidan *mid-twenty K*-t, évi 25 ezer dollár körülit mondtam, ami szerény hatvan százalékkal több volt, mint az akkori keresetem, de én már belekalkuláltam Szaddam Husszeint is, meg azt a havi 300 dollárt amennyivel magasabb lesz a lakbérem West Los Angelesben vagy Culver Cityben. (A többi városról azért nem álmodoztam, mert Beverly Hillsen, Century Cityben négyjegyű lakbéreket kérnek.)

Néhány kiszálláson kijavítottam olyan hibákat, amelyekről már két jó technikus is visszapatant. Magam sem értem, hogy a nagyobb gyakorlatuk miért nem diadalmaskodott. Az ő képzettségük mellett én lelkes amatőrnek számítottam. Mégis, amikor számomra ismeretlen problémával találok, mindig abból indultam ki, hogy a mechanika egyszerű, mert látható, az elektronika viszont azért egyszerű, mert logikán alapul. Ők meg azt tartották, hogy az elektronika bonyolult, mert láthatatlan, a mechanika meg azért, mert nem logikus. Ezek után megnőtt a tekintélyem, és magabiztosan vártam a kinevezésemre. Itt már annyian annyit ígértek, hogy ha a felét beváltották volna, milliomos lennék. Most már tudom, miért nevezik Amerikát az ígéret Földjének.

3.5.

Itt már annyian annyit ígértek, hogy ha a felét beváltották volna, milliomos lennék. Most már tudom, miért nevezik Amerikát az ígéret Földjének.

Amerikában van mit szidni és szeretni. Az ember általános közérzetét végül is az határozza meg, hogy a két szélsőséges érzés kiváltói milyen arányban érik; milyen mértékben simogatják vagy verik szájon. Én még csecsszopó újszülöttnék számítok itt, nem értem Amerikát. Talán ezért is kapom sűrűbben az orrba vágásokat, de remélhetően ezek idővel csökkennek. Nem is panaszkodom, ezért inkább csak fricskákról szólok, ezeket ráadásul adtam, és nem kaptam. És fricskázás közben elszórakoztattam magányos magam.

Egy általam fel nem fogható ellentmondás, ahogyan az emberek szavakban az udvariast és előzékenyt mutatják, saját nagyságuktól elolvadva jótékonykodnak (leírható az adóból), ugyanakkor otrombán agresszívek, ha az érdekük csorbul. Ha van egy két és fél kocsihossznyi szabad hely a járda mentén, a magát közösségi lénynek hívó amerikai polgár majdnem biztosan a közepére parkol, hogy könnyű legyen majd kihajtani, a többiek pedig osszák be az előtte és mögötte fennmaradó háromnegyed-háromnegyed kocsihelyet! És a többség igazságérzékét nem sérti, az elsőnek érkezett joga alapvető ebben a születési előjogokat el nem ismerő társadalomban. Én a Mayflowerrel jöttem át az óceánon, én a pionírokkal jöttem át a Sziklás hegységen, én kerítettem be elsőként ezt a földterületet, én a főútvonalon vezetek. Az utóbbi példával talán igazágtalan vagyok. A közlekedésben viszonylag udvariasak, meglátszik a negyedszázados előnyük a gépkocsizásban. Egyszer mégis majdnem megcsavartam egy városi cowboy orrát

visszataszító vezetői viselkedése miatt. De nem tettem, egy ilyen húzással nemcsak pofozkodást válthatok ki, le is löhetnek. Balra akarok kanyarodni egy mellékutcából, percek óta hömpölyög a kocsifolyam, végre megtorpan. A jobbsávbeli helyet ad, a belső sávbeli is látja, hogy kikukucska a kocsim orra, de jogai tudatában azért komótosan elém csurog. Mögötte senki, intek, hogy egy kicsit tolasson, hogy kiférjek, a forgalom amúgy is áll előtte, de ő nem mozdul, csak a fejével. Féltrenéz, mintha nem neki szólna a mutogatás. Kényelmesen kiszállok, időm van, csak két perc múlva kell a munkahelyemen lennem, ebből kettőt a közoktatásra szánhatok. Odamegyek az atyafihoz, mondom neki:

– Lenne olyan kedves kiengedni?

Dühömet magamba fojtva nyugodt hangon elmagyarázom, hogy ő semmit nem veszít, előtte három sarokra is áll a forgalom, én meg ellenkező irányba mennék, ha hagyna. *Oh, I am terribly sorry*, mondja, talán tényleg szégyelli is magát, bár valószínűbb, hogy meggyőztem, nem sérül a magánérdeke, ha kienged. Tolat, és nem győz bocsánatot kérni. Igen, borzasztó szari vagy, játszom a szavakkal magamban. (Kaliforniában szari-nak ejtik a *sorry*-t).

Más. Hirdeti a bankom, hogy nála a leggyorsabb a kiszolgálás, ha öt percnél tovább kell sorban állni, fizet öt dollárt. A péntek délutáni tömeg ellenére fennakadás nélkül, gyorsan halad a sor. Hét perc alatt sorra kerülök, mondom a hivatalnoknak viccesen:

– Hol kapom meg a hirdetés szerint járó öt dolcsimat?

Elküld az ügyfélszolgálathoz. Akkor már én is komolyan veszem a dolgot. Mondja a másik hivatalnok, mutassam a parkolójegyemet, amivel igazolom, hogy több mint öt perce itt vagyok. Hohó, ahonnan én jöttem, ott mesterfokon tanítják a bürokratásdit, te engem nem fárasztasz ki. Mondom a hivatalnoknak:

– *Number one, I walked here. Number two, you don't trust a customer. Number three, if the procedure takes more than five minutes, I claim another five dollars.* Először is gyalog jöttem. Másodszor: ön nem bízik egy ügyfél szavában. Harmadszor, ha az ügyintézés több mint öt percet igényel, újabb öt dollárt követelek.

A hivatalnok sietve elkérte a számlaszámomat, és megígérte, hogy a következő *statement*-emen, számlakivonatomon már rajta lesz az öt dolcsi. Johnny Carsont biztosan jobban fizetik, de kezdő *comedian*-nek nem rossz a hatvandolláros órabér.

Más. Megértettem egy igazi amerikai viccet. Közel sem olyan jó, mint egy pesti vicc, de közreadom. A csapatmozdulatokra Szaddam Husszein megfenyegette Amerikát. Közölte, hogy ha az USA csapatai nem térnek azonnal vissza, akkor óránként szabadon bocsát egyet a túszként fogvatartott kétszáz kaliforniai ügyvéd közül. Abba hagyom. Már unom magamat.

3.6.

Untam magamat. Pedig papírforma szerint jó dolgom volt. Egyedül laktam egy összkomfortos, ötven négyzetméteres, úszómedencés, fél-zöldövezeti lakásban, egy West Los Angeles-i középosztálybeli környéken, Palmsban. Új Hondám volt, és megengedhettem magamnak, hogy néha étterembe vigyek egy lányt, sétáljak a közeli tengerparton vagy hétvégén síeljek. Magyarországi utolsó évemben, amikor Mártival még egy lakásban, de már külön életet éltünk, a feleségemtől ugyan elmehettem egy lánnyal étterembe, de a pénztárcám már kevésbé engedte meg ezt a luxust. (Kizárólagos használatú autóról, tengerpartról ne is beszéljünk.) Másrészt viszont Amerikában nem engedhettem meg magamnak, hogy enyhébb betegség esetén orvoshoz forduljak, hogy hét közben, munka után is síeljek, vagy hogy színházba menjek. 12 hónapon át bármilyen gyümölcsöt megvehettem olcsón (29 centért, a minimális órabér tizenötödéért kaptam a banán fontját), de nehezen köhögtem ki egy mozijegy árát. Naponta száz mérföld fölött vezettem, a benzint nem számított, csak az idő. A negyven mérföldre lakó George barátomhoz esténként átugrottam sakkozni, viszont nehezen csikartam ki a költségvetésből a biztosítás havi összegét. A televízióban a legnagyobb színészeket, zenészeket, sportolókat láthattam, a hírekben dúskáltam, egyórai béreimből tíz videoszalagot bérelhettem. Ha viszont beesett egy nem várt kiadás, például egy huszonnyolc dolláros parkolási bírság, már a hitelkártyámat kellett megterhelnem, a fizetésem csak a rendszeres tételeket fedezte. A szolgáltatások, az orvos, az ügyvéd megfizethetetlen volt számomra, de az autószerelő és névjegykártya-készítő is drágának bizonyult. Engem viszont csak alacsony fizetésért voltak hajlandók alkalmazni. 1991 tavasza volt.

3.7.

1991 tavasza volt. Húsvétkor tízezer láb (3300 méter) magasra, a Big Bearre mentem síelni egy brazil lánnyal. A lány ereiben Dél-Amerika ezeréves történelme csörgedezett. Volt benne indián vér meg egy portugál gyarmatosítóé, sötét bőre alapján talán behurcolt fekete rabszolga őse is lehetett, és bevallása szerint az egyik nagyapja a század elején tántorgott ki Olaszországból. A lány főleg portugálul beszélt, de a nyelvi korlátok igen közel tudják hozni a szeretni vágyó embereket. Az idő fantasztikus volt, a forró kaliforniai nap nem tudta elolvasztani az előző héten tévedésből lehullott másfél méter havat. A lányok bikini felsőben, sortban síeltek, nem féltették gyönyörű bőrüket az esés okozta horzsolásoktól. A második nap végére én is levettem hagyománytiszteletemet meg a pulóveremet, és trikóban (de hosszú nadrágban) síeltem. Az arcom olyan vörösre sült két nap alatt, mint régen augusztus végére, a Balaton mellett töltött tíz-tizenöt hétvége után. A lányhoz lelkileg kicsit, testileg igen közel kerültem. Éljen a fajok keveredése!

A következő héten egy lengyel társaságba csöppentem. Tagjai rendkívül ambiciózus emberek, a hatvannyolcas kivándorlási hullám sodorta őket az Egyesült Államokba, húszéves előnyüknek megfelelően ők már vagy cégtulajdonosok voltak, vagy stabil jól fizető állásuk volt. A tősgyökeres amerikaiakkal továbbra sem tudtam vegyülni. Néha kifejezetten ellenségesen viselkedtek. Egyikük még fel is jelentett a munkahelyemen, pedig nem sok okot szolgáltatam neki attól eltekintve, hogy a szemében koszos idegen vagyok.

Az eset úgy kezdődött, hogy egy utazási irodában kellett gépet javítanom, de volt egy sürgősebb hívás, és csak azért ugrottam be délelőtt, mert útba esett az iroda, személyesen akartam megnyugtatni őket, hogy délután megcsinálom a számítógépüket. Együttal általános képet akartam nyerni, hogy mi lehet a hiba. A képernyőn semmi nem látszott, amit akármilyen okozhat: hibás tápegység, rossz videokártya, alaplap, kábel, stb.) A cégvezető már ekkor kellemetlen hárpíának mutatkozott, de szerencsére nem velem veszekedett, engem figyelemre sem méltatott, hiába próbálkoztam beszélni vele. Sietnem kellett, öt perc várakozás után egy beosztottnak bemutatkoztam, aki megmutatta, melyik gép rossz. A jelentésben totálkáros (*absolute inoperative and unusable*) számítógép szerepelt. Emiatt nem is nagyon óvatoskodtam, és kikapcsoltam, hogy

mire visszajövök, ne kelljen bajlódnom a húszezer voltos nagyfeszültség kisütésével. Mint később kiderült, a gép működött, csak képet nem adott, ellenben ez vezérelt két másik gépet és a nyomtatót. A kikapcsolással viszont ezeket az egységeket is leállítottam. Mintegy két óra múlva visszamentem. A cégvezető spinkó boszorkányként támadt rám, hogy megbénítottam az üzletét. Ha akkor észbe kapok, mondhattam volna, hogy ő vezetett félre a hamis riporttal, mert totálkárt jelentett, hogy hamarabb kijöjjünk. Örüljön, hogy a vakláрма miatt nem számlázunk sürgősségi felárat. Ez akkor nem jutott eszembe, igazat adtam neki a figyelmetlenségem miatt, elnézést kértem, és nekiálltam a javításhoz. Előtte megkértem, hogy a temérdek cetlit, levelet, csekket, díszállatot pakolja le a gépről, mert szét szeretném szedni.

– Tudom nagyon jól, hogy szét akarja szedni a gépemet – mondta rosszállóan, mintha másképpen, például ráolvasással is megjavíthatnám a masináját. A száz útban lévő mütyürből elvett hármát. Egy hasonló esetben az előttem kirúgott Robert nevű kollégám lassú mozdulattal földre söpörte az útban lévő kacatokat. Én még mindig nem vesztettem el a hidegvéremet, átpakoltam az iratait és díszeit az apró asztal másik végibe, és nekiálltam a javításhoz. Ő csak fröcsögött körülöttem, és azt akarta bizonygatni, hogy nem értek ahhoz, amit csinálok. Már ellenőriztem a tápegységet, a videokártyát, ő csak kérdezgette, tudom-e, mi a hiba. Mondtam, eddig csak azt tudtam meg, hogy mi nem hibás, de ha a katódsugárcsővel van baj, akkor két-három napig kell várni, amíg egy új megjön a keleti partról. Erre utasított, hogy szereljek azonnal mindent vissza, ahogy volt, mert nem tudja elviselni a pepecselésemet, használni akarja a nyomtatót meg a másik gépet. Mondtam, nem szerelem vissza, adjon tizenöt percet, hogy befejezzem a diagnosztikát.

– *By the way, we service you but I'm not your servant.* Egyébként, bár szolgáltunk, nem vagyok a szolgája.

Erre felhívta az American Airlines műszaki osztályát, összekapcsolt velük, hogy magyarázzam el, mi a problémám. Mondtam a telefonba, hogy nekem semmilyen problémám nincs, eltekintve attól, hogy a Madame (így) nem hagyja, hogy végezzem a dolgom. Megtaláltam a hibát, a gépet megjavítottam az ígért 15 percen belül, de hogy borsot törjek a kellemetlenkedő hölgy orra alá, szabályszerűen helyben csináltam végig az adminisztrációt is, ami az összes előírást követve mintegy fél óráig tartott. A boszorkány meg jiddisül szidott engem a másik, velem szimpatizáló nőnek, amit a német tudásom alapján félig-meddig értettem. A végén kedvem lett volna a képébe vágni, hogy ha nem volnék zsidó, az ilyen perszónák miatt antiszemita lennék. Így csak szégyellje magát, és ha kellemetlenkedni akar, legalább ne jiddisül beszéljen. De nem mondtam, nőjön az én gyomromban fekély, megköszöntem, hogy türelmes volt, és elvonultam. Mondanom se kell, panaszt tett ellenem. Másnap hüvös és mérsékelt maradtam a főnöki kihallgatáson. Azzal kezdtem, hogy a hölgyet távolról sem tartom nagy pofájú, agresszív és rosszindulatú ringyónak. Azok a kollégáim, akik már jártak ezen a helyen szervizelni, harsány röhögéssel hazudtoltak meg. A főnök jobbnak tartotta, hogy aznap ne adjon nekem külső munkát. Az American Airlines számítógépei is érezték, hogy most jobb nem kikezdeni velem, és nem romlottak el az elkövetkező műszakban.

3.8.

Az American Airlines számítógépei érezték, hogy most jobb nem kikezdeni velem, és nem romlottak el az elkövetkező műszakban. Lábamat feltettem a szerelőasztalra, és a szaksajtóba merültem. Két nyakkendő, öltönyös úriember nézett be a műhelybe. Ők nem köszöntek, én nem köszöntem vissza. Feljegyeztem azt a két jó meghatározást, amit egy számítástechnikai magazinban olvastam.

1. A kommunikációs protokollok három módon válhatnak szabvánnyá: ha az NBS, a Nemzeti Szabványügyi Hivatal jóváhagyja, ha a felhasználók magukévá teszik, vagy ha az IBM azt mondja.

2. Egy nagyszámítógép (mainframe) és egy személyi számítógép (PC) összekötése többnyire azt jelenti, hogy egy 800 dolláros adapterkártyával egy 2000 dolláros intelligens gépet egy 700 dolláros buta terminállá degradálunk.

Azt mondják, a számítástechnikáé a jövő. Itt már a jelen a számítógépeké. Komputert nyomtatja a fizetési csekket, komputert kapcsolja a telefonhívásodat, terheli a számládat, amikor vásárolsz. Készpénz helyett elektronikus "tartozik-követel" üzenetek forgalma zajlik. A benzinkútnál egy országos hálózatra kötött kártyaolvasó ellenőrzi a benzin-kártyádat. Minden komputerezve, az ember úgy érzi, mintha egy nagy elektronikus pókhálón élne. Néha fennakadt légynek, máskor a háló adta előnyöket élvező póknak képzelem magam. Állítólag a 90-es évek végére gyakorlatilag megszűnik a pénz, pedig ezt nem is erről a társadalomról állította Marx Károly.

Másnap a két nyakkendő úr újra megjelent. Köszönés helyett az egyik megkérdezte:

– Maga kicsoda?

– Én itt dolgozom. – válaszoltam – Hát maga kicsoda? – kérdeztem vissza.

Megmondta a nevét, ismerősnek tűnt, de nem ugrott be.

– A General Electric számítástechnikai ágazatának országos vezetője vagyok.

– Örülök, hogy találkoztunk – mondtam, de hogy lássa, hogy nem egy megjárásos szolgálattal, hanem a demokratikus szellemmel tisztában levő és az amerikai kultúrát jól ismerő bennfentessel áll szemben, nem nyújtottam kezét, és nem vettem le a lábamat az asztalról.

– Had kérdezzem azért meg, hogy mit dolgozik itt – folytatta a Nagy Fehér Főnök a Keleti Partról. – Tegnap ugyanis pontosan ebben a pózban láttam itt ülni.

– Az egyik legjobb technikus vagyok, és biztosíthatom, hogy éjszakára hazamentem. Egyébként bármilyen hardware-t meg tudok javítani, és mindig azt csinálom, ami éppen adódik. Most például semmi sem adódik, úgy hogy a szakirodalmat tanulmányozom – feleltem büszkén.

Két hét múlva ismét munkanélküli voltam.

3.9.

Két hét múlva ismét munkanélküli voltam. A Palms-i lakás bérét egyre nehezebben tudtam fizetni. Utolsónak hitt lakbéremet azzal adtam át a mindig kedves, mosolygós, már-már mézes-mázos modorú házmesternek, hogy egy hónap múlva kiköltözöm. Bájosan kérdezgetett az *adorable*, imádni való gyerekeimről. A hónap utolsó napján szóltam neki, hogy szombaton költözöm, mondja meg, mennyi lakbért fizetek a csonka hónapra. Azt mondta, hogy előbb adjak be egy harmincnapos felmondást. Mondom, ezt megtettem az utolsó lakbér fizetésekor. Mondta, hogy csak írásban fogadja el. Mondtam, oké, de dátumozzuk vissza a felmondást, hogy szombaton leteljen a harminc nap. Nem egyezett bele, de nem ágáltam. Csak megerősödött bennem az a tudat, hogy az amerikaiak túlaradó kedvessége, mosolya mögött nem szolgálatkészség és segítő szándék húzódik, az udvariasság maszkja legtöbbször érzelemmentes ürességet takar. Reménykedtem, hogy hónap végéig még beüthet egy új állás, és akkor legalább oda költözöm, ahol dolgozni fogok.

Maszkeolni próbáltam, de alig-alig ment. Komoly megrendelésre nem számíthattam, a volt KGST köreiben keringtem. A MALÉV helyi kirendeltsége kért egy árajánlatot hálózatbővítésre, de hónapokig ültek a válaszon, pedig akkor már eltörölték az állítólagosan minden bürokráciáért felelős szocializmust Magyarországon. Egy másik számítógépes munkámnál szóltam a lengyel megrendelőmnek, hogy a hibás tápegységet kicseréltem, de a hard-diszkjét is ki kell cserélni, mert az okozta a tápegység leégését. Mondta, hogy annyi pénze most nincs. Így nálam maradt a nagyteljesítményű, nagyfelbontású számítógépe, de nem mertem használni, mert ha én égetem le újra, akkor nem számolhatom fel kétszer a tápegységet. Pár nap után, hogy a tulajdonos még mindig nem jelentkezett, ideiglenesen beletettem a gépbe egy saját hard-diszket, és dolgozni kezdtem egy találmányomon. A találmány a képátvitelt és -tárolást forradalmasítaná, de bármennyire is triviális az alapötlet, becslésem szerint a fejlesztés körülbelül 5 emberévet igényelne. Tökém nem volt hozzá, az általam megkeresett nagy amerikai cégek (IBM, Digital) szóba sem álltak velem, ajánlkozó leveleimre nem is válaszoltak. A magyar cégek nem látták az ötletben rejlő milliárddolláros üzletet, csak az esetleg hiába elköltött néhány tízezret féltették. Mint kiderült, azok az intézmények, amelyek a találmányok felkarolását hirdetik, semmilyen rizikót nem vállalnak, csak az előre fizetendő biztos tiszteletdíjat akarják. (Amerikában és Magyarországon egyaránt.) Már azt terveztem, hogy szülő- és befogadó hazám iránt érzett lojalitást félretéve maradék anyagi erőmet – ami gyakorlatilag hitelkártyáimat jelentette – felteszem egy ázsiai útra. A japánokkal, tajvaniakkal talán könnyebben szót értek a műszaki fejlesztés támogatása ügyében.

Aztán egyre kevesebbet foglalkoztam a találmánnyal, a munkanélküliség miatti eredménytelen szaladgálás elfárasztott. Már azt hittem, hogy általános levertségemet az okozza, hogy talán AIDS-es lettem. Szidtam magamat, amiért elhittem a brazil lánynak, hogy 3 éve, amióta illegálisan az USA-ban tartózkodik, nem randevúzott senkivel, mert félt, hogy lebukik. Hosszú ideje csupán vele feküdtem le óvszer nélkül. 75 dollárért HIV tesztet csináltattam. Negatív volt, de ettől még nem múlt el az állandó levertségem. Erőnlétem a későbbi környezetváltoztatástól eltekintve egy újabb sikertelen üzleti próbálkozásom következtében billent helyre. Az AIDS sújtotta homoszexuális körökben elterjedt a hír, hogy Magyarországon létezik egy Béres-csepp nevű szer, amely ellenállóvá teszi a szervezetet, még a fertőzöttek esetében is lelassítja az immunrendszer el-sorvadásának folyamatát. Egy homokos barátom aranyarat ígért a Béres-cseppekért. Mire azonban a szállítmány megérkezett, a piac telítődött. Azóta is szedem a nyakamon maradt szert. Mit mondjak, használ! Sokkal kevesebb alvás mellett is sokkal munkabíróbb, kitartóbb vagyok, mint azelőtt.

Igazán akkor kaptam erőre, amikor elköltöztem Kaliforniából Kolorádóba. De a költözésem oka nem a levertté tevő környezettől való menekülés, hanem egy állás megszerzése volt. Már nem volt lelkeröm a találmányon dolgozni. Egy évre rá kiderült, hogy jó úton haladtam. Az általam kigondolt elven, függetlenül tőlem és egymástól, több rendszert kifejlesztettek. A milliókat mások kasszírozták.

3.10.

Egy évre rá kiderült, hogy jó úton haladtam. Az általam kigondolt elven több rendszert is kifejlesztettek, a milliókat mások kasszírozzák. A gazdaggá válás újabb elmulasztásánál jobban bántam pesti barátaim elvesztését. Los Angeles-i életem fontos része volt az állandó levélírás. Egy idő után a legjobb barátok válasza is elmaradt. Néha jóhiszeműen arra gondoltam, hogy a posta ördöge tehet arról, hogy nem kapták meg leveleimet, vagy csak a feledékenység, hogy ki is írt utoljára. Úgy éreztem, hogy hónapok óta némán ülünk a haverokkal egymással szemben, mint a kocsakkozók a parkban, és azt hisszük, hogy a másik lép.

Költözni kellett Palmsból, a nyugodt környék megfizethetlenné vált számomra azután, hogy elvesztettem állásom a General Electricnél. A rászánt rövid idő alatt nem találtam elfogadható (árú) lakást West Hollywoodban, de még a szegényebb East Hollywoodnál is tovább kellett keresnem. Keletre haladva Los Angeles besűrűsödik, mint a kőolajlejáró oszlop lefelé, amelyben legfelül a legkönnyebb finom alkoholpárlatok csapódnak ki, legalul már csak ragacsos kátrány marad. Sajnáltam otthagyni Palmst. Sok kellemes élményt gyűjtöttem ott. Gyermekeim velem voltak csaknem egy iskolai félévet; egy-két lány is meglátogatta legény-lakásomat; ha nem is jártam ki sűrűn a partra, gyakran érezhettem a tüdőmben, orromban az óceán közelségét, és egyedül használtam a házon belüli úszómedencét. De miért pont nekem legyen bérletem a Paradicsomba?

Palms után nyomornegyednek éreztem új lakhelyemet. *But let's think American, think positive!* Gondolkodjunk amerikai módra, viszonyuljunk derülatoan a dolgokhoz! Az új lakás több szempontból kielégítő volt. Először is egy százassal olcsóbb volt a bére. Aztán, ... most hirtelen más nem jut az eszembe. Ja igen. Bár a környék nem mentes a bűnözőktől, de az enyém *security building*, biztonsági épület volt, még a közös garázs is kulcsra nyílt. (Palmsban viszont nem volt szükségem biztonsági garázusra.) Az ablakaim északra néztek, ami a forró nyár miatt jól jött. Annyira nem jól, mint a Palms-i úszómedence, de például a déli fekvésű hollywoodi lakás néha úgy felforrósodott napközben, hogy a lélegzetvétel is fájdalmas volt.

Utólag persze előjöttek a lakás hibái, hiába próbáltam szubjektív módon, önámítva lezárni az összehasonlítást. A házmester, egy afgán menekült, mosolyogva, nyílt tekintettel hazudozott a szemembe. Azt mondta, hogy új autóm biztonságban lesz a garázsban. Az én parkolóhelyemen üvegcserepeket találtam, a szomszéd szerint épp a házmester másik kocsiját törték ott fel nemrég. Azt is mondta az afgán, hogy a ház csendes. Szemben óvoda volt, napközben koreai csöppségek harsány dala szórakoztatott. A lakásom méretben alig volt kisebb az előzőnél. De Koreatownban volt! A főutca, a Vermont Avenue túloldalán, (ahol például az éjjel-nappal nyitvatartó élelmiszerbolt is van, ha azóta nem gyűjtötták fel) az utcai névtáblától eltekintve már minden koreaiul van kiírva. A boltban csak a számokat értettem, ezek alacsonyabbak voltak valamivel, mint az angol nyelvű oldalon, kivéve a fogkefe árát. Ebből nagyon kevés fogyhatott, mert 3 dollár volt darabja. Meg kellett vennem, mert az átköltözés napján éjfél után jöttem rá, hogy a régi elkallódott. A második nap vettem egy zacskó valamit lefagyasztva. Kétszersültnek néztem. Kiolvasztás után halszaga lett, úgy álltam neki, hogy rántott halfilét fogtam, de a harmadik szelet elfogyasztása után sem jöttem rá, mit eszem valójában.

A ház nemzetiségi összetételéből a következő mintákat vettem.

Egy indiai nő, gyönyörű pici gyerekkel. Kezeinket összetéve, szemlesütéssel üdvözöltük egymást.

Egy mexikói csapat, legalább öten dekkoltak egy ugyanakkora egyszobásban, mint amilyent én egyedül laktam. Nyomorúságuk és elkeseredettségük valószínűleg a bűnözés irányába terelte életüket. Az egyetlen amerikai lakás, amiben nem láttam telefont, az övéké volt. Nekem nem kellett tőlük tartanom, mert egyszer segítettem a defektes kocsijukat életre pofozni, és adtam nekik ötven centet telefonálásra. A betyárbecsület alapján ezután nem törték fel az enyémet.

Fekete huszoneves bombázó, børszoknyája a csípőjénél kezdődött, és nem sokkal lejjebb be is fejeződött. Köszönésemet sem fogadta, egy pillantással felmérte, hogy nem fizetővendég lennék a

combjai között.

Egy román fiú, otthon orvos volt, itt is el tudott helyezkedni az egészségügyben kiségitőként. Vele hamar barátságot kötöttem. Amerikába kell jönni ahhoz, hogy egy román meg egy magyar ne acsarkodjon egymásra.

És *az afgán*, aki szerint a lakásomban egy tisztaságszerető anya élt a lányával.

– Imádtak itt lakni, csak azért költöztek el, mert a lány felnőtt.

Azóta több, különböző férfinévre címzett levél érkezett a postaládámba. Miért volt szüksége a házmesternek az állandó hazudozásra még azután is, hogy már kivettem a lakást? Három napot vártam arra, hogy elvigye a bérlettel együttjáró ócska fridzsider a konyhámból. Új hűtőgépem azon kevés tárgyak közé tartozott, amikhez hurcolkodásaim során ragaszkodtam. (A következő költözésemkor már ahhoz sem.) Három év alatt sok kacatot összeszed az ember, mégis gyakorlatilag egyedül csináltam végig a költözést. Egy lányismerősöm, aki vásárokon ruhát árult, segített ki szállítóeszközzel. Vasárnap hajnalban kimentem vele, felállítottuk a sátrat, kipakoltam a furgonjából az árut, és mehettem költözni. Az autó mérete alig volt nagyobb egy BARKAS-énál, többször kellett fordulnom. Két hétvégén, két lépésben költöztem, mert a régi lakásból már ki kellett pakolnom ingóságaimat, az új még nem volt beköltözhető állapotban. Átmenetileg egy garázsba zsúfoltam a holmimat, és egy-egy éjszakát ismerősöknél töltöttem, vigyázva arra, hogy senkinek se legyenek sokáig a terhére.

Munkanélküli lévén, borotvátlanul, pénz nélkül sétáltam Koreatown utcáin éjjel után is, talán provokáltam a sorsot, hogy végre történjék velem valami. Néhányan megpróbálták letarhálni, de amikor mondtam, hogy nincs pénzem, még meg is kínáltak a mindig barna zacskóban hordott üvegből. (Az utcán tilos alkoholt fogyasztani. Zacskó nélküli üveget látva beavatkozhat a rendőr. A zacskó megnézéséhez talán motozási engedélyt kell beszereznie.)

A költözés közben tönkrement a számítógépem hard-diszkje, így elveszett korábbi levelezésem nagy része. Úgy éreztem, az életem egy darabját vesztettem el.

Alkalmi munkákon tengődtem. Valakit pénzért elvittem Las Vegasba és a Grand Canyonhoz. Néha még programozói munka is akadt. Ujjgyakorlatnak, elhülyülés ellen jó volt, de több volt vele a költségem, mint a bevételem. Anyagi állapotom reménytelen volt, de nem tragikus. Még amerikai stílusban pazaroltam, például a régi lakásban hagytam egy másológépet, mert nehéz volt, és mert a javítására rá kellett volna szánni tíz órát. Talán meg is javítottam volna, de nem volt rá szükségem, és használt dolgot alig lehet eladni.

A tétlenség nem az én elemem. Be voltam sózva, mennem kellett. Néha kocsiba ültem, és hosszú utakra indultam. Új emberekkel akartam találkozni, új tájakat akartam látni. Az ismerősök intelmei és az ijesztő rendőri hírek ellenére nyakra-főre autóstoposokat vettem fel. Soha sem akartak kirabolni, megölni vagy megerőszkolni. Egy esetben volt rossz érzésem, de az ösztöneim alapján elkerültem a veszélyt. Az autópályán, már sötétedés után leállított egy házaspár három saját lábon járó kisgyerekekkel és egy karonülővel. A nővel beszéltem, aki elmondta, hogy lerobbant a kocsijuk, legalább a következő város első vendéglátó-ipari egységéig vigyem el őket. Egy megfogalmazatlan gyanú motoszkált bennem, és a férfit nem engedtem beszállni a kocsiba. Már kivettem az anyát és a gyerekeket az első étteremnél, amikor rájöttem, mi nem stimmelt. A stoppolás sivatagi helyszínének a közelében sem útkereszteződés, sem leállított kocsi nem volt.

A stopposok többségével érdekes beszélgetéseket folytattam. Még Németország egyesülése előtt felvettem egy nyugat-német turistát, aki arról beszélt, hogy az egyesülés a náciizmus újraedését fogja maga után vonni. A fasizmus parazsát a demokratikus múlttal nem rendelkező kelet-németek között vélte fölfedezni. Egy francia diákpár tánc- és zenetörténettel szórakoztatott egyszer ötszáz mérföldön keresztül. Máskor egy amerikai lányt vettem fel. Kérdezte, hol lakom. Mondtam, Los Angelesben, a Sunset Boulevard környéken.

– Én dolgoztam a Sunseten – mosolygott titokzatosan.

– Mit csináltál ott? – kérdeztem.

– *I sold my pussy*. A puncimat árultam.

A beszélgetés itt értetlenségbe torkollott, mert annak idején még nem ismertem ezt az angol szót, csak a *pussy cat*, azaz kiscica összetételben. Naivitásomra jellemző, hogy mindaddig macskakereskedésre gondoltam, amíg rá nem kérdezett, hogy én nem akarok-e *pussy*-t venni, baráti alapon számolná. Mondtam, hogy mutassa meg a kiscicát.

– Fizetés előtt sose szoktam megmutatni.

Leesett a tantusz, közöltem, hogy én még életemben nem fizettem nemi szolgáltatokért.

– Valóban? – csodálkozott a lány.

– Az a helyzet, hogy tizenkét évig nős voltam. Tulajdonképpen átalányt fizettem.

Reménytelen bolyongásaim egyikén végre feltűnt a fény az alagút végén. Egy utamon egy barátom bemutatott egy programozó cég tulajdonosának. A felvételi vizsgám ugyan nem sikerült valami fényesen, a matematikai tesztől eltekintve közepesen szerepeltem, de az állást megkaptam. Grand Junctionban, egy kolorádói kisvárosban.

Negyedik rész: Grand Junction

*And far and wide his name was known
He said there's no doubt about it
It was the myth of the fingerprints
That's why we must learn to live alone*
(Paul Simon)

*Közel s távol ismerték nevét,
Azt mondta, kétségtelen, hogy az
Ujjlenyomatok mítosza miatt
Kell megismernünk a magányt.*
(N. L.)

4.1.

Egy kolorádói kisvárosban kaptam programozói munkát. Kaliforniai fáradékonyságom egyszerre elszállt. Bérlakásom három percre volt az uszodától. Költözésem másnapján vettem egy uszodabérletet, éreztem, hogy tartozom valahova. A kétezer dollár feletti havi jövedelem adta biztonságérzet, a kristálytisza magaslati levegő, az egészséges életmód elsöpörte levertségemet. Reggel kilenctől délután ötig dolgoztam, utána enyém volt a világ; sportoltam, szórakoztam, társaságba jártam. Egyszer egy héten bevásároltam. Nem főztem, az apró lakás takarítása nem volt gond. A házban automata mosó- és szárítógép volt. Időmilliomos voltam. A napi hat-hét órás rövid alvások ellenére sem voltam fáradt. Egy Los Angeles-i látogatásom után egyhuzamban hazavezettem Grand Junctionba egy átbulizott éjszaka után. Nem beszélve az akaraterőről: nem álltam meg Las Vegasban játszani. A nyolcszáz mérföldes út kevesebb volt ugyan a Dubna-Budapest kétezer kétszáz kilométerénél, amit egyszer harminckét óra alatt tettem meg fogadásból, de akkor tíz évvel fiatalabb voltam.

Jé, azt írtam, hogy “haza”. Amíg Kaliforniát sohasem éreztem otthonomnak, Kolorádóban hamar hazára leltem.

Új főnököm megijedt, hogy egy héttel korábban költöztem a városba. Mondta, hogy nagyon gyenge volt a hónap, nem örülne annak, ha a tervezettnél előbb kezdenék. Megnyugtattam, hogy én is csak elsejétől szándékszem pénzért dolgozni, de azért be fogok járni hogy megismerjem a témát és az eszközöket. Ettől annyira megkönnyebbült, hogy költözési költségek fedezése címén adott ezer dollárt, és kötött számomra egy orvosi biztosítást.

A csekket mindjárt bevitettem a bankba, ahol egy igen elegáns és kedves lány szolgált ki. Megkérdeztem, nem akar-e feleségül jönni hozzám. Mielőtt válaszolt volna, hozzátettem:

– Ne sokat töprengjen, egy egyszerű nem is fel tud ma vidítani!

Ránézett a csekkre, és mosolyogva kimondta a boldogító nemet. A lányok általában barátságosabbak, közvetlenebbek, mint Los Angelesben, ahol a csinosabbja arra számít, hogy a filmszakmában találja meg párját és szerencséjét. Grand Junctionban még egy kétkezi programozó is embernek számít.

Szabad hetemet a város és környéke megismerésével töltöttem. Elmentem egy közeli farmra. A húszperces autótút dús legelők, zöldségföldek, igazi (lombját hullató, nem pálma-) fák között vezetett. A farmer elmondta, hogy ő is ért a komputerhez, a város főiskoláján órákat vett, és a pincéjében van is egy számítógép, amivel a könyvelését végzi. Megbarátkoztam a kutyájával és a lányával, utóbbival megbeszéltem, hogy tizenöt dollárért lovagolni tanít. Gyorsan megszerettem az itteni életet.

4.2.

Gyorsan megszerettem az itteni életet. A városban nincs légszennyezés, bűnözés, forgalmi dugó. Szeretek itt élni. Nem Amerikában, hanem Kolorádóban. Már sokan felfedezték, megírták, de én is azt szajkózom: az Amerikai Egyesült Államok, mint homogén egység nem létezik. Az USA bármelyik pontján ugyanolyan a MacDonalds gyorsbüfé, vagy a SHELL benzinkút, mindenütt az angol a hivatalos nyelv, a dollár a hivatalos pénz, de aki azt mondja, hogy az alaszka dollár ugyanannyit ér, mint az idahói, a bűnözés ugyanaz New Yorkban, mint Utahban, az idegeneket ugyanúgy fogadják be Texasban, mint Kaliforniában, az hazudik. Az egyik államban egy volt Ku Klux Klan főmágus eljuthat az elnökjelöltségig, a másikban a rádiómikrofonig sem. Az ország bizonyos részein egy gyorsajtásért a seriff a motorházra terít, hátratekeri karodat, megbilincsel, és a hétvégére dutyiba vág (mert a békebíró nem elérhető, pecázni ment), máshol ugyanazt a kihágást megúszod egy utólag fizetendő nyolcdolláros bírsággal.

Kolorádóban az ember lépten-nyomon bizalommal találkozik. Los Angelesben előre kell fizetni a benzinkútnál, itt utólag. Néha videofilmet béreltem. Egyszer otthon hagytam a levéltárcámat a videoklub-tagsággal, a személyazonosságot igazoló jogosítvánnyal és hitelkártyáimmal. A zsebeimből összekapartam kilencven cent aprópénzt. Bár a bemondott nevem után az eladó belenézett a komputerbe, és feltett egy keresztkérdést: 1049 Belfordon lakik?

– *Yes!* – találtam el a megfelelő választ. Vihettem a szalagot. Harmadik példa a bizalomra: Vaskos borítékot hozott a postás, hiányos bélyeggel ellátva. A levélszekrényben volt mellette egy üres boríték egy üzenettel, hogy hagyjam abban a portónak megfelelő pénzt. Nem ám a küldemény visszatartása és egy felszólítás, hogy ha át akarom venni a csomagot, jelenjek meg ekkor és ekkor a főpostán. Más. A telefonszámlán tételesen (kezdési időpont, időtartam, a hívott fél telefonszáma, a város neve, összeg) fel van sorolva az összes távolsági beszélgetés. (A helyiekre nincs időbeli korlátozás, értük állandó összegű átalányt fizetek.) Az augusztusi számlámon szerepelt egy jugoszláv szám. Fölhívom a telefontársaságot, még azt sem mondtam, hogy sohasem hívtam Jugoszláviát, csak azt, hogy az ország kódja hasonlít a magyaréhoz, biztosan mellétárcsáztam. (Félrekapcsolásra nem hivatkozhat az ember. Olyan nem fordul elő.) A kisasszony elnézést kért, mintha ő tehetne arról, hogy rossz lyukba dugtam az ujjam, és mondta, hogy ne fizessem ki azt a tételt, a számítógépben már módosította is a tartozásom összegét.

Azt hiszem, ezektől az apróságoktól válik az élet színvonalassá, és félek tőle, Magyarországon több generáció- és rendszerváltás sem hozna létre olyan világot, amelyben a hivatali alkalmazott vagy egy intézmény képviselője ne a kibaszósdiban élje ki hatalomvágyát, bosszulja meg személyes kudarcait vagy kielégületlenségét...

Egyik októberi vasárnap egy nagy mellű lánnyal kirándultam a hegyekbe. A magyar "kebelbarát" mintájára el akartam sütni azt a szóviccet, hogy *I'm your best friend* helyett *I'm your breasts' friend*-et mondok neki. Aztán letettem róla, annyira törekeny volt a kapcsolatunk. Bizalmaskodásunk odáig fajult, hogy nála aludtam minden éjszaka, amikor ő nem volt otthon, mert éjszakai műszakban dolgozott a kórházban. Ezt hívják itt *absolute safe sex*-nek, tökéletesen biztonságos nemi életnek. Az egész ott-alvósdit azért találta ki, hogy a kutyája lelkileg ne sérüljön, mert magára marad tizenkét órát. Ahogy ezeknek a háziállatoknak az életét elnézem, esz a sárga irigység. Ha még egyszer születek, kutya legyen Amerikában. Itt egy házi csörgőkígyónak is jobb dolga van, mint a magyarországi lakosság többségének. (Egy későbbi szomszédom hét láb – több mint két méter – hosszú óriáskígyót tartott. Öt éven aluli gyermekeit láttam a fűben hemperegni körülötte. A gazdájával találkoztam egy szabadtéri jazzkoncerten is. Nem a gyerekeit, kedvenc hullójét hozta ki a nyakában zenét hallgatni.)

A kiránduláson életemben először komoly légszomjamból támadt. Tudtam, hogy a magas hegyek meghódítóinak meg kell küzdeni az oxigénhiánnyal is, de nem gondoltam, hogy ez a probléma már kétezer méter körül jelentkezik. A városban már hozzászóltam, hogy az ételt a szokásosnál tovább

kell főzni, mert a víz forráspontja alacsonyabb; tapasztaltam, hogy a Los Angelesből hozott teniszlabdák nem működnek, mert nem magaslati légnyomásra gyártották őket, de az új volt, hogy egy nyugodt séta során egy enyhén emelkedő ösvényen hirtelen földre kényszerüljek, mert nem kapok levegőt. Ettől eltekintve csodálatos élményben volt részem. Látni a civilizáció által érintetlen természetet, a kristálytisza gleccsertavakat, az átlátszó vízben úszkáló halak tömkelegét. Tényleg, hogy kerültek ide fel a halak? Lehet, hogy mégis van Isten? Ismét egy kicsit a Paradicsomban éreztem magam.

4.3.

Ismét egy kicsit a Paradicsomban éreztem magam. Nem vagyok szélső-zöld, egyáltalán, én már nem hiszek semmilyen izmusban. (Ne címkézzon meg a nyájas olvasó; a nihilizmusban sem.) Biztosan nagyon rosszul érezném magam, ha három napnál tovább nélkülöznom kellene a melegvízes fürdőszoba áldásait, de van valami igazság abban, hogy a civilizáció ürügyén nagyon elcsesztük ezt a világot, miközben leigáztuk a természetet.

Tarával legközelebb a kősvatagban kirándultunk. Virág helyett kaktuszt és érdekes köveket szedtem, kergetőztem a kutyájával. Forró sivatagi kirándulásunk másnapján ki kellett ásnom a kocsimat a hó alól. Itt van a tél, és én itt vagyok a világ leghíresebb síterepeitől egy köpésre! Két óra alatt Aspenben lehetek, ahol Navratilova, Jack Nicholson, Arnold Schwarzenegger és más dúsgazdag híresség tart fenn házat, de egyszer-kétszer én is megengedhetem magamnak, hogy kifizessem az ötven dollár körüli napi felvonójegyet. Budapest-Bükk távolságra van tőlem a világ legnagyobb síparadicsoma, Vail, ahol évente másfél millió látogató fordul meg. A legközelebbi, Powderhorn, Normafányira van a lakásomtól, és ennek a teteje is eléri a tízezer láb magasságot, évente öt hónapon át síelhető. Éves bérletet váltottam, hogy ne a pillanatnyi anyagi helyzetem döntse el, hogy fölmehetnek-e száguldozni.

Lelki barátnőmnél töltött utolsó magányos – bocsánat, Szása kutya társaságában töltött – éjszakám során beleolvastam a házigazda egyik könyvébe. Írónője igen szellemes, ráérezett az amerikai konzervatívizmus bárgyúságára. Én is tapasztaltam, hogy a konzervatív politikusok többsége a bornírtságot vegyíti a lelkesítéssel. A demagóg meggyőzést veszélyesebb tömegpusztító fegyvernek tartom az atombombánál. Érveiket egyedi példákkal támasztják alá, amit mindenre és az ellenkezőjére is lehet találni.

Visszatérve a könyvre. Címe: *They use to call me Snow White... but I drifted*. Hófehérkének neveztek, de idő közben kifakultam. Két idézet:

“Az abortusz ellenzői többnyire azonosak a halálbüntetés visszaállításának híveivel. Horgászmentalitás. Az apraját visszadobni, a nagyokat megölni.”

“Az egyháziak azt mondják, a születés egy csoda. A pattogatott kukorica is egy csoda, ha nem tudod, hogy kell csinálni.”

Hogy megváltoztatja az ember gondolkodását, ha a szegénységből a középosztályba emelkedik! Baloldaliságom lanyhult, amióta látom, mit művelnek a szakszervezetek. A Union által fizetett kölykök ögyelegnek a legolcsóbb szupermarket bejárata előtt, nagy táblákkal: Ne vásároljatok Albertsonnál! Tisztességtelen az alkalmazottaival szemben. Az üzlet dolgozói táblákat tettek ki a kirakatba, hogy a tüntetéssel nem értenek egyet: *Thanks but no thanks*. Köszönjük, ebből nem kérünk. Megtudtam, hogy a játék arra megy ki, hogy az Albertsont belekényszerítsék egy szerződésbe, hogy csak szervezett munkásokat alkalmazhasson. A jelenlegi dolgozók boldogok a nyolctíz dolláros órabérükkel, magas a munkanélküliségi hányad, mindenki megbecsüli a *van-t a lehetnével* szemben. Ha a Union győz, egy részük, mint szervezett munkás harminc-negyven százalékkal magasabb bérért tovább dolgozhat, másik részüket szakszervezetiek váltanak fel. A harminc-negyven százalék extra jövedelem felét persze tagdíjként le kell adni, amin a szakszervezeti maffiavezérek osztoznak, illetve annak egy részét újabb bértüntetőkbe ruháznák be. Valójában új

munkahely nem képződik (eltekintve a fizetett tüntető fiatalokétól, akik csak azt tanulják meg, hogy a 4,25 dolláros minimális órabérért még dolgozni sem kell, elég egy táblával fel-alá sétálni). Ha győz a szakszervezet, az áruház a megnövekedett bérköltségek miatt emelni fogja az árait. A számlát végül is nekem, a vásárlónak nyújtják be. Akkor a játék folytatódik a következő legolcsóbb üzlethálózatokkal. A fogyasztók rosszul járnak, az alkalmazottak nagy átlagban ugyanott vannak, ahol voltak. A szakszervezet vezetői busás jövedelemhez jutnak, élvezve a *non-profit organization*, a nem haszonorientált szervezet számára nyújtott előnyöket is.

Érdeklődésem a politika iránt kissé csökkent, ahogy fokozatosan rájöttem, hogy valójában nem elvek, ideológiák és világnézetek harcolnak egymással, hanem csoportok és személyek. Az év utolsó hétvégén csak kibújt belőlem a homo politicus. Csupán a véletlen tartott vissza attól, hogy ne kerüljek bele a sűrűjébe. Crested Butte-ban ingyen síelést ígértek, de inkább a közeli Powderhornra mentem, ahová amúgy is bérletem volt. Mint utólag megtudtam, Crested Butte-ban volt David Duke, volt Ku Klux Klan főmágus, az elnökválasztás egyik önjelöltje. Kihasználta az ingyen síelést és a várható nagy tömeget. Utolsó beszédében elmondta, hogy már semmi köze a Ku Klux Klanhoz (nincs is, most neonáci). Elgondoltam, hogy ha ott lettem volna, talán megkockáztattam volna egy találkozást vele, aminek során a sítótom véletlenül a seggibe szaladt volna, és nagy zavaromban a száján húztam volna ki. A kolorádói törvények szerint mindenki a saját felelősségére síel. Aki csúszós terepre lép, azt baleset érheti.

Csökkent a nők egyenjogúsági mozgalma iránt érzett szimpátiám is. Kirándulótársam megveszekedett feminista. Beszédéből Márti mondatai köszöntek vissza. Pikírt megjegyzésemet, miszerint az amerikai férfiak érdemelnének egy kis egyenjogúságot, provokációnak vette. (Pedig annak szántam.) Az átlag háziasszony munkája alig több, mint a mirelit készlet behelyezése a mikrohullámú sütőbe. Gyerekekre a baby-sitter vigyáz, bevásárolni a férjek szoktak, mosogatni a mosogatógép, takarítani meg a mexikói bejárónő vagy senki. Ezzel szemben válás esetén legtöbb amerikai nő földönfutóvá teszi ex-férfjét. Magam is találkoztam egy utcalakó áldozattal Santa Monicán, akinek matematikából doktorátusa és valaha jól fizető állása volt. Kérdeztem tőle, hogy süllyedhetett le odáig, hogy a szeméből kaparja elő a visszaváltható üvegeket.

– Egyszerű – mondta – A válóperemmel egy időben vesztettem el az állásomat, üres kézzel kellett elhagynom a házat. Az asszony még a hitelfelvételemet is megghiúsította. Kocsi és telefon nélkül nem tudtam rendes álláshoz jutni, később lerongyolódtam, és már rendetlenhez sem. Adtam neki egy dollárt, még én is kerülhetek az ő helyébe.

4.4.

Adtam neki egy dollárt, még én is kerülhetek az ő helyébe. Az engem alkalmazó cég üzletmenete átmenetileg megtorpant. A vállalat többszázezer dolláros eszmei értéke ellenére készpénzhiánnyal küzdött. A dolgok belülről nézve jól mentek, de egy új programot bocsátottunk ki, a régi forgalmazása már leszálló ágban volt, az új még nem futott be, és a reklámkampány túl sok pénzt emésztett fel. A tulajdonos nem akart senkit elbocsátani, de azt ajánlotta, hogy napi négy órát dolgozzunk fél fizetésért egy-két hónapig. A többség elfogadta, én azzal az ellenjavaslattal álltam elő, hogy továbbra is teljes időben dolgozom, és majd utólag, egy-két hónap múlva fizessen ki a tulaj. Ezt az ajánlatot örömmel fogadta, sőt, a visszatartott fizetésemre 12 százalékos kamatot is ígért.

– Legrosszabb esetben később se lesz elég készpénze a cégnek, és akkor részvényekkel leszek kielégítve. – gondoltam. – Lehet, hogy a végén szelvényvagdosó kapitalista lesz belőlem Amerikában?

Borzasztó egészséges életet éltem. Legalább két órát sportoltam minden nap, télen, nyáron. Amíg meleg volt, teniszeztam, vízisieltem, windszörföltem, lovagoltam. Ősszel úsztam, súlyzóztam, kosaraztam. Rendszeresen jártam csoportos jógára. Télen pedig síeltem. És egész évben ingyen szívtam magamba a magaslati levegőt.

Itt – szemben Los Angelesszel – megengedhettem magamnak, hogy hangversenyre járjak. És persze moziba. Két nagy filmélményben volt részem. Egyik filmbe sem tömték a dollár-tízmilliókat, mint a tervezett kasszasikerű Schwarzenegger vagy Stallone filmekbe, de utóbbiak a látottak nyomában sincsenek. Amerikában állítólag napi három film készül, ebből átlagosan három elviselhetetlenül gyenge. A kivételesen jók közül kifogtam egy könnyűt. Címe: Mermaids (Sellők). Cher a főszereplője, olyan remekül játszik, mint amilyen jól énekelt tinédzser korunkban. És még mindig ugyanolyan gyönyörű nő. Hogy lehet, hogy csak én öregszem?

A másik film (Thelma & Louise) kicsit nehezebb műfajú, a Szelíd motorosok kategóriájából. Két nő száguldozik Amerikán keresztül, kényszerűségből embert ölnek, fegyveres rablást követnek el, benzinszállító teherautót robbantanak. A történet háttéréül új hazám gyönyörű tájai jelennek meg. Azok a sziklák nem műtermiek, bármennyire is hihetetlen a formájuk. Itt vannak Kolorádóban, Utahban, Arizonában. A film végén a nők belátják, hogy a férfitársadalom ítélete elől nem menekülhetnek, és a Grand Canyonba hajtanak. Nem a Kolorádó folyó mentén, hanem felülről. Szabadon haltak meg egy hosszú szabadesés után. A bemutató után hetekig lengették a zászlót a feministák.

A vallással szemben is enyhült a fenntartásom, amióta újra kosarazni kezdtem. Az engem befogadó csapat tagjai egy érdekes gyülekezethez tartoznak. Nem kötelezik el magukat egyetlen egyházhoz sem. A kereszt szimbólumot használják, kereszténynek tartják magukat, de Jézus személyéből kiindulva zsidó hagyományokra is hivatkoznak. Európában valószínűleg a keresztények és a zsidók egyaránt megköveznék őket. Az ezeryi amerikai egyházból számos indul ki Jézus emberi mivoltából, de a végén mindig csavarnak egyet a dolgon, és az iránta érzett határtalan szeretetükben bálvánnyá alacsonyítják le. Sporttársaim csavarásmentes, természetes logikájú hitrendszer követnek, a tolerancia, a szeretet és az öröm fontosságát hangsúlyozzák. Egyiküknek esküvője volt, engem is meghívtak a felszabadult hangulatú szertartásra. Az európai keresztény egyházaknak jellemző motívuma a félelem. A magyarban a mise neve Istentisztelet, az igazi hívő Istenfélő ember. Menj be egy gótikus templomba, nézz fel, és mindjárt látod, milyen szerencsétlenül kicsi vagy!

Házasságom előtti, csaknem négy évig tartó szerelmem, Kati szigorú katolikus nevelésben részesült. Félt a bátyjától, hogy kapcsolatunkat elárulja, a báty félt a szülőktől, mert nem szeretett templomba járni. A szülők attól féltek, hogy megint jönnek a templom emberei, és be akarják hajtani a beígért egyházi adót. Az egyházi emberek a papjuktól féltek, a pap a püspöktől, a püspök a pápától és mindenki az úristentől. Az efféle, hatalmi hierarchián alapuló vallás nehezen terjeszthető Amerikában. Félelmet nem vesz a polgár, és a hit ugyanúgy üzlet, mint bármi más, sőt, jobb. *Public*

relation and non-taxable cash-flow. Népszerűsítés és adómentes készpénzbevétel. Amikor erre rájöttem, élesnek hitt felfedezésemet büszkén osztottam meg egy barátommal, de neki annyira nyilvánvaló volt, hogy ő azon csodálkozott, hogy én min csodálkozom.

Az esküvői szertartás kötetlen és vidám volt, Isten és egymás iránti szeretet volt a fő motívum. A szónoklatokban semmi nem volt tabu. Őt kosárlabdás társam mondott beszédet, mint kiderült, négyük hivatásos pap, de egyikük sem viselt reverendát. A nem hivatásostól eltekintve mind szellemenesen beszélt, lazán viccelődtek a vőlegény kopasz fején, a menyasszony szégyenlősségén, a maguk és a hallgatóság alkalmi ruházatán (többségük farmerban, kockás ingben volt), majd a bigottságtól idegen módon arról szóltak, hogy a pár mindkét tagja volt már házas, de kapcsolataik nem feleltek meg számukra, és helyesen tovább léptek. Hogy valóban a Bibliából idézett, vagy nem, azt nem tudom, de egyikük a Szent Könyvet tartva olvasott fel egy mondatot: Ha szorít a cipő és nem rúgod le, akkor nem mártír vagy, hanem bolond. Egy medvetermetű prédikátor, a kosárcsapat sziklavédelme a többiek beszéde közben átvetett térdén írogatott szorgalmasan. Először azt hittem, hogy adóbevallási időszak lévén, az adóíveit tölti ki, de kiderült, hogy az ótestamentumból jegyzetelt. Néha hangosan beledörmögött egy *Oh, yes!*-t az előtte felszólalók beszédébe; a gyermekénekkar előadásába is be-besegített két oktávval lejjebb. A prédikátorok egyikéről tudtam, hogy korábban keményen kokainozott. Azóta megszeliődött, engem edzés után mindig megáldott; az esküvő óta tudom, hogy ehhez jogosítványa van. Egyszer mondtam neki, hogy az áldása nagyon jól esik, de az sem ártana, ha a kosarakat becsületes keresztényi módon kicsit pontosabban számolná. De ezerszer inkább megbocsátom neki, hogy a pontokkal csaljon, semmint a szeméit forgassa. Később a gyülekezet kiköltözött a sivatagba, a kosárlabdázásnak vége szakadt. Barátoktól kellett búcsúznom.

Beléptem viszont egy síklubba, és hirtelen ismét barátok között voltam. Megtaláltam azt a csoportot, amellyel közös az érdeklődési köröm, és amely feltétel nélkül befogad!

4.5.

Megtaláltam azt a csoportot, amellyel közös az érdeklődési köröm, és amely feltétel nélkül befogad! Mindjárt flörtölni kezdtem egy szőke világoskék szemű klubtársnómmal. Diane meglepően hasonlít Lady Di-re, a brit trónörökös később elvált feleségére. Egyetlen apró megjegyzéséből az egész életére tudtam következtetni. Amikor a síliftben ülve kérdezgetni kezdett, azt mondtam Diane-nak:

– Tudod mit? Nekem unalmas az életemről mesélni. Én már ismerem kívülről, belülről. Had mondjam el a te életedet.

Belement a játékba. Kisebb tévedésekkel részletesen leírtam családi körülményeit, házasságát, válásának okát, gondját a tinédzser fiával, kedvenc időtöltését, vágyait.

– Hihetetlen! Honnan ismeresz engem?

– Könnyű az embereket megismerni. Csak a szemükbe kell nézni.

Teljesen lenyűgöztem Diane-t. No annyira azért nem, hogy elfogadja meghívásomat a lakásomba. De csókkal búcsúzott, jelezve, hogy *option*, választási lehetőség maradok számára.

A lehetőségből sosem lett beteljesülés. Diane-t nagyon sokáig még telefonon sem tudtam elérni. Hosszú üzeneteket hagytam a masináján, de nem hívott vissza. Egyszer egy beszédsszimulátor programmal, brit akcentussal a következőt közöltem vele: *This is a computer message for Princess Diane. I'm sure you are going to be the Queen. One of your servants desires to help you to the Throne. However, do not forget Your Majesty, the time of colonies is over and if you treat your subjects like shit, they want to become free sooner or later! So, call back my master!* "Ez egy számítógépes üzenet Diana hercegnő számára. Bizonyos vagyok abban, hogy Te leszel a Királynő. Egy szolgád csak arra vágyik, hogy Téged a trónra segítsen. Mindazonáltal, ne felejtse el Felsőged, hogy a gyarmatok ideje lejárt, és ha az alattvalóidat szarba sem veszed, előbb-utóbb ők is fel

akarnak szabadulni. Úgy hogy hívd vissza gazdámat!"

Nem hívtott vissza.

A következő vasárnap reggel még fel sem kellett csatolnom a léceimet, és már kiszemeltem, kit fogok aznap boldogítani. Már a városban ráragadtam egy Chrysler Le Baronra, amit egy sídzseki nő vezetett az autópálya felé. Nem túl drága kocsi, de gazdája nyilván büszke amerikai, mert különben a hasonló árkategóriájú de megbízhatóbb Toyotát vagy Mazdát vette volna meg. A kocsi tavalyi évjáratú volt, tehát nagy valószínűséggel újonnan vette. Viszont részletre, amit abból következtettem, hogy a Chrysler tavaly igen kedvező hitelfeltételt ajánlott a vásárlóinak, és ez is közrejátszhatott a típusválasztásban. A Le Baron lehajtható vászontetős. Kaliforniában – érthetően – nagy divat, a Sziklás hegységben nem praktikus. Miközben erre gondoltam, épp a befagyott Kolorádó folyó fölött hajtottunk át. A kereszt szél biztosan átfúrta magát a vászontetőn. Ezt a típust a gépkocsi ügynökök olcsóbban kapják, és drágábban el tudják adni a könnyen befolyásolható, inkább az érzelmeikre, mint az értelmükre hallgató vevőknek. És ezzel majdnem mindent tudtam a nő jellegéről, jelleméről, anyagi helyzetéről és szokásairól. Biztos voltam benne, hogy Powderhornra tart. Sídzsekit nem viselnek csak úgy az emberek. (Rajtam kívül, persze. Kétszintes házra telik, télikabátra nem.) A síhely parkolójáig követtem, ott megdicsértem, hogy milyen jól vezet:

– Asszonyom, élvezet volt a kocsiját követnem.

A bevezető megvolt, bemutatkoztam az itteni etikett szerint. A kézfogás ritka, de semmi kivetnivaló nincs abban, ha a férfi vagy a fiatalabb nyújt előbb kezét. A *let me introduce* kifejezéssel utoljára a magyarországi angol nyelvkönyvekben találkoztam. Itt egyszerűbben csinálják:

– Én László vagyok. Hát magát hogy hívják?

Ha nem értenek egy nevet, rákérdeznek:

– Mondja még egyszer!

– Judy vagyok. Örülök, hogy megismertem.

Már terveztem, hogy Judynak is elmesélem az életét, mint Diane-nak, de kezdődő románcunk hamarabb félbe szakadt. Judynak pisilnie kellett, és ahelyett, hogy a női vécé előtt ácsorogjak, elmentem síelni. Legközelebb egy év múlva láttam, mint boldog arát.

A sípályáknak neveket adnak, ezeket kiírják, így – az európai gyakorlattól eltérően – a táblák többet árulnak el arról, hol vagyunk, mint a nehézségi fokokra utaló piros, kék, zöld, fekete jelzések. A szembetűnő nevek aztán emlékekhez, illúziókhöz is juttatják a fogyasztót. Néhány táblán múlik, és az az érzése az embernek, hogy a napi huszonöt dollárért sokkal többet kap, mint egy hideg, himbálózó széket, amely fölviszi egypárszor a hegytetőre. Az amerikai gazdaság egyik alapvető elve, hogy nem csak egy terméket vagy szolgáltatást kell eladni, hanem illúziót. A Coca Cola (szerintem) pocsk ital, nem is említhető a természetes gyümölcslevekkel egy lapon. Alapanyaga egészségtelen műanyag, íze csak a lehűtés és a széndioxid miatt élvezhető. Próbáld csak a lemeztelenített Colát megízlelni, megvárva, amíg felmelegszik, és kiszáll belőle a buborék. Materialista megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a hűtéssel és szénsavval elnyomjuk a bádogba zárt cukrozott kátrány ízét. Idealistaként másként fogalmazunk: Nem az elvont hő és a hozzáadott gáz vonzza a fogyasztók százmillióit, hanem az illúzió. A Colához a fiatalság, az energia, a kellemes élet eszméi társulnak. A világ a hőhalál felé tendál, de íme, egy dobozban ellenpéldát kaphatsz. Fél dollárért tiéd a tudomány meghazudtolása. A markodban tartasz egy adag túlnyomást érzékelhető hőhiánnyal párosítva. "Materialisták, humanisták, a képetekbe nevetünk!" – ahogyan egy magát műveltnek képzelő TV-evangélista üvöltötte egyszer huszonötmillió nézőnek. Ne várd meg az entrópia növekedését, idd ki gyorsan a csodát!

A tájékozódáshoz a betű- és számjelzések is megfelelnek. Amerikában sokhelyütt négyzethálószerűen azonosítják a földrajzi helyeket. Amikor lovagolni megyek az L-Road 2700-as tömbjéhez, a 30-as utca és J-Road sarkán tudom, hogy pont három mérföldet kell még vezetnem nyugatra, és kettőt délre, hogy célhoz érjek. A nevek és szavak valamihez kötődnek, ha a kötődés változik is kor és társadalmi csoportonként. Ha látjuk, halljuk a bányászót, az előttem járó magyar

generáció a széncsatára asszociál, az enyémnek már csak az úttörőmozgalomban megtanult "Jó szerencsét!" köszöntés jut eszébe, a minket követőknek pedig a Markos-Nádas viccponén ugrik be: "A fiúk a bányában dolgoznak."

Meditálok az itteni sípályák nevén. Egyik kedvencem, a Sweet Misery, szabadon "Édes keserv"-nek fordítanám. Meredek, de egyes szakaszaira felkúsznak a hóegyengető gépek, a lesiklásomat nem keserítik meg ott a huplik. Hála a mai technikának, a síelés már nem annyira erősport, mint régen. A műanyag talpú lécek nem rángatnak, csaknem maguktól fordulnak. Más a helyzet persze a hepehupás terepen, ahol semmilyen műszaki újítás sem tudja helyettesíteni a gyors leguggolásokhoz, felállásokhoz, forduláshoz szükséges combizmokat, térdízületeket. Másik kedvenc lesikló helyem az Equalizer, ami "Kiegyenlítő"-t jelent. A szónak itt, a Vadnyugaton külön íze van. A forgópisztolyt nevezték így, amely egyenlő esélyt adott Little Jimnek Big Joe-val szemben. Van egy másodlagos jelentése is: "Igazságosztó". Nincs mellébeszélés, aki nem tud síelni, azt az Equalizer megleckézteti. Harmadik kedvenc pályám a Hooker, ami többek közt "Örömlány"-t jelent. A pálya első pillantásra nehéznek tűnik, de könnyen meghódítható, és mindig ide térek vissza, amikor a nehezebbektől már remeg a lábam. Lesiklás közben szójátékot fabrikáltam a névből: *It's called hooker but who care.* (Lekurvázzák, de ki törődik vele.) Vannak aztán semmitmondó nevek, mint például a Bill's run de ez is része az amerikai kultúrá(latlanság)nak. Az elnevezés kétszeresen is jellegzetes. A névadó Bill eredetileg William volt, aki hatalmas összegeket fektetett be a terület kialakításába. Valószínűleg megtérült neki, hiszen az ingatlan mindig jó üzlet volt hosszú távon. William lehetett zseniális üzletember, a közönségnek Bill marad, ahogy az Egyesült Államok új elnöke is a Bill becenévre hallgat. A másik említendő momentum, hogy egyáltalán elneveznek róla egy pályát, csak mert ide investálta a pénzét. (A jelenségen akkor akadtam fenn először, amikor a számítástechnikai tankönyvem hosszabb szakaszt szentelt az IBM anyagi létrehozójának, mint a számítógépet feltaláló Neumann Jánosnak.)

A síklubból megismert legjobb barátomat is Billnek hívják. Velem egykorú, elvált, vietnami veterán. Magányos farkas. Szolgált Nyugat-Németországban is, európaiként is tud viselkedni, gondolkodni. Az amerikai értékrendből sok mindent megvet. Kicsit iszik, de nem kábítószerez. Sohasem volt hitelkártyája, még a házáat is készpénzre vette. Lenézi a szemforgatókat, a hazug politikusokat. A férfi-nő kapcsolatról olyan bölcsességeket tud mondani, amilyenhez hasonlókat csak Futó Péter barátomtól hallhattam Pesten. Hogy ismerheti ennyire a nemek harcát, amikor az utolsó tíz évben egyedül élt!? Vagy talán épp azért élt egyedül?

Bill meghívott a házába szilveszterezni, de előre figyelmeztetett, hogy vigyázzak, mert sok bolond nő lesz a bulin.

– Ott a helyem – mondtam.

4.6.

– Ott a helyem – mondtam.

A parti egy össznépi fürdőzésbe torkollott, kilencen beültünk a házigazda négyszemélyes jacuzzi-jába. A nagy tolongásban az ölembe került egy lány. Később Isten közénk állt, mert nem tudtam a megfelelő ájtatos szöveget előadni, amikor vallási témákat kezdett feszegetni.

Egy szombat este 9 után beállított Bill, hogy sok minden nyomja a szívét, beszélnie kell velem. Fáradt voltam, aznap síeltem, úsztam, már vacsoráztam is. Lelkileg felkészültem arra, hogy ágyba bújok, szokásom szerint bekapcsolom a televíziót némára, a CD-lejátszót hangosra, és mindkettőt hanyagolva beletemetkezem egy könyvbe. A késői látogatás szokatlan volt. Amerikában nem esnek be a barátok és ismerősök az ajtódon előzetes bejelentés nélkül. Mindenkinek van telefonja, még a legközvetlenebb kapcsolatok (szülő, szerető) tagjai is elvárják, hogy látogatás előtt odaszóljanak telefonon. Számomra meglepetésszerű volt Bill hivatlan megjelenése. Emlékeztetett a pesti, telefonmentes életemre, amikor a barátok összeruccanása spontán és váratlanul történt. Bill egy bárban akart velem beszélgetni. Marasztalásként megkínáltam egy kis magyar Unicummal, ez arra jó volt, hogy határozottabban kitarson szándékánál, nem lehetett rábeszélni, hogy inkább nálam dumáljunk.

Nem tudtam nemet mondani, belebújtam egy kockás ingbe és az elegáns fekete farmerembe, hogy a vidéknek megfelelő kimenő ruhában virítsak. Beszálltunk Bill 60-as évekbeli tizenkét hengeres országúti cirkálójába, és irány egy vadnyugati ivó.

A férfiak cowboy-kalapot és csizmát viseltek, és a nők öltözéke is a western hagyományokat követte: farmernadrág vagy -szoknya, a csizmák, mellénykék és dzsekik szintén *jeans* anyagból. Körülöttem széles derékszíjak, szalagok, rojtok, szakállak és kiszőkített hajak. A bár hátsó részéből biliárdgolyók koccanásai szűrődtek ki. Csak a revolvertokok hiányoztak a csípőkről ahhoz, hogy felhangozzák a filmrendező *lights... camera... action* parancsa. Az élő zenét két gitáros, egy bendzsós-hegedűs, egy dobos és egy billentyűs szolgáltatta. Néha a pódiumra perdült egy-egy férfi vagy nő a vendégek közül, és jól-rosszul előadott egy country-számot a zenekar támogatásával. A WC ajtókra a **COWBOYS** és **COWGIRLS** feliratok voltak erősítve. (Húsz évvel ezelőtt azt hittem, hogy ezt a szöviccet én találtam ki.) A férfi pisoir fölött egy tábla volt: *Please stand closer! It's not as long as you think.* "Kérem, álljon közelebb. Nem olyan hosszú az, amilyennek képzeled."

Bill lelki baja valószínűleg derékon alulról indult ki, mert amint meglátott két magányos nőt egy asztalnál, elfelejtette, hogy beszélgetni jöttünk. Mindjárt felkérte a kis szökét, aminek örültem, mert gyerekkorom óta megmagyarázhatatlan szorongást éreztem a szökéssel szemben. (Ehhez képest egész jól beválasztottam a világosszöke Kátival és sötétszöke Mártival. Talán szeretek félni.) Nekem maradt a magányos ücsörgés vagy a barna, zöld szemű magas nő. Az utóbbit választottam, amiből egy kezdetben igen kellemes kapcsolat kerekedett ki. Előre elnézést kértem, hogy nem ismerem a helyi táncokat, de végül is a rock and roll is western táncnak tekinthető, és rockizni tudok.

– *Where're you from?* Te honnan jöttél? – kérdezte.

– *How do you know I'm not a native American?* Honnan tudod, hogy nem tősgyökeres amerikai vagyok? – kérdeztem magyaros kiejtésemmel, hibás szóhasználattal. (*Native American*-nek az indiánokat nevezik.)

– Tisztára úgy beszélsz, mint Gábor Zsazsa.

Később Bill bevallotta, hogy neki is a barna tetszett, de túl jó nő volt ahhoz, hogy meg merje közelíteni. *Sorry, buddy, too late. You had the first choice.* Sajnálom, haver, már késő. Megvolt a választási lehetőség.

Így jöttem össze Marilynnel. Ő is az életemről kérdezgetett, főleg arra volt kíváncsi, hogyan ismertem meg a volt feleségemet. Elmeséltem:

Európa egyik legnagyobb tavánál, a Balatonon találkoztunk egy barátom nyaralójában. Tizedmagammal tolongtunk az egyszobás építményben. Péter kérdezte tőlem:

- Tetszik neked Márti?
- Igen, nagyon – mondtam.
- Akkor ne közelíts hozzá, és le fog támadni. Szabadelvű nő "*Women's Lib*"-éktől.

Nem támadott le. Tökéletes közömbösséget színlelve vadászatra indultunk a strandra. Fiúk lányokra, lányok fiúkra. A nyaraló kulcsa a lábtörlő alatt várt, azé volt a kégli, aki először fel tudta hozni prédáját. Szerencsés voltam, nekem sikerült. Órák múlva a szerelmi birkózástól fáradtan léptünk ki a nyaraló ajtaján strandon felszedett társnőmmel. Az egész csapat ott várakozott.

- Mi tartott ilyen sokáig? Nem ment a dolog?
- Nem ment? Hét numerát lenyomtunk!

(Az igazság az, hogy csak ötöt, de se előtte, se utána nem volt ilyen hosszú sorozatom.) Későbbi feleségem sohasem bocsátotta meg nekem ezt a délutánt. Nem féltékeny volt, hanem irigy:

– Hogy lehet, hogy azt a strand-kurvát hétszer egymás után megdugdád, velem meg három sem megy?

Befejeztem a történetet, kiittam a sörömet, Marilynre néztem. Ő csak ennyit mondott:

– *Let's go break your record!* Gyerünk, döntsük meg a csúcsondat!

Amíg a házához vezettem, ő mesélt. Szegény bányászcsalád utolsó született gyermeke. Apját már elvitte a szilikózis. Egyik bátyja nem tudta elviselni, hogy a 60-as évek hippie mozgalma letűnt; még évekig járta az országutakat gyönyörű Harley-Davidson motorján, szívta a füvet, és kereste a szabadságot. Miután tíz évig nem találta, öngyilkos lett. A bánya már csak csökkentett termeléssel működik, a többi báty a felszínen végez valami nem fehér- de nem is feketegalléros munkát. Valószínűleg néhány éven belül végleg elsorvad a szénbányászat, és átadja a helyét az aranybányának számító síturizmusnak, amely Kolorádó és Utah állam sok bányásztelepülését bekebelezte már.

Marilyn, a mintegy 180 centi magas, erős csontozatú de vékony arcú "kis hűg" is rebellis lélek. A szigorú mormon nevelés az ellenkezést váltotta ki belőle, és teljesen elfordult a vallástól. Az első adandó alkalommal, a középiskola után egy rossz házasságba menekült a nyomasztó családi körből. A házasság rabságából tizenöt év után tört ki. A volt férjjel állítólag nem lehetett kommunikálni. Mindenesetre a rövid kommunikációs korszakok gyümölcseként négy gyereke van, az elsőt tizennyolc évesen szülte, ez a fia most majdnem tizenkilenc, amiből éles logikámmal kikövetkeztettem, hogy a mama harminchét lehet. A másik három gyerekből kettő lány, szabadszájúak és borzasztó önállóak, mint legtöbb amerikai tinédzser. Akkor éppen Colorado Springsben voltak a mama kocsijával, és csak másnap jöttek haza. Mi Marilynrel végigsportoltuk és szerelmeskedtük a hétvégét. Az úri teniszezés és síelés helyett kirándultunk és tekéztünk. Ő pontosan játszott, néha egyetlen guritással leterítette az összes bábót. Engem nem kötött le túlzottan a tekézés, kolorádói tartózkodásom óta a teniszezés, vízisí, lovaglás és könnyűbúvárkodás után ez volt az ötödik új sportág, amibe belekezdtem. De nagyon jól éreztem magam vele, és rajta is látszott, hogy felszabadultan tudott nekem örülni. Szerelmeskedés közben jókat mulattunk, mert én, a nagyvárosi nevetségesen tapasztalatlanként viselkedtem. Marilynnek *water bed*-je, vízzel töltött ágya van, ami számomra teljesen új volt. Nem is tudtam a mozgásomat szinkronizálni az alattam hullámzó matrac ritmusával. Ügyetlenkedésem végén "partra" vonszoltam partneremet, hogy az ágy kerete töltsen be a hullámtörő szerepét, és csupán kettőnk saját-frekvenciájának összehangolásával kelljen törődnöm.

Marilyn hálószobájában is egy Esher-kép függött, mint az enyémben. Nem tudatosan választotta, nem is ismerte a művész nevét. Választékos szókinccsel, de hibás nyelvtannal beszélt, ízes déli tájszólásban. A *but*-ot bá-nak ejtette, *I say* helyett *I says*-t mondott. Nem sértődött meg, amikor felvilágosítottam a dupla tagadás (*I don't see nothing*) helytelenségéről. Sok dologban egyezett a felfogásunk, ízlésünk, mégsem tudtam igazán szerelembe esni vele. Számomra túl amerikai, férfiasan magabiztos és ellenkezést nem tűrően határozott volt. Négykerék-meghajtású, többszáz lóerős teherautóval járt. Simán el tudtam volna képzelni egy rodeón, ahol egy betörtlen lovat

engedelmességre és megadásra kényszerít. Jó volt vele lenni, keménysége biztonságérzetet adott nekem, a békés természetű gyáva zsidónak, aki a rodeót csak a kerítés mellől meri figyelni. Ennek ellenére elhatároztam, hogy azonnal otthagynom, amint észreveszem, hogy uralkodni próbál rajtam.

Vasárnap délután azt ajánlottam, hogy lepjük meg a gyerekeket egy magyar étellel. Dicsekvés nélkül mondhatom, hogy remek rakottkrumplit állítottam össze. A két csirke berohant, a mamának egymás szavába vágva elmesélték, kinek melyik fiú tetszett, beletúrtak a sütőből éppen kivett rakottkrumplibba, majd kiszaladtak az utcára, és behozták a kocsiban egy napja rohadó, a Taco Bell gyorsbűfében vett ételt, és azt ették meg vacsorára. Az egyik lány még a paradicsomdarabokat is kipiszkálta az ételből, nehogy véletlenül egészséges táplálékot vegyen magához. A paradicsomot a tartósítószerrel és egyéb műanyaggal telített catchup-pal cserélte fel. A legkisebb, a fiúgyermek is pimaszul viselkedett, de az ő szívébe beloptam magam azzal, hogy a mamánál hagytam az egyik számítógépet, hogy tanulja meg a használatát.

Marilynnel való ismeretségem óta hirtelen érdekes lettem más nők szemében. Mintha megérezték volna rajtam a nőstényszagot. Soha sem fogom megérteni az ellenkező nemet. (Igaz, még csak harminc éve próbálok.) Egyrészt a hűséges párt keresik, másrészt viszont akkor válik a férfi érdekessé számukra, amikor másé. Diane-nel síeltem a következő hétvégén, sokkal közvetlenebb volt, mint korábban. A liften hozzám bújít, dorombolt. Mondtam neki, hogy sajnálom, éppen foglalt vagyok, és már kinőttem a poligám életmódból. Elmeséltem neki egy héttel korábbi hódítási sikeremet vízágyas kudarcokkal együtt.

– *Oh, I haven't had sex in the last six months!* Nekem nem volt nemi kapcsolatom az utolsó fél évben! – sóhajtott fel Diane.

– *You should have told it earlier. I was ready, but you were not, were you.* Korábban kellett volna mondanod. Akkor én benne lettem volna, csak te nem – mondtam Diane-nak.

4.7.

– Korábban kellett volna mondanod. Akkor én benne lettem volna, csak te nem. – mondtam Diane-nek.

A síklub tevékenységi köre sokkal szélesebb, mint a szűken vett téli sportok. Mindennel foglalkoznak, ami veszélyes. Tizennégyezer láb magas csúcsokra, mély barlangokba másznak. A vad sportok közül a *rafting*-ot kedveltem meg leginkább. Magyarul csurgó túrának neveznék, de nem sokban hasonlít az otthon szokásos hosszútávú evezős utakhoz, ahol az ember beül a kielboatba aztán ha evez, ha nem, négy nap múlva befejezi a túrát Szegeden vagy Mohácsnál, a hordozó folyótól függően. A *rafting*-ot ugyan szélesebb hajón, pontosabban gumitutajon úzik, de rohanó hegyi folyókon, zuhatagokon, sziklák között. Egy ember evez, inkább csak kormányoz, hogy a kiálló sziklákat elkerülje, és a hajót az áramlathoz képest megfelelő irányban tartsa. A mancsaft többnyire a vizet meri vagy szivattyúzza, az igazán rohanó szakaszokon pedig csak kapaszkodik, és a bukdácsoló csónakban igyekszik mindig a magas oldalra átlendülni, mielőtt a következő hullám átbillentí a tutaj felágaskodó felét. A cuccokat többszörösen le kell kötni, hálóval a hajótestre szorítani; ruhanemű, sátor, hálósák, élelmiszer csak vízhatlan zsákokban éli túl az utat. Az úszómellény kötelező, mert a vízbe eső a nagy kavargásban azt sem tudja, merre van felfelé. Néhányan – különösen a kajakosok – bukósisakot is viselnek.

Túlzás nélkül mondhatom, hogy életem legnagyobb élménye volt ez az ötnapos rafting-túra. Pedig nagyon rosszul indult. A csapat három gumitutajból, hat kajakból és 16 emberből állt. A találkozót tíz órára beszéltük meg, de a négykerék-meghajtásos terepjárókba való bepakolás és a társaság összeszedése kettőkor fejeződött be. Aztán még beiktattunk a kétszáz mérföldre becsült autózásba egy kerülőt, mert egyik társunkat egy távoli tanyán kellett felvennünk. Fiatal, kifejezetten csinos nő, egyedül, illetve három kiskorú gyermekével él. Már a kocsiban ülve mintegy negyed órát mesélte életkörülményeit, a folyó víz hiányát, a maga által termelt elektromos árammal való

bajlódást. Már épp sajnálni kezdem szegényt, mondtam neki viccesen, hogy viszont övé a világ, ameddig a szeme ellát.

– Igen, épp idáig tart a telkem – mondta mintegy öt kilométerrel a házától – Ezen a hegygerincen túl már a szomszéd földje kezdődik.

A csapatban a leghobósabb fiatal is gazdagabb mint én. Steve nevű haverom, a harmincas éveit épp csak kóstolmányos szakállas kölyök arról beszélt, hogy majdnem megvett egy üzletet egymillió dollárért, de az eladó nem tudta vagy akarta bemutatni az utolsó év készpénz forgalmát napra lebontva (csak sikerült lefordítanom a *daily cash-flow sheets* kifejezést!), így Steve visszalépett. Nem is a pénzt irigylem, hanem hogy majdnem minden nőt elhódított előlem. Diane még mindig hozzá szeretne visszamenni, és új tenisz partneremmel, Claudiával is olyan szerelmesek voltak, hogy a túrát kéz a kézben kajakozták végig. Steve szerette volna, ha Diane-t lekötöm, Marilynés korszakom előtt és után én is örömmel jártam volna a negyvenévesen is kislányos, sportos nővel, de hármon áll a vásár. Lehet, hogy mégsem az intelligencia a döntő, hanem hogy hány számjegyű a bankszámlád egyenlege? Az egészből igazán az zavart, hogy Claudia már teniszezni sem akart velem, mert mit gondol Steve. Pedig nagyon szórakoztató partner volt. Egy-egy cseles visszaütésemre hanyatt vágta magát a pályán, és a hasát fogva, hemperegve kacagott.

Az út elejét Steve Volkswagen mikrobuszában tettük meg. Bemutatkozom a mellettem ülő férfinak, röviden elmondom, ki vagyok. Ő Larry (az emberek általában a keresztnévüket adják meg, csak közvetlenebb kapcsolatban találkozol valakinek a családi nevével), szintén programozó. A fene egye meg – gondolom magamban – kezdhetem az udvariaskodó szakmai beszélgetést, hátha jó benyomást keltek, és a legközelebbi munkájába bevesz. Rühellem az amerikai életnek ezt a részét. Az állások, megbízások a golfpályákon és egyéb, a szabadidő eltöltésére szolgáló helyeken, nyájasnyálás beszélgetések során dőlnek el, nem az irodákban. Borzasztó rossz *socializer* vagyok, sokat szenvedtem ebben a nem rám szabott szerepben, minden eredmény nélkül. Két perc után elfárad a képem a kötelező mosolygástól, és a kisördög azt súgja: Mondd a beszélgető partnerednek, hogy valami mászik az ingén, és amikor lenéz, pöcköld fel az orrát! (Haha, ez az igazi szórakozás, nem a hülye szövegedet hallgatni arról, hogy mennyit kerestél, mert ilyen-olyan *mutual bond*-ba fektetted a pénzed!) Elhatároztam, hogy nem áldozom fel az egyéniségemet és a szabadidőmet egy munkaszerzés halvány reményéért.

A pöckölés ideje hamarabb jött el, mint gondoltam.

4.8.

A pöckölés ideje hamarabb jött el, mint gondoltam. Larry kemény dohányos, fél órai fészkelődés után rákérdezett:

– Nem zavar, ha dohányzom?

– Nem zavar, ha fíngok? – kontráztam.

– Tetszik nekem a fickó stílusa! – váltott természetesbe Larry hangja. A barátságunk a túra teljes idejéig kitartott. Szakmai, üzleti kapcsolatba ugyan nem kerültünk, de segítségével aznap éjszaka olyan szituációba keveredtem két nővel, amilyen a legfantáziadúsabb álmaimban sem jutott volna eszembe.

Visszatérve az autózásra, egy idő után letértünk az aszfaltútról, a "vidéki kislány" tudott egy átvágást, amire elvileg csak *four-wheeler*-ek, négykerék-meghajtásúak hajthatnak rá, és sziklás földutakon, függőhídon vezetett, de ötven mérföldet spóroltunk. (Más kérdés, hogy a mikrobuszt úgy megkínóztuk, hogy visszafelé nem bírta el az utasokat és a terhet, és a három másik kocsu ülésein, platóin kellett csomagjainknak helyet találni és összezsúfolódnunk. Végül is nem ragadtunk le, de szegény jármű megérett a generál-javításra. Nem számít, telik rá Steve milliójából, amit nem investált az üzletbe.)

Estére megérkeztünk első táborhelyünkre, Gates of Lodore-ba. A hely nevét franciásan, lá dór-ként ejtik, mintha *la d'ore*-nak lenne írva. Aznap viszonylag korán lefeküdtem, mert elvállaltam, hogy hajnalban levezetem az egyik járművet a túra végpontjához. Hosszú útnak ígérkezett, a térkép szerint az utak nagy ívben kikerülték a folyót és az általa átvágott hegyeket. Kora hajnalban kávéval és péksüteménnyel ébresztettek. A másik három önkéntes sofőr már útra készen állt. Nekem egy nagy testű truck-ot osztottak ki egy utánfutóval, ami a keskeny hegyi úton néha a hegyoldalra kúszott, néha a szakadék szélén pattogott mögöttem két keréken. A legnehezebbje mégis a Volkswagen vezetőjének jutott, mert az út során a mikrobuszt sorra hagyták el a lóerői. Sietnünk kellett, mert egy repülőt kellett elérünk ahhoz, hogy visszakerüljünk Lodore-i indulási táborunkba. Egy helyen mégis lelassított a konvoj. Több tucat őz tűnt fel, a gépkocsik zajára megzavarodott állatok sokáig előttünk, az úttal párhuzamosan rohantak, sebességmérőm szerint óránként körülbelül harminc mérfölddel. Egy-két percig úri kíséretet és fenséges látványt biztosítottak a hajnali konvoj vezetőinek. Nem tudom, mennyire ragadta meg az élmény a másik három sofőrt, de én, aki Budapesten nőttem fel, és utolsó három évemet a Los Angeles-i zsúfolt kietlenségben töltöttem, úgy éreztem magam, mintha egy mesefilm kellős közepébe csöppentem volna. Ennyi vadon élő állatot összesen nem láttam életemben, nem hogy együtt. És a film forgatása még négy napig kísért. Szinte karnyújtásnyira kerültem egyszer egy szarvashoz, máskor a fölöttem ágaskodó sziklafalon szirti kecskék álltak. Sok olyan állatot láthattam közlrol, amelyeket csak szótárral tudnék magyarul azonosítani, hiszen nevük és lényük sohasem jött össze magyarországi életem során. Kolorádói barátaim mutogattak a tudatlan városinak:

– Nézd, ott egy *beaver* (hód?), amott egy *blue heron* (kék kócsag?). Itt a *mountain lion* (puma?) az egyetlen ragadozó, de ebben a kanyonban még nem támadott meg embert.

Ez megnyugtató, mert éjszakáimat a szabad ég alatt töltöttem. Lélegzetvisszafojtva csodáltam, hogy mennyire élő, mozgó a környezetem. A városi fények hiányában, a kanyon sziklafalai között felnézve kiderült, hogy sokkal több csillag van az égen, mint amennyit korábban láttam, és szinte minden perc megajándékoz egy hullócsillaggal, ha nagyon figyel az ember. Egyszer ijesztett meg a körülvevő természet, de akkor nagyon. Egy kígyó tekergett a fatörzs alá, amelyen ültem. Egy kaliforniai aranyásó kirándulásom során láttam már csörgőkígyót, annak tűnt a mintázata alapján.

– Nyugi, nem csörgőkígyó, csak hasonlít rá – nyugtatott meg egy társam, és hogy bizonyítsa állítását, a csúszó-mászót kikandikáló farkánál fogva kihúzta a rönk alól.

– Elhiszem – húzódtam hátra, elfeledve vágyamat, hogy a természet minden teremtményét közlrol megismerjem.

Két óra késéssel tettük le a kocsikat a kanyon aljánál, Dinosaurban. A hely az ott talált őslénycsontokról kapta a nevét. Amerikában nagy dinoszaurusz kultusz dívik. Az ország története olyan kurta, hogy egy ötvenéves épületet már műemléknek nyilvánítanak, egy harmincéves használati tárgy már antik, és egy hatvanas évekbeli autó *collectible item*, gyűjtendő különlegesség. Hát hogyne lennének büszkéek a talált őslényeikre. A franciáknak csak ezeréves a Párizsuk, a görögöknek kétezre évesek a templomoszlopaik, az egyiptomiak csupán háromezer éves piramisokkal dicsekedhetnek, de mi a dinoszauruszaink korát millió években számoljuk!

Egy dzsip elvitt a folyóparti parkolótól a repülőtérre, ahol egy gumicsizmás, baseball sapkás paraszt bácsi fogadott.

– Mindjárt megvagyok – mondta, és kézi hajtású csavarhúzója segítségével néhány oldallemezzel befedte egypropelleres gépének motorját. (Én a számítógép szereléséhez is motoros csavarhúzót használok.) A repülő kisebb volt az általam vezetett *four-wheeler*-nél. Hogy fogunk ebbe öten elférni? – méregettük nem kis kétkedéssel. Farmer John elintézte. Csekély csomagunkat betuszkolta a gép farkába, elébe ültette a csapat legkisebb tagját, majd sorban, nagyság szerint beültetett mindenkit. Nekem a jobb első, segédpilótai ülés jutott. A repülés ideje alatt ott mozgott az ölemben a második botkormány, talpaim előtti pedálok pedig követték a pilóta lábmozgását.

– *Shot la door!* Csapd be l' ajtót! – sütötte el a bácsi a szóviccét vagy ötezredszer, és már a kifutópályán voltunk. János gazdát jó kedvében találta a nap, nem takarékoskodott a kerozinnal. A legrövidebb út helyett végigvitt minket a kanyargó folyó fölött, néha egy-egy sziklaél fölé kormányzott, a behúzhatatlan kerekek szinte érintették a szirtet, majd könnyed bukórepüléssel ismét a folyó fölött szálltunk. Inkább egy griffmadár szárnyai közt éreztem magam semmint repülőgépen. A Green River főntről könnyű terepnek, veszélytelen kis pataknek és – nevéhez illően – zöldnek tűnt.

Közeledett a leszállás ideje, már láttuk a táborhelyet, a gép csak ereszkedett, ereszkedett, de repülőtérnek nyoma sem volt. Egyszer csak egy földút fölött voltunk, a pilóta körülnézett, majd letette gépét, és párszáz méteres göröngyös, rázkódó gurulás után megállt. Kiszálltunk, egy búcsúfényképet csináltattunk az öreggel, amint a négy hős repülő a csotrogány gép oldalát támasztja, majd sietve indultunk lefelé a leszállópályának kinevezett úton. A déli nap támadásba lendült, a többiek csak ránk vártak a forróságban, hogy a tutajokat elköthessék, és a folyó hidegjevel és a hűtőládákban tartott sörökkel enyhítsék melegüket. Néhány perccel a landolásunk után egy turistabusz jelent meg mögöttünk, a korábban leszállópályának használt úton. Lestopoltuk, és hamarosan elértük a már vízre tett hajókat. A kajakos társak a homokos parton beültek hajóikba, még a szárazon felvették bukósisakjaikat, vízzáró szoknyáikat ráhúzták kajakjuk keretére, hogy nagyobb hullámverés vagy borulás esetén se teljen meg vízzel a hajó, majd így, hajójukkal eggyé válva, a szárazon esetlen fókához hasonlóan kotorták magukat a partról a folyóba. Vízen voltunk.

4.9.

Vízen voltunk. Távolodtunk a civilizációval összekötő földúttól, de azt hiszem, egyikünknek sem jutott akkor eszébe, hogy MacDonaldrsra, televízióra, üzenetrögzítőre, ébresztőóra vagy más civilizációs ártalomra vágyik.

– Hogy lehet valakit kórházba juttatni, ha súlyos baja esik? – kérdeztem Bill barátomat.

– Sehogy – volt az egyszerű válasz. – *But, there are a doctor and four nurses in the group by purpose.* De nem véletlen, hogy a csapatban egy orvos és négy ápoló van. – (Azért nem fordítom a *nurse* szót ápolónőnek, mert maga Bill is nőrsz.) – Ha egy rafting-túrán ügyvéd is részt vesz, az csak azért van, hogy végszükség esetén ne legyen kérdés, kit eszünk meg először.

– Én mivel lehetek a társaság hasznára? – kérdezem Billt – Nem sűrűn kell egy gumitutajon számítógépet programozni vagy javítani.

– Nyugi, neked is meglesz a funkciód.

Kikötés után megkaptam a rám szabott feladatot, hozzá egy eszközt. A neve *groover*, tábori

vécének nevezném. Egy lőszer ládához hasonló fémdoboz, nejlonzacskóval bélelve, hermetikusan lezárható tetővel, mellé egy ülőkarima. Ezt kellett este felállítanom, majd reggel, harsány *Last call for the groover* kiáltás után összepakolnom. A készlethez tartozott a *teepee*, ami ebben a környezetben nem indián sátrat, hanem *toilet paper*-t jelent; egy kanna klóros víz kézfertőtlenítéshez, egy zacskó fertőtlenítő-szagtelenítő szer, amit mindenkinek illett maga után a *groover*-be hinteni, valamint a nejlonzacskók és az azokat lezáró előregyártott szalagok. Az amerikai turista - legalább is a magára adó - pontosan úgy hagyja ott a táborhelyet, ahogyan elfoglalta. Nem tojik a bokor alá, nem dobálja szét a szemetet, nem készít nyársat vagy sátorrudat faágból, de még rőzsét sem szed legtöbb helyen. Ahogy csökken az élelem az út során, úgy nő a szemeteszsákok száma, de az utolsó gyufaszálig mindent magukkal visznek. A környezet a viszonylagos nagy forgalom ellenére is érintetlen marad. Az út végén aztán külön-külön konténerbe kerül az üveg, a sörös bádóg, az emberi fekáliát tartalmazó zsákok és az egyéb hulladék. Az amerikai szélsőségesen individualista lény, de a csoportos túra nem tűr egyéni allűröket. Egy pisilésért nem köt ki a tutaj. Ereszkedj derékig a vízbe, és intézd el a dolgod. Ha a tutaj viszi a kétszemélyes sátradat, nem mondhatod, hogy te egyedül szeretnél benne aludni. Alhatsz egyedül, de akkor ne terheld dupla sátorral a közöst, és éjszaka tiéd az egész égbolt. A sok kis egyéni ételkészítés túl sok idővel, szeméttel, járulékos felszereléssel járna. Nem lehetsz éhes két étkezés között, legalább is nem várhatod el, hogy miattad kibontsák a lekötözött csomagot, vagy kikössenek. Nassolni, inni lehet egyénileg, de a főétkezések kommunisztikusan zajlanak. A tapasztalt vezető tudja, hogy tíz főnek hány gáztűzhely, palack, hűtőláda, kávéfőző edény, tábori véce kell. A kinevezett szakácsok felelősek azért, hogy az adott étkezéskor mindenki jól lakjon, de ne képződjenek túl sok maradék. A racionalizmusba azért keveredik az amerikai pazarló szellem. Az étel jelentős részét így is majdnem mindig a szemetes zsákok nyelik el. Hiába szeretnél vacsoraidőben a déli finomságból enni, a maradékot már nem találod az ételes zsákban vagy a hűtőládjában. Ha a kompótos bádógból kiették a gyümölcsöt, a megmaradt gyümölcslé a szemetes zsákba kerül. Gyümölcslének ott van a narancs dzsusz. Gallonos műanyag palackban, mindenki számára egységesen és elérhető módon. Vacsorára azt eszed, amit a vacsorafelelős készít. Ezzel együtt egy pillanatig nem éreztem, hogy a közösség érdekében le kellene mondanom az egyéni szabadságomról, ízlésemről vagy szokásaimról. Aki így érzi, azt soha többé nem viszik túrázni. Magánutakra nem hívják a tutajtulajdonosok, fizetőutak végén a vezető félrevonja a kollektív életbe be nem illeszkedőt, megköszöni a napi mintegy százdolláros befizetést majd udvariasan megkéri, hogy többször ne jelentkezzen ilyen útra.

Esténként elszabadulhattak az egyéni vágyak. Körbejártak az üvegek, a magyar pálinkánál lényegesebb gyengébb, de ravaszabb italokkal. A gátlások felszabadultak, a gondolatok elszabadultak, és hol intellektuális társasjátékokkal, hol mulatozással zártuk a napot. Másnap reggel senki nem emlékezett semmire, illetve nem illett emlékezni. *What goes on the river stays on the river*. Mindent, amit a folyami túrán művelsz, elvisz a víz. A vicc-csináló üzletember reggelre megkomolyodik, a lerészegedett orvos kijózanodik, és a belemenős ápolónő szolid lesz, és újra ártatlan.

4.10.

A vicc-csináló üzletember reggelre megkomolyodik, a lerészegedett orvos kijózanodik, és a belemenős ápolónő szolid lesz, és újra ártatlan.

A második nap az egyik kajajos könyöksérülést szenvedett, és átadta nekem a hajóját. Egy lassúfolyású kiszélesedésnél gyakoroltam az eszkimó-fordulást, azaz hogyan kell a felborult hajót visszafordítani anélkül, hogy kiszállnék belőle. Az oktatóm az Alice Csodaországban tükörhasonlatával próbált rávezetni arra, hogy amikor fejjel lefelé lógok a víz alatt, akkor úgy kell a lapáttal dolgoznom, mintha a tükör másik oldalán élnék. A kép irodalmilag megfogó és szemléletes volt, de a gyakorlatban nem vált be. Egy örvényes részen szándékom ellenére víz alá kerültem, örültem,

hogy letéptem a vízzáró szoknyát a peremről, és kiszabadítottam magam. A zubogó alatt egy nyugodtabb szakaszon kiúsztam, magam után húzva a hajót és az evezőt. A többi kajajos megdicsért, hogy milyen jól végeztem első “éles” borulási gyakorlatomat. Én nem voltam annyira meglepődve magammal.

– Legalább egyszer megpróbálhattam volna visszafordítani magam, de becsináltam.

– Elsőnek nem volt rossz – mondták.

– Számomra ez a borulás volt az első és utolsó.

– Szó sem lehet róla! Most azonnal vissza kell ülnöd, különben főbiád lesz!

Nekik is igazuk lett, nekem is. Visszaültem, de számomra tényleg ez a borulás volt az utolsó. Az elkövetkező *rapid*-okat, zubogókat a lehető legnagyobb elővigyázattal vettem, körülöttem borultak a profik (persze ők vissza is tudták fordítani magukat), de én szárazon megúsztam a nap hátralevő részét.

A Green River ezen szakaszának nagy része magas sziklák között halad. A függőleges, néhol homorú falak szinte befedik a folyót. A táborhelyet már esti szürkület lepte, a keleti fal peremét még mindig sütötte a nap. Bill felnézett, elkapta a gondolatomat, mintha nem is telt volna el egy nap az előző beszélgetésünk óta.

– Azért ha nagyon muszáj, egy helikopter le tudna ide ereszkedni. – Ő tudja, megjárta Vietnámot.

– Nem furcsa, hogy együtt ülsz a folyóparton valakivel, aki a háborútok idején vért adott a Viet Kongoknak? Nem valószínű, hogy a Magyarországtól kapott vér döntő volt, de végül is legyőztek titeket.

– De jól jönne most Vietnámnak, ha akkor mi győzünk – válaszol – Egyébként mi nem veszítettünk, hanem jobban akartuk a békét, mint ők, ezért abbahagytuk a harcot. *A Kaukázusi krétakör*. A valódi anya elengedte a gyerek kezét, hogy az szét ne szakadjon. A háború kimenete nem katonai vagy technikai erőviszonyokon múlt, hanem érzelmi, gazdasági és politikai döntés eredménye volt.

– Ne mondd már, hogy a nagy humanizmusotok készítetett arra, hogy feladjátok Dél-Vietnámot!

– A háború befejezésének a fő oka – az ország közvéleményének változása mellett – az volt, hogy ki lett számolva, mennyit ér a kormánynak anyagilag, erkölcsileg, ha nem az oroszok, hanem mi vagyunk ott (mint látjuk, ma már nincs is jelentősége) és hogy mennyit ér egy amerikai élete.

– Szerinted egy amerikai többet ér, mint egy másik nemzetiségbeli ember?

– Nem kétséges! – válaszol meglepően a demokrata érzelmű Bill. – De ezt ne az én véleményemnek, hanem a világ által elfogadott árfolyamnak vedd. Ha a belföldi értékedre vagy kíváncsi, oszd el a megbiztosításod díját annak az esélyével, hogy a biztosító társaság megtéríti a kórházi költségeidet, és mindjárt kiderül, hogy milliókat érsz. Külkapcsolatbeli értékünk még magasabb, mint a belföldi. Gondolj bele, hány milliárd dollárt költ a kormány arra, hogy néhány amerikai túszt kiszabadítson. Az emberek nem egyenlő értékűek. A palesztinok is elfogadták, sőt, követelték, hogy egy izraeli hadifogolyért egy tucatot kapjanak cserébe, holott ez megalázó volt számukra, és nekik kellett volna öntudatosan javasolni az egy-az-egyhez átváltást. A vietnami dzsungelben persze nullának éreztem magam akkor is, amikor milliárdos haditechnika próbálta megkönnyíteni az életemet. Nem tudom. Néha úgy érzem, minden áron a mi javunkra kellett volna lezárni Vietnámot, néha meg, hogy belenyomnám a szarba az összes politikus fejét, aki háborúba küldött engem, társaimat meg harcoló feleimet. Az egésznek nem volt semmi értelme. Nézd inkább, hogyan ereszkednek le a szirti kecskék a vízhez szemben a sziklafalon! Ebben nincs bűdös politika...

Ötödik rész: Még mindig Grand Junction

*Home where my thought's escaping,
Home where my music's playing,
Home where my love lies waiting
Silently for me.*

(Paul Simon)

*Otthon, ahová gondolataim szállnak,
Otthon, ahol az én zeném szól,
Otthon, ahol a szerelmem vár
Csöndesen*

(N. L.)

5.1.

Ebben nincs büdös politika... Kiegyensúlyozott voltam. Négy év után jutottam el oda, amit mindenki mondogatott, és senkinek sem hittem el: “Nem leszel boldog, de annyira azért nem lesz rossz, hogy visszamenj Magyarországra”. Éveket tölteni az Egyesült Államokban olyan, mint megízlelni a tiltott gyümölcsöt. Büntudatot kelthet, de túl csábító ahhoz, hogy az ember lemondjon róla. Elvértve visszatelepednek Amerikába kivándorolt magyarok, de a hazafiság álcája mögött többnyire tengerentúli kudarcok rejtőznek. Lelkileg még kötődtem az óhazához, de az otthagyt anyagi értékek, a ház, a kocsis, a nyaraló már nem érdekelt. A honi tájak kisszerűnek tündek új hazám panorámájához képest. Petőfi részeg lehetett, amikor a pusztát szebbnek látta a hegyvidéknél. A híres magyar borokat egy idő után nem bírtam meginni a megízlelt kaliforniaiak után. A Magyarországon világhírű magyar konyhából már csak a bécsi szeletre vágytam. Azt meg mekkapom akárhol a világon.

A magasabb fizetés elbizakodottá tett. Úgy éreztem, megvalósulhat az “amerikai álm”: saját házam lehet négy év után, amiből a három évnyi kaliforniai tengődést nem is volna szabad az alapozási időszak részének tekinteni. A budai lakásra a fél életem és az egész házasságom ráment. A recesszió következtében az ingatlanárak és a kamatlábak alacsonyok voltak. Síelés közben megismertem Tomot, egy ingatlanügynököt. Elmondtam neki, milyen minőségi és anyagi elképzeléseim vannak, és megbíztam, hogy hajtson föl nekem egy házat. Az első nekem tetszőre árajánlatot adtam, tizenöt százalékkal a kért összeg alatt. A játékszabályok szerint ilyenkor az eladó kissé alább adja, a vevő hajlandó följobb menni, végül megalkusznak a kihirdetési ár alatt öt-hat százalékkal. Az eladó nagyon bízott abban, hogy ragaszkodom a házhoz, így az első körben nem engedett egy centet sem.

- Nézzünk egy másikat. Utálok alkudozni – mondtam Tomnak.
- De hiszen az ajánlatod pokoli alacsony volt.
- Akkor sem alkudozom.

Néhány nap múlva újabb házat mutatott, amely az első pillanatra megnyerte a tetszésemet. Két perc alatt körülnéztem, rákérdeztem néhány műszaki adatra, már el is köszöntem a tulajdonostól.

- Ugye nem tetszett? – kérdezte Tom.
- Ellenkezőleg. Meg akarom venni.

Erre is adtam egy tizenöt százalékkal csökkentett ajánlatot, bár tudtam, hogy a kiírt árat is kifizetném érte. Ezt nem mondtam Tomnak. Bár jóba voltunk, de végül is ő az eladásból kap százalékot, érdeke a magasabb áron való kiegyezés.

- Rendben van, közvetíteni fogok.

Másnap felhívott:

- El van intézve. Elfogadták az ajánlatodat.
- Ezt hogy csináltad?

– Megemlítettem, hogy az előző alkalommal nem voltál hajlandó alkudozni, és faképnél hagytad őket.

Aznap éjszaka elkészítettük a szerződést, nehogy visszalépjön az eladó. Tommal három órán át magyaráztattam a tízoldalas, számomra bükkfanyelven írt szöveg tartalmát. A beszélgetés végén le

kellett tennem kétezer dollár előleget. A csekkfüzetem a dzsekim zsebében volt. Hogy könnyen hozzáférjek, belebújtam a dzsekibe. Az ügynök elfehéredett, azt hitte, hogy meggondoltam magam.

– El akarsz menni? – dadogta.

– Persze – lovagoltam meg a kialakult helyzetet – Ne is álmodj arról, hogy ezekben a válságos időkben házat veszek.

Szegény pára azt sem tudta, hogy köpjön, nyeljen, könyörögjön, szitkozódjon vagy szó nélkül szívrohamot kapjon.

– Csak vicceltem. – nyugtattam meg, mielőtt az utóbbi bekövetkezik. Végül is kellemes sípartner, kár lenne érte, még ha ingatlanügynök is. Gyorsan kiírtam a csekket. De a bennem lakó kisördög még egy tréfára hergelt.

– Megengedsz egy telefont? – kérdeztem.

– Persze, parancsolj.

Feltárcsáztam a saját lakásomat, majd kiabálni kezdtem:

– *Hi, mama! How is the weather over there? Listen, I bought a house!* Szia mama! Milyen odaát az idő? Képzeld, vettem egy házat!

Tom megint elsápadt egy pillanatra, hogy a telefonját tengeren túli hívásra használom, de gyorsan kapcsolt:

– *Hey, you son-of-a-bitch, why do you speak in English to your mother?* Te strici, miért beszélsz az anyáddal angolul?

– *Just because I wanted you to understand, too.* Csak hogy te is megértsd.

Isten persze megbüntetett a tréfáért. Utána napokig nem tudtam aludni, elvezettem a lakásom mellett, és nem találtam haza, teljesen meg voltam szédülve. Azt hittem, sokkal stabilabb vagyok lelkileg, de látnom kellett, hogy elég felvennem egy rongyos ötvenezer dolláros kölcsönt, és már kiborulok. Pedig remek feltételekkel kaptam a hitelt. De állandóan az járt a fejemben, hogy nem lett volna szabad kiszolgáltatnom magam egy banknak. Ha most befuccsolok, mindenemet elveszik, még azt is, amim nincs. Türelmetlenül vártam, hogy a házvásárlási eljárás lezáruljon. Egy másik esemény hamarabb következett be.

5.2.

Egy másik esemény hamarabb következett be. A munkahelyem nem tudott kikeveredni a gazdasági nehézségekből. A szokásos havi negyvenezer dollár körüli bevétel tízezernél leragadt. Ebből nem tellett a magas fizetésemre. Az alkalmazottak harminc százalékaival együtt elbocsátottak. A száraz angol *lay-off* aktust nevezhetjük útilapukötésnek, szélnek eresztésnek, kiebrudalásnak, vagy az ideillő legmagyarabb kifejezéssel racionalizálásnak, a végeredmény ugyanaz. Munkanélküli lettem három nappal a házvétel lezárása előtt.

Késő este tudtam elérni Tomot:

- Át tudnál jönni?
- Mi olyan sürgős? Be kell segíteni a barátnődnél?
- Most nincs kedvem hülyéskedni.

Húsz perc múlva nálam volt, elmondtam, mi történt. Ő csak ennyit mondott:

- *It killed the deal.* Ez kinyírta az ügyet.
- Semmilyen módon sem lehetne megmenteni?
- Nem hiszem. Legjobb, ha hagyod az egészet. De tudod mit, próbálj a hitelintézettel beszélni.

Másnap bementem a hitelintézetbe. Az előadó reakciója azonos volt Toméhoz:

- *It killed the deal.*
- Milyen esetben tudnám mégis megtartani?
- A fő gond, hogy is nincs állandó állása. Ettől nem tekinthetünk el.
- És ha holnap talállok egyet?

Az ügyintéző biztos volt abban, hogy reménytelen a helyzet, de a nem kimondását a sorsra bízta.

– Próbálja meg.

Szerencsém volt, kaptam egy fülest, hogy a város legnagyobb számítástechnikai boltja technikust keres. A programozói álláshoz képest hatalmas visszalépés. Ahogy a vicc mondja: *What's the difference between a computer software specialist and a hardware specialist? \$20/hour.* Mi a különbség a számítógép programozó és a számítógép technikus között? Húsz dollár óránként. Nem sokat teketóriáztam. Reggel izgatottan jelentkeztem a cégnél. Nem kellett bemutatnom a Los Angelesben szerzett számítógép-technikusi okleveletemet, bizonyítanom a General Electricnél eltöltött időmet.

– *If you can't do the job, your certificate does not matter. If you can, it does not matter, either.*

Ha nem tudja elvégezni a munkát, nem számít az okmánya. Ha meg el tudja, akkor sem – mondta a tulajdonos. 6,50-et ajánlott óránként, alkuról szó sem lehetett. Átsétáltam a hitelintézetbe:

- Milyen minimális jövedelem mellett tudnám megmenteni a házvásárlást?
- Tízdolláros órabér.

Vissza a boltba.

– Elfogadom az állást, de egyet kérek. Írjon ki egy fizetési csekket tízdolláros órabérrel számolva. Nem fogom beváltani, fél óra múlva visszahozom.

A tulajdonos – civilben beat-zenész – lezser fickó, akadékoskodás nélkül kezembe nyomta a kért csekket. Házhoz és álláshoz jutottam egy csapásra.

5.3.

Házhoz és álláshoz jutottam egy csapásra. Csak az árnyékolta be örömeimet, hogy otthonról riasztó híreket kaptam. Apám a gyógyszerárban összeesett. Hiába mondogatta, hogy nem részeg, hanem cukorbeteg, a helyszínre hívott rendőr megbilincselte, és bevitte. A rendőri ostobaság társadalmi rendszertől független. De amíg egy ilyen esetért az amerikai rendőrség komoly kártérítést fizet, az új magyar "demokratikus" rendőrség még bocsánatot sem kért.

Marci fiam azelőtt azért volt hátrányos helyzetben, mert az úttörő mozgalomban nem vett részt. Most azért fekete bárány, mert a cserkészekhez nem akar csatlakozni, és mert megtagadja az erkölcsoktatásnak álcázott hittanórán való részvételt. Egy távolról sem kommunista-szimpatizáns barátom a havi többszáz ezer forintos jövedelme ellenére visszasírja a Kádár-korszakot. Az egyetemi körökben egymásnak mesélt viccet, miszerint a szocializmus átmenet a kapitalizmusból a kapitalizmusba, nem úgy képzeltük, hogy a 45 előtti korrupt, antidemokratikus feudálkapitalizmusból ugyanoda. Az álmok kapitalizmusában a svéd szociális biztonság, a japán termelékenység, a dán liberalizmus, a svájci tisztaság és az amerikai szabadság ötvöződött, semmint a török baksisozás, az iráni vallásos fanatizmus, az olasz maffiázás, a szaudi egyenlőtlenség, a mexikói tömegnyomor és a chilei fasizmus.

Az új állás elfoglalása előtt három hétre Magyarországra repültem. A látogatás csalódást okozott számomra. Jó volt a gyerekeimmel együtt lenni, de Los Angelesben jobban együtt voltunk. Zavarban voltam, mint az idegenben játszó futballista. Utolsó pesti szerelmem, Ildi járt valakivel. Egy-két éjszaka nála alhattam ugyan, de Amerikába csábítását szóba se mertem hozni. A régi barátok alig értek rá, a társadalmi változásokkal járó kártyaosztásból senki nem akart kimaradni. Kibicként bele-belenéztem a játékba. Leginkább rablólultinak tűnt, rögzített szabályok nélkül. Elmúlt az a halvány gondolatom, hogy esetleg visszatérek Magyarországra. Annyira kalandvágó azért nem vagyok. Apám és anyám, vagyon nélküli nyugdíjasok, az Antall-kormány által sújtott övezetben éltek. A harmadik héten egy értetlen hivatalnokkal való veszekedésből jövet egy bűdös forgalmi dugóba ragadva olvastam az újságot. Fenyegetések, acsarkodás, kiszorítósdi, az állami vagyon széthordása, gátlástalan rablás. Feltettem magamnak a kérdést: mi a francot keresek én itt? Magyarország új urai ugyan deklarálták a szólásszabadságot, de az amerikai szabadságomhoz képest itt még gondolnom sem szabad azt, amit akarok!

– Nem valami hízelgő az új Magyarországról alkotott véleményed – mondta Laci barátom a nagy nehezen összehozott első, egyben utolsó sörözésünk alkalmából – A távoli amerikai rokon már nem érzi magát magyarnak?

– Dehogyan nem! Anyám egyetlen nyelven, magyarul beszél. Ez az anyanyelvem. Öcsém, gyermekeim, kulturális gyökereim, emlékeim itt élnek. A rosszálló megjegyzéseim a szomorú aggódásból, semmint a kívülálló lenézésből fakadnak.

– Nem lehet a kormánytól sem elvárni, hogy némán tűrje a támadásokat.

– Ez a kormány ugyanúgy nem tudja külön választani az eszméket a hatalmi harctól, mint a korábbiak. Mi a fontosabb? A lenini stratégia szerint elfoglalni a Rádiót és a Távírdát, vagy meggyőzni az embereket eszméinkről?

– A kezdeti időkben feltétlenül az előbbi.

– A cél szentesíti az eszközt. Jöhet a Szent Inkvizíció. A baj az, hogy itt már az eszmék is sántítanak.

– Átmeneti időket élünk. Helyre kell állítani a nemzet büszkeségét, a nemzeti öntudatot.

– Ha egy demokrácia nagyon nemzeti akar lenni, akkor már nem demokrácia. A mostani tévedések, kényszerintézkedések belekövülnek a jövő társadalmába. Amerikában Bush elnök megpróbálta keresztülvinni, hogy a Constitution, az Alkotmány nemzetellenes bűnnek deklarálja az amerikai zászló megbecstelenítését.

– Gondolom, jogosan. Vannak szent és sérthetetlen dolgok.

– A szabad véleménynyilvánítás nem szent és sérthetetlen? Az Egyesült Államok Alkotmányát

sokkal jobban fogalmazzák, és szerencsére a Kongresszus sokkal józanabb, és az elnök sokkal gyengébb volt annál, hogy a változtatásokat beiktassák. Bushnak nem volt igaza. A csillagos-csíkós zászlót égető fiatalok szerették hazájukat, jó irányú változásokat akartak, sok hivatásos politikusnál nagyobb felelősségtudattal rendelkeztek. A zászló égetésével a szólásszabadságot gyakorolták; nem az USA ellen, hanem a hazugságokkal és az USA-ban tapasztalható igazságtalanságokkal szemben léptek fel. Én sem szeretném megtagadni magyar voltomat, de amikor egyesek rád szólnak, hogy TE ne merészed kitézni a kokárdát, akkor elgondolkozom: Kell egyáltalán ez a nemzeti színű pántlikázás? Ha valaki úgy érzi, hogy a címerek, kopjafák, harci lobogók jelentik a nemzethez tartozást, azzal le sem állok vitatkozni.

Látogatásom utolsó napján véletlenül azt találtam mondani a szüleimnél, hogy megyek haza. Anyám furcsállotta elszólásomat, de végül is nekem Amerikában volt házam. Várt az új tenisz partnerem, új barátnőm, az új ház, az új munkahely, az új kötelezettségek. Csak én voltam a régi. Egyre régebbi.

5.4.

Csak én voltam a régi. Egyre régebbi. A repülőutat megszenvedtem, mert az akaratlanul magammal hozott csempészárú, a bennem bujkáló magyar influenza eluralkodott rajtam. Repülést ilyen hosszúnak még soha sem éreztem. Félholtan értem Denverbe, előtte Cincinattiból felhívtam Marilyn, hogy eljön-e értem a kolorádói főváros repülőterére. Pechemre igent mondott, de közölte, hogy az út hosszabbik felén, a Sziklás Hegység nyugati oldalán hóvihar tombol, biztosan késni fog. A denveri repülőtéren négy órát ücsörögtem, már bántam, hogy Marilyn riasztottam ahelyett, hogy buszra ültem volna. Mint később kiderült, a buszok ugyan a szokásos öt óra helyett tíz óra alatt teljesítették a Denver-Grand Junction utat, de közben legalább melegben, hátrahajtható támlájú ülésen, légkondicionált körülmények között alhattam volna. A betegséghez nem hiányzott egy partner, akiben az együttérzés halvány szikráját sem fedeztem fel.

A havazás félelmetes volt, az autópályán semmit nem lehetett látni a fényszórók által megvilágított szemberohanó hófúváson kívül. Én alig vártam, hogy ágyba kerüljek, Marilyn is, de ő más értelemben. Ő *fifty percent bitch fifty percent witch*, félig céda, félig boszorkányként viselkedett. Az előbbi máskor élveztem, de akkor százszázalékosan elegendő volt belőle a másik fele miatt. Újra bebizonyosodott, hogy egy amerikaival szemben nem követheted el azt az otrombaságot, hogy megbetegszel, lett légyen munkaadó, szerető vagy kosárlabda edző az illető. Mivel még az utazásom előtt megígértem neki, hogy ha eljön értem a repülőterre, akkor egy-két napot tanítom síelni, betegségre való tekintet nélkül megálltunk minden útba eső síhelyen, de éjfél után már nehéz szállást szerezni. Egy helyen kétszáz dollárért adtak volna egy *honey-moon suite*-et, nászutas lakosztályt, de mondtam, hogy betegen sem nászéjszakázni, sem egy vagyont fizetni nincs kedvem. Marilyn megsértődött, azt mondta, hogy ő már nem tud többet vezetni, aludjunk a kocsiban. (Pedig egész nap nem dolgozott, én meg már harmincöt órája ébren voltam.) Elővett a csomagtartóból egy takarót, és begubózott. Tudtam, hogy ha az út szélén maradunk, két órán belül megfagyunk. Volánhoz ültem, az első benzinkútnál vettem egy liter kávé, összeöntöttem a frankfurti vámmentes boltban vett Jäger Meisterrel, és bevágtam a keveréket. Rendőrré vagy más járműre nem kellett számítani, ilyen időben magától senki sem megy ki az autópályára, és ugyan ki, vagy mi kényszerít bárkit, hogy éjfél után ítéletidőben útnak induljon. Az influenza vírusok ideiglenesen meghátráltak a szervezetemben, nem számítottak a koffein és az alkohol satujának ilyen erőteljes szorítására. A két ajzószer elkeseredetten küzdött bennem. Reggel hét körül a saját ágyamba ájultam. Azt hiszem, Marilyn még megerőszakolt. Az utolsó órákból csak arra emlékszem, hogy egy végtelennek tűnő, tejfehér örvénnyel szemben, összeszorított fogakkal vezetek, és az tart ébren, hogy a gyomrom ég, a fejemben egy időzített bomba ketyeg, az orrom csöpög, de kifújni nem tudom, mert el van dugulva, és óránként valaki megjegyzi mellettem:

– *Man, you're crazy, why don't you give it up and pull over!* Te örült, miért nem adod fel, és húzódsz félre!

Azóta egyszer találkoztam Marilynnel, elkeseredetten hívott, hogy sürgősen ki kell fizetnie egy százdolláros számlát, és teljesen le van égve. Kiírtam neki a csekket, mondtam, hogy többet nem tudok adni, ne is kérjen. Valószínűleg sohasem fogja visszafizetni a százast, de azt hiszem, olcsón megúsztam ezt a kapcsolatot.

Néha újra felbukkantak más nők rövid kolorádói előéletemből. Minden kedden és szombaton egy kávézó előtti szabadtéri koncertre jártam. Egyszer megállt előttem egy lány.

– Téged ugye Lászlónak hívnak? – kérdezte.

– Te pedig Brenda vagy – válaszoltam.

– Nem volt könnyű felismerni téged. Amikor találkoztunk, nem viseltél szemüveget.

– Amikor találkoztunk, nem viseltünk semmit – akartam mondani, de túl nagy társaságban voltunk, hogy a többiek előtt emlékeztessenem szilveszteri meztelen találkozásunkra egy többszemélyes fürdőkádban.

A ház nem megnövekedett terhet, hanem anyagi megkönnyebbülést jelentett. A havi törlesztésem az uszoda melletti lakás bérénel alig magasabb. Nem beszélve a Los Angeles-i uzsora-béerekről. Koreatowni egyszobás lakásomért ötszázötven dollárt fizettem havonta, amiben a közszolgáltatások nem voltak benne, kivéve a hideg vizet és a svábbogarakat. Itt viszont garázsom, két emeletem, három hálószobám, két fürdőszobám, tágas nappalim és konyhám, első és hátsó kertem van. Hogy fogok ebben a luxusban egyedül élni?

5.5.

Hogy fogok ebben a luxusban egyedül élni? Rövidesen egy kislány lakótársam lett. Kicsinek alig mondható, bár csak hároméves, de körülbelül ötven kiló. Szásának hívják, és angol juhászkutya. Tara Arizonába ment dolgozni, és nálam hagyta ebét. Úgy éreztem magam, mintha újra lenne egy gyerekem. Sok örömet, és néha keserűséget okozott, de nála jobb indulatú lakótársat elképzelni sem tudhattam volna. Egyszer ugyan bekapott és elharapott egy földre eső, csontszerűen koppanó sakkfigurát a szebbik készletemből. Amikor dolgoznom kellett, számíthattam a megértésére, egyébként minden trükköt bevetett, hogy velem foglalkozzak. A számítógépemet tisztelte. Némán kivárta, amíg befejezem a munkát, a monitor kikapcsolásának füttyentő hangjára ugrott talpra: Oké, gazdi, ennyit a melóból, jöjjön a szórakozás! Atalakítottam a ház összes zárját, hogy egyetlen kulcsra nyíljanak. Tűzszérési mozdulatokkal, óvatosan szereltem szét a cilindereket, a földön finoman sorba rakva a milliméteres alkatrészeket, hajszálrugókat. Szása mozdulatlanul, órákon át lélegzetvisszafojtva figyelte tevékenységemet.

Az életritmusomat persze gyökeresen megváltoztatta. Reggel, este illet kivinnem. A kutyasétáltatást a bevásárlással kötöttem össze, és a helyi szokásoktól teljesen idegen módon gyalog és naponta kétszer mentem a szupermarketbe. A többiek hetente egyszer beállnak a kocsival az üzlet parkolójába, telepakolják a csomagtartót, aztán fridsiderből esznek egy hétig. Ha semmi vásárolni valóm nem volt, akkor is elvittem Szását a szupermarkethez, mert szerette a parkon át vezető utat. Esetleg kivettem egy videoszalagot, mert azt meg én szerettem. A lényeg a közös sétán volt, mert azt mindketten szerettük. A cégnél a hetet mindig FAC-vel, péntek délutáni bulizással zárták, én rohantam haza, nehogy Szása egyedül érezze magát. Emberrel, más kutyával szemben barátságos, ami nem nézhető ki meglehetősen nagy termetéből és oroszlánszerű mozgásából. Az esetleges betörőket elijesztendő, mindenki kitesz valamilyen figyelmeztető táblát. Ha nem is tartanak kutyát, a szövege általában: *Beware of dog* "Vigyázz, a kutya harap". Mások keményebb kiírással hessegetik a rablójelölteket: *This property is insured by Smith and Wesson*. "Ez az ingatlan Smith és Wessonnál van biztosítva". (S & W egy híres fegyvermárka). Az én táblám szelídebb volt: *Both the resident and the dog seem to be friendly, but the dog isn't*. "A lakó és a kutya egyaránt barátságosnak tűnik,

de a kutya nem az". Szása a madarakat, macskákat könyörtelenül megkergeti, de ahhoz lassú, hogy egyet is elfogjon. Rokon lelkek vagyunk, ő is gyűlöli a porszívót, de ő őszintébb, mint én, mert amíg én némán, magamat türtőztetve takarítok, ő eszeveszetten megpróbálja széttépni a járó gépet. A leállított porszívót békén hagyja. Az más kategória. Benne előbb tudatosult, hogy a működő és a kikapcsolt gép nem ugyanaz a tárgy, mint bennem az, hogy az élő állatot és a húsát az angol nyelv más-más szóval jelöli. Szása a rendőrautók szirénáját tökéletesen utánozza. Nem igaz, hogy az állatoknak nincs lelke.

Smith és Wesson urakra visszatérve; ez vadnyugat, majdnem mindenki tart puskát, pisztolyt. Bennem a pacifista kerekedett felül, elhatároztam, hogy amíg Szása velem van, nem veszek fegyvert. Sokáig azért kacérkodtam a gondolattal, többször közel voltam ahhoz, hogy egy 44-es Magnum birtokosa legyek. Ez a hosszú csövű forgópisztoly újonnan ötszáz dollár feletti áron kapható, de minden héten legalább egyszer aukcióra mentem, és licitáltam, amikor Magnum került a kalapács alá. Egyszer százötven dollárig elmentem, de a végén kétszázhetvenötért kelt el a darab. Használtan, kipróbálatlanul, garancia nélkül. Ehhez képest egy új olesónak számít ötszázért. Talán jobb is, hogy nem nyertem meg a licitálást. Valószínűleg úgy sem használtam volna a revolvert adandó alkalommal. Viszont gyakran vettem képeket, vázákat, szerszámokat, lámpákat, bútordarabokat és egyéb apróságot, ami egy házban nélkülözhetetlen. Vagy nélkülözhető, de szép. Egy dologra kényes voltam. Ágyat újat vettem, majdnem háromszázért. Olyan nagy, hogy a korlátokat le kellett szerelnem a lépcsőfordulóban, mielőtt lecipeltem az alsó szinten lévő hálószobámba.

Új házam első látogatója Bill volt. Kiültünk a *porch*-ra, ami a magyar verandának felelne meg, ha az enyém nem az emeleten volna. A faépítményt erkélynek nem nevezhetem, ahhoz túl nagy, és lábakon áll. Szemben a híres hegycsúcs, a Mount Garfield magasodott. Némán iszogattuk sörünket és a hegy körül lebegő sasokat néztük.

- Mire gondolsz? – törte meg a csendet Bill.
- Tudod, hogy én mindig arra gondolok.
- Tudom, a nőkre.
- Dehogy! A síelésre.
- Ember, csaknem nyár van!
- Szerinted tudnánk síelni a Mount Garfielden?

Bill ránézett a 45 fokosnál is meredekebb homokkő tömbre:

- Szerintem sikerülne.
- Holnap?
- Rendben van.

Volt egy pár régi lécem, amelynek a talpát már elnyúztam a tavaszi köves síterepen, egyébként jó állapotban volt. Rugalmasságát, alakját megőrizte a sokéves strapálás ellenére. Átszereltem a kötést az új lécemről. Másnap reggel a City Market előtt találkoztunk. Az emberek csak néztek, mit akarunk a forró napsütésben, trikóban és rövid nadrágban sílécekkkel és a sícipőkkel. Három óra alatt felmáztunk a csúcsra, közelebb kerültünk a lebegő sasokhoz. Azokat néztük, amíg kilihegtük magunkat.

- Te menj először! – mondtam.

Bill majdnem olyan sebességgel indult le a homokkővön, mintha havon síelne, alig tudtam követni. Tíz perc alatt lejutottunk a hegy lábához. Isteni dolog szabadnak lenni!

5.6.

Isteni dolog szabadnak lenni! De a felelősségtudat korlátot szab a szabadságnak. "Gyerekem" volt, akivel foglalkoznom kellett. Szását egyszer elvittem egy túrára, a gyaloglást bírta, sőt, minden gyíkért, pocokért többlet métereket futott. Az autózást viszont a többi gyerekhez hasonlóan

kényesen viseli. Félóránként meg kell pisiltetni, ilyenkor rohan egy kört, elvégzi a dolgát, majd elégedetten, sárosan, bogáncsosan visszaugrik a kocsiba. A másfél éves autóm belülről úgy nézett ki, mintha a Második Világháborúban sikeres kézigránát támadás érte volna. Tara, a kutya gazdája egy rezervátumba ment dolgozni, ahol az indiánoknak nyújtott pszichoterápiás kezelést alkoholizmus ellen. Elutazása előtt megkérdezte, akarok-e asszimilálódni. Mondtam, persze! Akkor viseljem gondját a két akváriuma lakóinak is, mert amerikai ember nem élhet halak nélkül.

– Elnézést, meggondoltam magam. Mégsem akarok amerikai lenni. Azt hittem, az állampolgársági vizsgán a legfontosabb tétel, hogy az ember tudja, hogyan kell a moziban pattogatott kukoricát enni.

Tőlem a növények és a halak csak megfulladni vagy elhalni tudnak, mivel mindig bajban vagyok a víz adagolásával. Különben is nekem csak olyan háziállat kell, amelyikkel beszélgetni lehet. (Már elképzeltem Tara reakcióját, amikor úgy kapja vissza a kutyáját, hogy az csak magyarul fogadja meg az utasításokat! Szása már értette, hogy “menjünk sétálni”, valamint azt, hogy “kuss”. Amikor azt mondtam neki, hogy “rossz kutya”, félre nézett, mintha másnak címezték volna a szidást. Dicsérni angolul dicsérem, ehhez szokott a gazdájától, aki akkor sem szidta meg, amikor egy kínai vázát összetört. Én csak módjával engedem a házba, és az éjszakát kivétel nélkül kint a kertben, illetve a garázsban tölti.

Néha rám tört a magyar nyelv utáni szomj, akkor feltettem a magnóra egy szilveszteri kabarét, lejátszottam Kern András lemezét, némán elbögtem magam, vigyázva, hogy Szásán kívül senki se lásson. Aztán tettem, amit kellett, ledolgoztam a munkaidőmet, próbáltam rendbe szedni a házat, a kertet meg az életemet.

A beköltözésem után azon idegeskedtem legtöbbit, hogy az üzenetrögzítőm átlag ötből négy üres üzenetet regisztrált naponta. A bejelentkező szövegemben kértem a hívót, hogy ne tegye le a telefont szó nélkül. Valószínűleg ügynökök próbáltak hívogatni, és nem vették a fáradságot, hogy valamit rábeszéljenek a szalagra. A végén annyira feldühödtem, hogy a bejelentkezésemet a következőre változtattam: *Please, don't hang up without leaving a message. If you are a fucking mute agent, go to hell, don't ever call me, because I won't buy anything!* “Kérem, ne tegye le szó nélkül. Ha egy kibaszott néma ügynök vagy, menj a pokolba, ne hívj többet, úgy sem veszek semmit!”. Az üres hívások nem ritkultak, viszont ismerőseim, akik között idősebb hölgyek is vannak, rábeszéltek, hogy változtassam meg a szöveget, mert egyrészt angolul sokkal drasztikusabbnak hangzik, mint képzelem, és ha egy potenciális munkaadó hív fel, garantáltan nem kapom meg a kérvényezett állást. Azon kívül egy rosszakaróm feljelenthet, és megbüntethetnek közszemérem-sértés címén, mivel a telefonom *public*, akárki számára elérhető. (A franc se kérte akárkit, hogy érje el. Olyan ez, mint amikor téged büntetnek meg, és nem az ablakon bekukucskálót, mert a saját lakásodban meztelenül járkálsz. Elgondolkoztam, hogy ha titkosítom a számomat, akkor is büntethető vagyok-e ezen a címen?!) Végül az első mondat maradt, a második le lett törölve.

A házam a város északkeleti sarkában van. A kelet-nyugati irányban futó I 70-es autópálya a város nyugati végén kettéválk, a főút és az úgynevezett üzleti hurok (*business loop*) északról és délről körülöleli a várost, hogy aztán tőlem két mérföldre újra összefusson. A közeli bejárat miatt legtöbb helyre autópályán megyek. Érdekes módon, a tőlem délre fekvő munkahelyemet tíz perc alatt elértem az üzleti hurkon, a város túlvégén lévő sportklubnál vagyok tíz percen belül a főúton, de a város közepén lakó András barátomhoz negyed órán át tart az út az utcákon vezetve. Szeretek a rideg heglánc mentén futó autópályára kihajtani, sohasem unom a vezetést. Mindig eszembe jut, hogy a Los Angeles és Chicagót összekötő hagyományos hippy vonulási úton, a valamikori 66-oson hajtok, a fűtött kocsi helyett száguldó motorkerékpáron képzelem magam, kopaszodó fejemen szinte érzem, hogy valaha dús sörényem lobog a szélben, és néha épp ilyenkor elkapom a rádióban, amint a Rolling Stones az odaillő nótát intonálja, és Mick Jaggerrel együtt üvöltöm: *On Route Sixty Six*.

5.7.

On Route Sixty Six. Egyenesnek tűnő úton voltam ismét. Az új munkahelyemen számítógépeket, nyomtatókat, monitorokat javítottam. A fizetés nevetségesen alacsony volt, de a légkör lezser. Elvileg nyolctól ötig tartott a munkaidő, de vagy eleve nyolc körül ébredtem, vagy ha időben felkeltem, a kutyasétáltatás miatt késtem fél órát. (Egyszer olvastam, hogy az ébresztőre kelés öt évet vesz el az ember életéből. Az az öt év egész jól jön majd a végén.) A lezserségbe az is belefért, hogy amikor nem volt dolgom, pestiesen a saját ügyeimet intéztem, például az adóbevallásomat készítettem. A cég gépeit, lézer printerét, programjait használhattam magán célokra is. A főnök eltúrta a lazaságomat, mert ha tényleg sürgős munka volt, azt mindig időben megcsináltam, még ha bent is kellett maradnom öt után. Később még a fizetésemet is felemelte kérés nélkül. Egy gépet sürgősen meg kellett javítanom. A tápegysége égett le, de új nem volt a raktárban. Mondom, én javítani is tudom a tápegységeket, nem csak kicserélni. Megtaláltam a hibás tranzisztort, kiforrasztottam egy vele azonos típusút a hátsó raktárban halomba rakott kiszerelt tápegységek egyikéből, pótoltam a tönkrement félvezetőt. A többi technikus csak bámult, hogy alkatrész szintre lemegyek, és forrasztópákát használok ahelyett, hogy a teljes kártyát cserélném. Egyszer rendbe hoztam egy nagyképernyős színes monitort, a kuncsaft nem akarta kifizetni a számlát, inkább vett egy újat. Mondom a főnöknek, én megveszem a javítottat, ideje átállnom otthon a fekete-fehérről színesre. Ingyen a tiéd, mondta. A főnökasszony dél körül megkérdezte a dolgozókat, mit szeretnének ebédelni. Rántott húsról persze nem lehetett szó, de szabadon választhattunk, hogy a MacDonalds, Burger King, Subway, Pizza Hut és Domino Pizza étlapjáról hozat-e valamit. Üdítőitalok állandóan a hűtőben álltak, és öt óra után a sörösüvegeket is lehetett nyitogatni. Az áruraktárba nyíló hátsó ajtó az utca felé mindig nyitva volt, mégsem tűnt el semmi. Emlékszem, a Los Angeles-i computer boltban, ahol dolgoztam, az állandó zárogatások, riasztórendszer, éberség ellenére is mindig hiányoztak dolgok. Egy viccbéli statisztika szerint arra a kérdésre, hogy ha találsz egy pénztárcát, hiánytalanul visszajuttatod-e tulajdonosának, a Los Angeles-iek hetvenöt százaléka nemet mond, huszonöt százaléka pedig hazudik. Itt kutyafuttatás alatt kiesett a tárcám a szupermarket előtti téren, a pénzen kívül az összes igazolványom, és hitelkártyám benne volt. Két óra múlva hiánytalanul visszakaptam a bolt irodájában, ahová leadta az ismeretlen becsületes megtaláló.

Élveztem az élet apró örömeit. A sportklubban halk zene szól, a medencéje fölött függőkert teszi kellemessé a közérzetet, és fél év is eltelt, mire rájöttem, hogy a lelógó zöld jól megcsinált műanyag csupán. És az emberek nem rossz kedvűek, a hivatalnokok nem basáskodnak, a víz és a levegő tiszta. Tiszta Amerika!

Ugyanazzal a társasággal, amelyikkel a folyami túrán voltam, egy hosszított hétvégi, a Labor Day-t is magába foglaló négynapos vízitúrán vettem részt. (Amerikában a Május Elseje szeptemberre esik.) Most egy motoros úszóházat béreltünk a Lake Powellen, amely az általam eddig megismert legklasszabb tó. A hatvanas években eltorlaszolták a Kolorádó folyót Arizonában, megemelték a szintjét vagy ötven méterrel, aminek következtében a folyó tóvá szélesült, bekúszva a környező többszáz kanyonba és a szomszéd Utah államba. Környezetromboló következménye persze volt a beavatkozásnak. A megnövekedett vízfelület párolgása miatt nem több, hanem kevesebb vízzel látja el a lakosságot. A szakértők nem tárták fel, vagy elhallgatták azt a tényt, hogy a kanyonok talapzata kis mértékben szikla, nagymértékben homokkő, ami teleszívja magát, és tovább lopja a szűkös víztartalékot. (Itt kutakat nem tudnak a homokra telepíteni, mert fölötte viszont hatalmas sziklatömbök tornyosulnak, amiket nem lehet vagy nem érdemes megfújni.) Turisztikai szempontból viszont egyedülálló, több ezer kilométeres csipkés parttal rendelkező tó alakult ki, és legfeljebb a kaliforniaiak és a mexikóiak követelődnek, hogy nekik nem elég a Kolorádó folyóból odajutó Rákospatakyi erecske. Mindezt egy részegen is igen értelmes nő mesélte el egy kikötésünk estéjén.

A túrára visszatérve, új sporttal (*cliff diving*) gyarapítottam repertoáromat. Tíz méter magas

szirtekről ugrottunk a tóba. Mindenki az orrát befogva ugrott, én a heréimet védtem a kezemmel, de így is nagyot csapott a víz. A túrán a szokásos kommunisztikus életet éltük, a felelősök a közösbe dolgoztak (főzés, hajó- és autóvezetés; windsurf és hasonló játékszer szolgáltatása) és a közösből kaptuk az ellátást. Az anyagi kiadásokat a végén összeírtuk és egyenlően elosztottuk.

Egyik éjszaka a szomszéd hajóról átjött a már említett környezet-szakértő magányosan élesztgetett tábortüzemhez. Panaszkodott, hogy nincs kedve a férjével lefeküdni, ezzel akarja ünnepelni a harminckilencedik születésnapját. De velem hajlandó lenne ünnepelni. Nem vittem dűlőre a dolgot, mondtam, inkább beszéljünk. A két kizáró ok egyike is bőven sok volt nekem. Egyrészt részegségében elhányta magát, másrészt megemlítette, hogy a hajón lévő férj fegyvert tart magánál. Egyes nők a veszélyes helyzettől izgulnak fel.

A következő szombaton véletlenül beestem a helyi *non-smoking singles*, nemdohányzó egyedülállók rendezvényére. A szervezők fel sem tűntek nekem a szélvédőmre tűzött röplapon, csak az, hogy a buli címe *Dances of the '50's*, az 50-es évek táncai. Laposnak indult az este, csupa vén tyúkot és kecskét láttam a teremben. Hát persze – jutott eszembe – Az ötvenes években legfeljebb az úttörőházban táncoltam, az akkor rockizó tizen- és huszonévesek nem az én korosztályom! Titokban reméltem, hogy egy ismerőst, például Marilynt meglátom a bálteremben. Aztán elindult a Mariskák inváziója. Egy hölgyválasznál egy Rosemary nevű négyunokás nagymama kért fel. Az újabb atrocitásokat elkerülendő, én kértem fel egy ügyes lábú, Annemarynek keresztelt hölgyet. De nem vette a humoromat, pedig olyanokat sziporkáztam, mint például *I want to join your organization, because I'm also a non-smoking swinger, I mean single!* (*Swinger* = csélcsap, *single* = egyedülálló.) Végül kikötöttem egy szimplán Mary nevű, táncolni kevésbé tudó, de kedves arcú, jó alakú, a harmincas évei által taposott elvált asszonynál. Nem keltettem valami nagy benyomást benne. Pedig kedvem lett volna, ott helyben. Mindenesetre nála hagytam a telefonszámomat. Mit tesz Isten, következő hétfőn este felhívott, hogy egy Lotus projecttel elakadt, és másnap menjek át hozzá segíteni számítógépelni. Hát mégis lesz valami?

5.8.

Hát mégis lesz valami? Lett. Karácsony előtt szólt a főnök, hogy még két hétig tud fizetni, utána elbocsát, mert nincs elég munka számomra. Ha hajlandó lennék az eladással is foglalkozni, még megtartana jutalékos alapon.

– Tudja, hogy eladónak alkalmatlan vagyok – mondtam. Beletörődéssel, némi letargiával fogadtam a rossz hírt. Nem vettem tragikusnak, csak már untam, hogy amint egy kicsit kikaparom magam a szarból, mindjárt beleesek a következő pöcegödörbe.

Gondolkodtam azon, hogy talán bennem van a hiba, nem vigyázok annyira az állásaimra, amennyire lehetne és kellene. Pár hónapja a nálam fiatalabb menedzser piszkált. Mondtam neki, ne bosszantson, mert seggbe rúgom. Ő csak hülyéskedett, mondom újra:

– Jack, hagyd abba kérlek! – Ő folytatta a heccelést, hát spiccre vettem. Nagyot csodálkozott, de többet nem piszkált, sőt, az elkövetkező napokban vigyorogva vonult el mellettem, kezeit tüntetőleg a fenekén tartva. Azóta több mókában közösen vettünk részt, a munkában is kisegítettem. Bár Amerikában a tettegesség szokatlan, – ha elindul, halállal is végződhet, vagy ami még rosszabb, hatalmas pénzekkel perelhetnek – de nem hiszem, hogy ez a fenéken billentés annyira a lelkéig hatolt volna, hogy ő tanácsolta volna a tulajdonosnak, hogy rakjon ki. Tényleg nem volt elég munka.

Utolsó héten még elköttem egy bakit a cégnél. Egy borzasztó csinos nő reklamált egy munkámon, pedig a komputerének egész más hibája volt, mint amivel korábban kezeltem. Akkor már közölte a főnök, hogy csak két hetet dolgozhatok, veszteni valóm nem volt, de mégis ideges lettem, és leejtettem a gépet. Repültek az alkatrészek szerteszét. Mondom a nőnek, részben az én hibám volt, de főleg az övé, mert olyan őrjítően vonzó, hogy nem tudtam a munkára koncentrálni. Soha nem voltam az az udvarlós fajta, pláne nem angolul. Meglepődtem a hatáson. Sylva elolvadt, a támadó tigrisből doromboló cica lett. Szerencsére hibátlanul összeraktam a gépét, a kötelezőn túl elmagyaráztam neki egy csomó dolgot, majd meghívtam ebédre.

Mondta, hogy jó, de ő fizet. Még egy húszdollárost is a kezembe nyomott, pedig messze volt attól a kortól, hogy fizetnie kelljen egy férfi kísézőnek. Nem akartam elfogadni, talán életem második borraivalója volt, szégyelltem magam. Aztán hazament, és otthonról fölhívott, hogy gondolkodott a dolgon, és nem volna részéről helyénvaló, ha randevúznánk, a fiúja nem venné jó néven. Láttam már a hapsit, Bob ötven éven és két méteren felüli cowboy, biztosan három jeggyel hosszabb a ... bankszámla egyenlege, mint az enyém, de egy tahó. Sylva beszéde közben szuszogást hallottam a telefonban. A fenébe, Bob lehallgatja a beszélgetésünket, nyilván a barátnője tudtával. Gondoltam, egy kis borsot török az orruk alá.

– Sylva – mondom – *do you know, what do you, girls and parking lots have in common? Good ones are always taken, the rest is handicapped.* Tudod, miben hasonlítotok ti lányok a parkolóhelyekhez? A jók mindig foglaltak, a többi meg béna. (Itt minden parkolóban van mozgásérültek számára fenntartott, többnyire üres hely.) Nem szokásom egy jó kapcsolatba belemászni, de szerintem Bob csal téged. Ha ez kiderül, csak gyere hozzám revánsra!

Sylva azóta is hívogat, de távol tartom magam tőle.

– Te vagy a legveszélyesebb nő, akivel valaha találkoztam. – mondtam neki. Ettől megint elérzékenyült, bóknak vette, pedig én ózdkodásnak szántam.

Időmet, energiámat teljesen lekötötte az álláskereső. Az igazán nekem való helyi cég, a Chem-Nuclear visszautasította álláskérelmemet. Mindenki azt mondja, hogy agresszívabbnak kell lennem, ha meg akarok kapni egy munkát. Rájuk kellene telefonálnom, kapcsolatot kellene keresnem.

– *It's not important what you know, but who you know!* Nem az az érdekes, hogy mit tudsz, hanem hogy kit ismersz!

Talán nem is akartam annyira ezt a munkát, hogy miatta kibújjak a bőrömből. Egy másik lehetőségre tényleg ráhajtottam: Aspenben PC-specialista állást hirdetett a Síparadicsom üzemeltetője. Elküldtem a kérvényt, izgatottan vártam a választ. Tíz nap múlva már nem bírtam tovább, elautóztam Aspenbe. A felvételi irodában sajnálkozva közölték, hogy nem tudnak választ adni, mert

több száz jelentkezés érkezett, az adatok feldolgozása sokáig tart. Vittem ugyan sífelszerelést, de a lelombozó hír hallatán elment a kedvem attól, hogy felcsatoljak. Két hétig szaladgáltam még munka után, aztán rájöttem, hogy túl kicsi ez a város ahhoz, hogy megfelelő álláshoz jussak. Most itt állok röghöz kötve, egy házzal a nyakamban, amit tavaszig nem lehet eladni.

Ennek ellenére munkanélküli napjaimat igen tevékenyen töltöm.

5.9.

Munkanélküli napjaimat igen tevékenyen töltöm. Fizető állás hiányában jelentkeztem Powderhornon a *National Ski Patrol*ba, a Nemzeti Síjárórságba társadalmi munkára. (Itt önkéntesnek mondják, de ugyanúgy nem fizetnek.) Elvégeztem egy Téli Balesetnyújtási Tanfolyamot. Az elméleti vizsgákon megdolgoztatták ellustult agytekevénységeimet. A praktikus részekén kívül (fej-, végtag-, gerincsérülések) a tankönyv foglalkozott néhány speciális egészségügyi beavatkozással is, mint például a szülés levezetése. Erre a tudásra korábban, Panni lányom születésekor majdnem szükségem volt, mai helyzetemben felesleges lett volna megtanulnom. A vizsgáztató megígérte, hogy ez a téma nem kerül terítékre a vizsgán. Ha egy síelő nőre rájön a szülhetnék, intézze el maga. Az egészségügyi vizsgákon lassabban, a síelés technikán dupla sebességgel átmentem, következő hétvégén a beteghordozó tobogán kezelésére tanítottak. Azután a sínbe tevést havas terepen, az élesztést, a lavinaomlás sérültjeinek mentését gyakoroltuk. Három év terepgyakorlat és újabb speciális tanfolyam után én is lehetek hivatásos, fizetett síjárőr, addig csak az ingyen kávé és ingyen sibirlet a fizetségem. Ha képes vagyok végigcsinálni, eggyel több szakma lesz a kezemben. Rajtam ugyan nem fog ki a recesszió.

Az egyik kiképzésen gyakoroltuk, hogyan kell a síliftet kiüríteni, ha műszaki hiba folytán leáll. A patrol tagjai igen jópofa emberek. Amikor a főnököt eresztették le a liftből, félúton megállították, és a kötélén himbálózó védtelen embert meghógolyózták. Kérdezte, kinek az ötlete volt. Mindenki a tanfolyam vezetőjére mutatott. A következő gyakorlat egy igen valószínűtlen eseményt szimulált: A leálló lift épp egy sérültet visz lefelé, akit úgy kell evakuálni, hogy nem tud besegíteni. A sérült szerepét a tanfolyamvezető játszotta. Egy mentő szánkóba volt beszájizva. Ahogy leeresztették a kötélpályáról, a főnök meglendítette a szánkót, és a lekötözött emberrel elindította a lejtőn. Az oktató Houdinit is megszégyenítő sebességgel kiszabadította magát a szíjából, és lefékezte a szánt, de addigra egész rendesen felgyorsult. Én, mint új fiú, nem vettem részt a hülyéskedésben. Kérdezték, mi bajom van. Mondom, munkanélküli lettem. Mind együtt érzett velem, de a többség azt ajánlotta, ne reméljem, hogy helyben munkához jutok, húzzam a csíkot Grand Junctionból, amíg van annyi pénzem, hogy fedezni tudom a költözködés költségeit. Nem fogadtam meg a tanácsukat, örültem, hogy hegyek és barátok között vagyok, és hogy síelhetek. A hitelkártya türelmes, sokáig nem kérdezi, hogy van-e fedezetem. Tavaszig valahogy kihúszom hobósan, azután újra felelősségteljes felnőttként fogok élni és dolgozni. Már elgondolni is szörnyű!

A hegyi levegő csodákra képes. Jelenlegi szánalmas anyagi helyzetem ellenére Los Angeles elhagyása óta emberi tartásom, testi és lelki erőm megsokszorozódott. Zenész barátaim társaságában előadás után néha előkerül a marihuánás pipa. Én már nem szívok bele, amikor körbejárva nekem nyújtják. A földön heverészás, a laza beszélgetések atmoszférája elég mámorhoz juttat. Rick, a szólógitáros Jimmi Hendrix virtuozitásával játszik. A koncert fékezhetetlen lendülete után többnyire lágyabb dallamú zenét hallgatunk a szállodai szobában. Felteszem a magnóra egyik kedvencemet, Simon és Garfunkel Boxer-ét.

– *This music is better than pot.* Ez a zene jobb, mint a fű – mondom.

A zenekar tagjainak többsége húsz év körüli gondtalan kölyök. Érdekesnek találják a számot, tetszik nekik a lüktető ritmus, a váratlan vonalvezetésű, mégis simulékonyan hullámzó dallam, de a szövege nem sokat mond nekik. Nekem viszont himnuszként szól:

*In the clearing stands the boxer
And a fighter by his trade,
And he carries the reminders
Of ev'ry glove that laid him down
Or cut him till he cried out
In his anger and his shame:
'I am leaving, I am leaving'
But the fighter still remains.*

(Paul Simon)

*A kifutóban a bokszoló áll,
A hivatásos harcos,
Minden egyes kesztyű nyomát
Magával hurcolja, amely
Leterítette, felrepesztette, amíg
Dühében és szégyenében fel nem üvölt:
"Ki akarok szállni!"
De még mindig bent maradt.*

(N. L.)

Egy járőrtársam mondta, hogy a síiskola felvételt hirdetett oktatói állásra. Elmentem a felvételi vizsgára, bár nem bíztam abban, hogy az angol tudásommal tanárként el tudom adni magam. Először azt kérdezték tőlem, hogyan jellemezném röviden oktatási stílusomat.

– *Somewhere between a professor and a clown.* Valahol a professzor és a bohóc között – válaszoltam.

A gyakorlati vizsgán mindenkinek bemutató oktatást kellett tartani. Valaki cigarettatrükköt tanított be a többieknek, egy lány aerobic gyakorlat megtanítását választotta, egy fiú a háromlabdás zsonglőrködés oktatását vállalta, egy másik azt, hogy hogyan kell egy ajtót kinyitni úgy, hogy udvarias is légy, de ne terheld meg magad. Sokoldalúságát bizonyítandó, jobbos és balos záron egyaránt bemutatta tudományát. Én már kiismertem az amerikai ízlést, tudtam, mit esznek. A betűneveket mindenképpen. Előadtam, hogy kifejlesztettem a CTCC módszert, amelynek alapján mindent meg lehet tanítani. Akár a vízen járást is. Rövid történelmi ismertetőt tartottam, hogy a vízen járás már sikerült 3000 éve Mózesnek, 2000 éve Jézusnak, szóval az ügy nem reménytelen. Elmondtam, hogy a CTCC alapelemei a *personal Contact* (személyes kapcsolat) megteremtése, a *Trust* (bizalom) kialakítása, a *Convince* (meggyőzés) és a *Confidence* (bizalom) megteremtése. Egy önként jelentkező tízéves kislányon bemutattam először, hogy ha valamelyik elem hiányzik, a módszer nem működik. Elhelyeztem négy széket a terem futószőnyege mentén és azt mondtam a kislánynak:

– *This is the Colorado River. It's cold, rapid and full of sharp rocks.* Ez itt előtted a Kolorádó folyó. Hideg, gyorsfolyású, éles sziklával teli. Át kell rajta menni száraz lábbal. Bízál bennem, sikerülni fog. Én nem megyek veled, mert drága cipő van rajtam, de te csak indulj! – azzal meg-löktem. A kislány persze bámult rám ijedten. – Látják, így nem működik. – mondtam a zsűrinek. – A személyes kontaktus nem a lökdösést jelenti, a bizalomról nem beszélni kell, hanem elérni, a meggyőzés teljesen elmaradt. Most bemutatom, hogyan működik a CTCC.

Elmondtam, hogy a madarak meg az emberek között az a döntő különbség, hogy az előbbiek le tudják győzni a gravitációt. Szárnyakat imitálva kitértam a karjaimat, biztattam a kislányt, hogy utánozzon. Aztán elindultam a túlsó partot szimbolizáló székek felé, ő követett, és átkeltünk a képzeletbeli folyón. Gratuláltam a kislánynak, és kértem a vizsgáztatót, nézze meg, száraz-e a lábunk. Délután kihírdették, hogy a negyven jelentkezőből hetet felvesznek, köztük azt a kimondhatatlan nevűt is, aki vízen tud járni. Kijavítottam a síiskola főfelügyelőjét: Sohasem állítottam, hogy tudok vízen járni, csak azt, hogy tanítani tudom.

Azóta is síoktató vagyok, de szórakozásnak, és nem pénzkeresésnek tekintem pillanatnyi pozíciómat. Majdnem minden nap felmegyek, pedig ritkán kapok tanulókat. Ha így megy tovább, ebben az idényben több, mint száz napot fogok síelni. Érdekesen reagálnak az emberek a tanítási stílusomra. Egyesek másnap is feljönnek, és követelik, hogy az én csoportomba osszák be őket, mások meg panaszkodnak rám a felettesemnél, és kérik, hogy ne az a szemét idegen oktassa őket. (Ennél kicsit durvább angol kifejezést, az alliteráló *fucking foreigner*-t használták.) Én mindig ugyanazt adom elő, csak a tanítványok mások. Két dologra nem vagyok hajlandó: hízelgőn, udvariaskodóan viselkedni, és semlegesnek maradni. Aztán aki a természetességet ismeri fel a

magatartásomban, az megszeret, aki a provokációt, az megutál. Én meg rajtuk gyakorlom az angol beszédképességemet és a magyar humoromat. Például elviszem a tanulóimat az étterembe, ebédre majdnem mindenki emeletes hamburgert rendel. Mondom, én európai vagyok, nem tudom a hamburgert megenni.

– Miért – kérdezik – annyira nem ízlik?

– Nem, de nekem nincs akkora pofám, mint nektek, amerikaiaknak és nem tudok úgy beleharapni, hogy a catchup ne a nyakamba spricceljen.

Az egyik jót nevet a viccen, a másik meg megsértődik, vagy titokban összeméri a szám méretét a helybéliekével.

Az év utolsó napján is fölmentem dolgozni. Két ötévest tanítottam meg síelni 3 óra alatt, pontosabban arra, hogy a megállásnak más módja is van, mint a fenékre ülés. A gyerekek síoktatása külön szakma. Nekik nem lehet egyensúlyról, párhuzamosságról, esésvonalról, súlypontról, centripetális erőről beszélni. *Wedge*, ékalak helyett pizzát mondok, a felegyenesedést repülőgép utánzásával gyakoroljuk, az egyenes előrenéző tartást úgy hozom ki belőlük, hogy tolatva síelek előttük, és állandóan azt mondom, szeretném látni, hogy tudnak nevetni a szemükkel. Aztán a kölykökön kifejlesztett módszereket néha átviszem a felnőttoktatásba is. Ha valaki görcsösen a sít nézi ahelyett, hogy előre tekintene, megállítom és megnyugtatom: Ezen a vidéken tisztességes emberek laknak. Még senkinek sem lopták le a sílécét a lábáról.

A december 31-i tanítás után megtudtam, hogy este fáklyás bemutatót tart a sí járőrség. Kérdeztem, részt vehetek-e benne. Mondták, igen, de a fáklyák csöpögnek, fröcskölnek, gyakran kiégetik a ruhát, kár lenne a szerelésemért. Kaptam egy rongyos, olajos kezeslábast, amiben a tartóoszlopokat szokták megmászni. Lent megbeszéltük a koreográfiát, aminek a végét nem értettem, de gondoltam, majd követem az előttem síelőt. Csak azt láttam, hogy egy hóegyengető jármű ugrató sáncot kotor össze a pálya alján. A négyülékes liften összekerültem egy fiúval, akinek véletlenül volt egy üveg ital a belső zsebében. Mire feljutottunk a tetőre, az üveg folyadékszintje nullára süllyedt, a hangulatunk viszont megemelkedett. Lefelé előadtuk a megbeszélt szerpentin és nyolcas alakú csoportos síelést. A bemutató általam nem értett végén egy lángoló karikán kellett átugratni, aztán egy vonalba felsorakozva a hóba nyomva egymás után eloltani a fáklyákat. A nézőközönség tapsából ítélve jó munkát végeztünk. Gondoltam, ha már estére fent maradtam, nem megyek le a városba Szilvesztert ünnepelni. A síház elegáns halljában egy formálisabb, a Hotel Le Chalet fatüzelésű éttermében egy közvetlenebb buli folyt. Egy ideig ingáztunk egy oktató társnőmmel a két ház között, mivel mint alkalmazottak, ingyen vehettünk részt az előkelő partin, és az ismerős csapos nekünk olcsóbban mérte a sört. A bűdös, koszos kezeslábast ugyan már átváltottam farmerre és tornacipőre, de még mindig nem voltam megfelelően öltözve, nem éreztem jól magam a *high class* partin, mindig visszatértünk a western és rock and roll zenét adó szállodai buliba. A szituáció hasonlított a *Dirty Dancing* c. filméhez. Az igazi buli a melléképületben zajlott. Még megpróbáltuk megmenteni a mundér becsületét. Linda, az oktatótárs felajánlotta a síház menedzserének, hogy hajlandó földobni a jól öltözött unatkozók hangulatát két másik lánnyal és velem azzal, hogy az asztalon kezdünk táncolni. A főnök nem egyezett bele, Linda lehitlerezte, és végleg visszavonultunk a konkurencia meghitt szállodájába. Az öltönyös úri közönség is lassan átszivárgott, éjfélre már állni is alig lehetett a Le Chalet-ben. A táncparkett is annyira zsúfolt volt, hogy akarva-akaratlan mindenki a dörgölöző *dirty dance*-t járta. Éjfélkor koccintottam vagy ötven emberrel, köztük egy magányos oroszral, akinek csak én tudtam "*szcsasztlivim novim godom*"-ot kívánni.

Linda megdöbbenően hasonlít volt feleségem tíz évvel korábbi személyiségére. Mondtam neki, hogy már akkor tetszett nekem, amikor még nem is találkoztunk. Kérdeztem, nem volna-e praktikus egy kocsival, egy helyre menni, csökkentve a rendőri igazoltatás esélyét. Mondta, hogy ha arra gondolok, hogy együtt alszunk, akkor inkább marad a kevésbé praktikus megoldásnál, és egyedül hazavezet. Én is ezt tettem, kivételesen szigorúan betartva minden közlekedési szabályt. A csábító

szövegem nagyon rossz volt. Kihágás hiányában, ellenőrzés céljából nem állíthat le a rendőr, még ha biztos is abban, hogy január elsején hajnalban százból körülbelül száz vezetőnek elszíneződne a szonda.

Anyagi helyzetemen kicsit javított, hogy Tara visszatért Arizonából, és beköltözött a házamba. Szása a legboldogabb, együtt van a család. Bár Tara visszautasította a szülői státuszt, amikor egy baráti körben így mutattam be:

– *She's my room mate, my child's mother even we have never had sex, though.* Ő a lakótársam, a gyermekem anyja, bár sohasem éltünk nemi életet.

Kedves, értelmes lány, de nem kezdenék ki velem. Egyrészt hivatásos önvédelmi oktató, csak nőket tanít, hogy hogyan védjék meg magukat ellenünk, férfiak ellen. Másrészt megveszekedett feminista, ebből a fajtából már elegendem van. Szinte lángot vet a szememre, amikor kinyilvánítom véleményemet, miszerint az egyenjogúsági mozgalmak eredményeként a nők egyenlőbbekké váltak a férfiaknál. Vissza kell fogynom humorérzékemet és a bennem lakó kisördögöt annak érdekében, hogy a békés egymás mellett élést megvalósítsam. Időlegesen, pár napra jött, aztán nálam ragadt. Amíg nem találok egy feminin lakótársat a feminista helyett, addig nem bánom. A kiadások felét ő állja.

Közben azért körbenéztem, hol nyílik számomra munkalehetőség a szűkebb – ötszáz mérföldön belüli – környéken. Tara azt ajánlotta, hogy próbálkozzak Albuquerque-ben. A szomszédos Új-Mexikó állam fővárosával szemben kulturális averzióim voltak először. A városnak ugyan van egyeteme, színháza, de előítélet-mentességem ellenére nehezen szoknám meg a spanyol-indián szellemi környezetet. Újrakezdéshez túl sok. De végül is, ki tudja? Indián barátnőm még nem volt! Tara szerint ott még tudományos munkára is felvonnának, és a házára megegyeznek az itteniekkel. Nincs is messze, egy nap alatt le tudnék vezetni, bérelnék egy motelszobát, és ha megfelel a környezet, akkor adnám csak fel a Grand Junction-i házat. Amit jobban sajnálok a háznál, az a kialakult baráti köröm, időbeosztásom. De akarom-e még a vadnyugati romantikát? Közös bennünk, hogy az itt élők is egy letűnt, nemlétező világhoz vonzódnak, nem veszik észre, hogy a cowboy érának vége. Bár ki tudja. A síszezon elején szokás szerint kivonult a helybeli indián törzs nagyfőnöke Vail hegyeibe, és kérte a Nagy Szellemet, hogy adjon havat. A chif apait-anyait beleadott, és a hóesés eleredt. A lakosság cowboy kalapot, farmert öltött, bevonult az ivókba, és egyhangúlag megszavazta, hogy él még a vadnyugat.

5.10.

A lakosság cowboy kalapot, farmert öltött, bevonult az ivókba, és egyhangúlag megszavazta, hogy él még a vadnyugat.

Szavazni tud a kolorádói polgár. Az elnökválasztással egy időben kiírt népszavazáson elfogadtak egy, a homoszexuálisokat munkavállalás, lakásbérlés, stb. szempontjából diszkrimináló törvényt. Nem arról volt szó, hogy bizonyos foglalkozási körökből, például a hadseregből szűrjék ki őket. Ez a törvény jelenleg érvényben van, helyeslem is. Az új törvény alapján egy munkáltató általánosságban megtagadhatja a felvételt a jelentkező szexuális beállítottsága alapján, még ha ez nem is okozna konfliktust a munkában. Az egyenjogúsági mozgalmak elérték, hogy a törvény szerint nem lehet nőket kizárni a szerintem nem nekik való munkahelyekről. Emiatt például egy tűzoltó parancsnoknak a szolgálat beosztásában figyelembe kell vennie, hogy egy beosztottja mikor menstruál. A hadseregben a csekély számú, egy százalék alatti női harcosok miatt külön női WC-keket, női háló épületeket kell kialakítani, aminek a költségeit persze nem a *Women's Lib* állja.

Visszatérve Kolorádó szégyenletes szavazására, a művészvilág országos bojkottot hirdetett szűk hazám ellen. És ettől kezdve a helyes cél hülye mozgalommá változott, az ügy rossz fordulatot vett. Az idea ideológiává merevedett. Egyoldalú szerelmem tárgya, Liza Minelli lemondta az Aspen-i fellépését, súlyos károkat okozva a síhelynek és lelkenek. A bojkott első megnyilvánulásában az a

bökkenő, hogy Aspen városának a többsége speciel a törvényjavaslat ellen szavazott. A diszkriminációt ellenző diszkrimináció a diszkrimináció ellenzőit diszkriminálta. A célt pedig egyik oldal sem éri el. A törvény nem lesz visszavonva, ez ellentmondana a kemény cowboy-gondolkodásnak. Az amerikaiak nagy része nehezen befolyásolható önös akarata ellenére. Bojkottra nem kapható a polgár, ha emiatt saját érdeke csorbul. Ha Kolorádóban szeretne síelni, akkor nem érdekli a politika. Ha a japán autó jobb és olcsóbb, mint a hazai, akkor a japánt veszi, még ha ez alá is ássa az ország egyik alappillérét, az autóipart. De mind hazafi, és arra szavaz, hogy vegyenek a többiek amerikai kocsit.

A kevésbé önző amerikai állampolgár is éretlen politikai döntések hozatalára. A gyerekes, naiv és egyoldalú lelkesedés vezérli, nem a ráció. A történelmi leckékből nem tanul. A húszas évek alkoholtilalma annak idején a maffia megerősödését vonta maga után, borzalmas károkat okozva a társadalomban. Ma arról kellene szavazni, hogy legalizálják, ezzel kivegyék a bűnözők kezéből, adóztassák, és állami ellenőrzés alá vonják a kábítószereket. Félreértés ne essék, nem tartom magam a kábítószeresek hívének. Soha sem próbálnám ki a kemény drogokat, a kokaint, heroint, mert olvastam a hatásukról, láttam néhány nyomorult kötődőt. (Ugye, így mondják magyarul, hogy *addict*?) De nem értek egyet a disztinkválni nem tudókkal, akik a dohányzásnál kevésbé ártalmas marihuánát is tüzzel, vassal üldözik, csak mert az egyszerűsítő gondolkodás ugyanabba a jogi kategóriába sorolta a füvet, mint a valóban veszélyes szereket. A penicillin súlyos bajokat, halált is okozhat helytelen használata esetén. Tiltsuk tehát be, utat nyitva a feketepiacnak?

A síoktatás kellemes tevékenység, de megélni nem lehet belőle. Lassan lecsúszom a középosztályból, proli leszek. A lé határozza meg a tudatot. Ismét kritikusabb szemmel nézem a kapitalista világot, a bankok társadalmát. A kéthetes felmondási időm alatt az egyik hitelkártyám kibocsátó bankja felajánlott egy biztosítást, miszerint csekély díj ellenében munkanélküliség és betegség idején fizetik a hitelkártya havi minimális törlesztését helyettem. Aláírtam, és elfogadtam az ajánlatot, mert tudtam, hogy 1,30-ért vásárolok 10 dollárt havonta. Okos vagyok, ugye? De most jön a bank ravaszsága. A szolgáltatást az első harminc napra díjmentesen vállalta. A huszadik napon bejelentettem, hogy elvesztettem az állásomat, küldjék meg az általuk felajánlott és általam elfogadott szerződést. Az ő nyilvántartásuk szerint nem vagyok biztosítva, amit az is igazol, hogy nem terheltek a díjjal. Hiába érveltem, hogy az első 30 napon nem is terhelhettek, mert arra az időre ingyenes volt a biztosítás. Kétórás telefonálgatás után feladtam a harcot. Jön a *plastic surgery*. (A szépsészeti műtéteket nevezik műanyag operációnak.) Kettévágom a hitelkártyát, és visszaküldöm a kibocsátónak. Az egyenlegemet persze kifizetem, de megérdemelnék, hogy levásároljam, kimerítsem a hétezer dolláros hiteletem, és csődöt jelentsek velük szemben. Van még három másik kártyám, amivel Kapitalit játszhatok.

Amióta munkanélküli vagyok, vasárnaponként templomba járok. Egyelőre nem a délelőtti misére. A lutheránusoknál esténként sakk-kört tartanak a hátsó szobában. A helyiek között viszonylag jó vagyok, nem hitték el, hogy nincs minősítemem. Mondtam, hogy egy pesti park padján gyakran magasabb színvonalú partik zajlanak, mint itt a minősítő versenyeken.

Sakk-kör-társaim addig bátorítottak, amíg el nem határoztam, hogy benevezek egy pénzdíjas versenyre. A legközelebbit térben és időben Durangóban rendezték. A díj csekély, száz dollár volt a minősítetlenek kategóriájában, amit még le is szállították ötven dollárra az első forduló után. A nyereményt leszámítva az út kétszázötven dollárba került. Ebből hatvan dollár volt egy pár hólánc, amit az utolsó, még lánc nélkül megközelíthető városkában vettem. A műhelytulajdonos tudta, hogy nem vagyok abban a helyzetben, hogy alkudozzak, és dupla árat kért. Egy másik ötvenesem azzal ment el, hogy a tizenegyezer láb magas hágón egy beszari vezető nem akart az út közepéről a saját sávjába húzódni, mert az ő oldalán százméteres szakadék szegélyezte az utat. Én udvariasan kitértem a hegy felé, de az útszéli árokban felgyűlt puha mély hó szinte beszívta a kocsimat, vontatót kellett hívnom. (A vétkes vezető persze ott hagyott, nyakig.) Olyan mélyre süppedtem, hogy még az ajtót sem lehetett kinyitni, a letekert ablakon kellett kimásznom. A

Highway Patrol-nak mondtam, hogy autóklub (*American Automobile Association*) ügynököt küldjön a vontatáshoz. Egy barátom egy védőborítóval ellátott *rocket ball*-ütőt felejtett a kocsimban, mire a vontató odaért, már majdnem teljesen kiástam magam a lapátnak kikiáltott ütővel. A sofőr megdicsért, hogy milyen szép munkát végeztem, megkérdezte, kell-e egyáltalán az ő segítsége. Mondom, persze, ingyen van, mert AAA tag vagyok. De ő nem, mondta, és az öt perc munkáért ötven dollárt számolt fel.

Durangóban már elfogyott az összes kis méretű szállodai szoba, nekem egy kétszintes, két-hálósobás lakosztályt adtak jacuzzival. Régen éreztem magam ennyire egyedül. Elcseréltem volna luxus-elhelyezésemet Péter apró balatoni kéglijével, ahol annak idején tizen szorongtunk. Jobb híján megnyitáselméletet olvastam esténként és a versenyszünetekben. A tornára való koncentrálás meghozta eredményét. Erős, ezeröttszáz pont feletti játékosokat is térdre kényszerítettem, illetve döntetlent értem el velük szemben. Bobby Fisher mondta egyszer, hogy a sakkban a legszebb pillanat, amikor az ellenfél egóját összeroppantja. Tényleg fantasztikus érzés, amikor negyven kiegyenlített lépés után beérik a nagy húzás. Meglépem, leütöm az órát, felállok, sétálok tíz percet, visszatérek az asztalomhoz, és a szemben ülő még mindig mereven bámulja a táblát, egyénisége romhalmazából pislogva ki, hogy ez hogy eshetett meg vele. Elhatároztam, hogy ezerdolláros díjversenyekre fogok járni mindaddig, amíg a USCF, az Egyesült Államok Sakkszövetsége nem minősít olyan magas kategóriába, ahol már nincs esélyem nyerni.

Grand Junctionban is rendeztünk sakkturnát. Az utolsó fordulóban egy 19 éves, igen tehetséges fiúval kerültem össze. A parti győztese számíthatott az első díjra. Előtte a szünetben beszéltem a sráccal. Ez volt élete első pénzdíjas versenye. Lelkesedését a sakk iránt az sem lohasztotta, hogy nincs munkája és lakása. A végjátékban gyalogelőnyre tettem szert, amely elég lett volna a győzelemhez. Láttam, hogy a fiú elszomorodott, már számított a pénzre, amiből aznap vacsorázhatott volna. A csalódott szemébe néztem és azt mondtam:

– *I resign.* Feladom.

Kisétáltam a templomból, mély lélegzetet vettem a tél elei hideg levegőből. A fiú utánam jött.

– *What happened? Why did you do that?* Ezt meg miért csináltad? – kérdezte.

– *I just wanted to be a nice guy.* Csak jó fiú akartam lenni.

Nem értette döntésemet, de betudta annak, hogy a sakkturna színhelye, a templom alagsora késztetett játékonyságra. Talán igen, talán csak a *killer instinct*, a ragadozó ösztön hiányzik belőlem, ami az amerikai érvényesülés elengedhetetlen előfeltétele. De ezt nem lehet nekik megmagyarázni. Ők nem keverik a dolgokat. Ha pénzről, hírnévről van szó, akkor a játékot is véresen komolyan veszik. De ha jótékonykodnak, azt sem könnyű szívvel teszik. Hol vagytok játékos kedvű magyar barátok és barátnők, akik az együttlét örömeért hajlandók vagytok engedni, érdek nélkül szeretni, fenntartás nélkül adni?

Nagy magányomban megpróbáltam Ildit kicsábítani, de nem állt kötélnek.

– Túl sokat kellene itthagynom. Esetleg, ha tovább erősödik az antiszemitizmus Magyarországon – mondta a telefonba.

– Kösz, hogy magamért szeretsz.

Le is mondtam róla, utolsó leveletem ezzel zártam: Biztosan nem tudta volna megszokni az új környezetet. A könnyű átállást hagyjuk meg a nálunk egyszerűbben gondolkodóknak. Te már pesti (pardon, budai) maradsz, én meg ma kolorádói, holnap talán washingtoni, holnapután esetleg alaszka-i leszek. Végül is megmaradunk egymásnak kellemes epizódoként, ami még néha visszatérhet, de sohasem válhat nagyregény belőle.

5.11.

Sohasem válhat nagyregény belőle. Csak apró epizódok sorozata... Miért nem írom meg életem regényét? Vagy epizódjaim sorozatát? Időm van, számítógémem van. Talán még mondanivalóm is akad.

Az írás, a síelés és a sakk mellett felfrissítem szájharmonika- tudásomat, hogy bejátszhassam magam egy rock-blues zenekarba. Tele vagyok komoly célokkal. Egyszer, ha nagy leszek, újra magyar apa és tudományos kutató leszek.

Grand Junction, 1993 január

Sablon-jegyzék

Korosztályom sztereotípiákon nevelkedett. Ezt kaptuk örökül az előző generációtól. MI nem akartuk, de ŐK ezzel tömték a fejünket. A szabványszövegek, az építőkockás újságírás, a lapos tévé-duma, a hivatalos bükkfanyelv része lett a kultúránknak. Ha nem figyelünk oda, MI is kategóriákban, előregyártott mondatokban gondolkodunk, panelekből rakjuk össze beszédünket, nem csak ŐK. De MI mások vagyunk. Ha MI használjuk a hivatal, a sajtó és a közbeszéd által elkoptatott kifejezéseket, szóösszetételeket, akkor nem keskenyvágányúan gondolkodunk, hanem humorizálunk vagy korképet festünk. Az utánunk jövők persze azt mondják ránk: TI sem vagytok mások! MI tudjuk, hogy ez nem igaz. Mindannyian mások vagyunk, de különösen MI.

Az itt felsorolt képzavarokat és sablonokat szándékosan, kakuktktojásként helyeztem el a könyvemben. Aki MI közülünk való és érti a kódot, kacsintson.

- * nagyvárosi gyerek
- * korlátlan lehetőségekkel ámító Hollywood
- * tízmillió ellenálló
- * menetiránnyal szemben ülni
- * az élet szép
- * Amerikában szerencsét próbál
- * a hidegháború emlőin nevelkedett*
- * négerverés (úgy is, mint amikor néger ver valakit)
- * a gátlástalan kapitalisták farkastörvénye
- * agglegények gondtalansága
- * a fejlett szovjet orvostudomány
- * Budapest izgalmai
- * hasznos tagja a társadalomnak
- * a rendszerre vonatkozó kritika
- * a tárgyalást ezennel megnyitom
- * húsbavágó valóság
- * résen kell lennünk
- * a ránk leselkedő ellenség
- * az élet még halállal is végződhet
- * boldog házasember
- * a tudomány termelő erővé válása
- * a televízió bárgyúsága
- * a hazai pálya előnyei
- * a láb mindig kéznél van
- * napfényes Kalifornia
- * az amerikaiak örökké törlesztő társadalma
- * szocialista langyos vízben elpuhult
- * a sugarak golyószóró-szerűen villództak az utakat szegélyező hatalmas pálmák levelei közül
- * kivillantva 64 gyönyörű fogát
- * Hát őszintén. Lehet hinni a nőknek?
- * tutira meglesz
- * tisztességtelen haszon
- * építeni a kapitalizmust (korábban: a szocializmust)
- * KGST színvonalú munka (l. gányolás)
- * hollywoodi álomvilág

- * látogatást megejteni (néha: eszközölni)
- * fő feladatom abból állt
- * kisujjból rázva oldani meg a felmerülő feladatokat
- * ha elül a vihar, beszélgethetünk a dologról
- * a hajtás meghozta gyümölcsét
- * a kisztílú táppénzcsalók hazája
- * komótosan benyúl a fiókba (hibásan: fiókásan benyúl a komódba)
- * támogatni katona fiainkat
- * önmegtartóztató vérmérsékletet tanúsít
- * támogató megjegyzéssel továbbítani az illetékesnek
- * sajnálattal közölte, hogy nem sokat tud tenni az érdekemben
- * a kommunizmus gyermekbetegségei
- * elvegyülni a munkásosztály körében, mint Lenin elvtárs
- * Amerika az Ígéret Földje
- * papírforma szerint jó dolga van
- * általános képet nyerni
- * átkos szocializmus (korábban: átkos kapitalizmus)
- * viszonyuljunk derülátóan a dolgokhoz
- * feltűnt a fény az alagút végén
- * probléma jelentkezik
- * szelvényvagdosó kapitalista
- * materialista megközelítésben azt mondhatjuk
- * európaiként viselkedni, gondolkodni
- * gyáva zsidó
- * büdös politika
- * Magyarországon világhírű magyar konyha
- * zavarban van, mint az idegenben játszó futballista
- * a lé határozza meg a tudatot
- * Tiszta Amerika!
- * a téma terítékre kerül
- * szemét idegen
- * a történet fonalát tovább szőni

Utószó

Kéziratom évekig a számítógépemben “porosodott”. Megírása óta rengeteg dolog történt a világban. A rendszerváltás utáni első magyar kormány befuccsolt, az oroszok a csecsenekkel háborúztak, külföldiek terrorcselekedeteitől és belföldiek robbantgatásától visszhangzik az Egyesült Államok. Jómagam beletörődötten statisztikusként dolgozom Grand Junction megyei Adóhivatalában és egyre ritkábban száguldozom a Route Sixty Six-en. A Világháború után született első generáció már abban is kételkedik, hogy Elvis él.

A könyv tagadhatatlanul revízióra és kiegészítésre szorul. A kiadó javaslata ellenére sem tudtam a történet fonalát tovább szőni, mivel a könyv ott fejeződik be, hogy írni kezdem. A Möbius-szalag végei összezárultak, a csökkentett szabadságfokú térből nincs többé kiút... Olvassátok újra a végtelenségig!